

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
Σχολή Αρχιτεκτόνων
Ακαδημαϊκό έτος | 2018-2019

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
**Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ ΜΕΣΩ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ | 1989 - 2013**
η ευρωπαϊκή εμπειρία | η ελληνική πρακτική

επιμέλεια: ΤΖΕΡΜΙΑ Α. | ΧΕΙΜΩΝΑΚΗ Α.
επιβλέπουσα: Διμήλλη Δ.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας ερευνητικής εργασίας θα θέλαμε αρχικά να ευχαριστήσουμε θερμά την καθηγήτριά μας κα. Δέσποινα Διμέλλη για την συνεργασία, την καθοδήγηση και στήριξή που μας προσέφερε καθ' όλη τη πορεία της εργασίας.

Θα θέλαμε, ακόμα να ευχαριστήσουμε θερμά τους φίλους μας για την πολύτιμη βοήθεια και στήριξή τους, όπως επίσης και τις οικογένειες μας.

_ περιεχόμενα _
ΜΕΡΟΣ Α' _ θεωρητικό πλαίσιο

ενότητα α _ εισαγωγικά στοιχεία

α.1 Περίληψη	4
α.2 Abstract	4
α.3 Πρόλογος	5
α.4 Μεθοδολογία	6

ενότητα β _ αστικές περιοχές

β.1 Οι αστικές περιοχές της Ευρώπης	7
β.2 Προβλήματα υποβαθμισμένων αστικών περιοχών	7
β.3 Βιβλιογραφικές αναφορές	8

ενότητα γ _ αστικές αναπλάσεις

γ.1 Ορισμός της αστικής ανάπλασης	9
γ.2 Η διαχρονική εξέλιξη των αναπλάσεων στον Ευρωπαϊκό χώρο	9
γ.3 Η αστική ανάπτυξη στην Ελλάδα	12
γ.4 Κατηγορίες αναπλάσεων	13
γ.5 Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	14

Ενότητα δ' _ τα προγράμματα ανάπτυξης στην Ευρώπη | 1989-2013

δ. Βιβλιογραφικές αναφορές	17
δ.1. Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα	18
δ.1.1. Φάση I 1989- 1996	18
δ.1.2. Φάση II 1997-1999	20
δ.1.3. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	22
δ.2. Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN	24
δ.2.1. Φάση I 1994-1999	24
δ.2.2. Φάση II 2000-2006	27
δ.2.3. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	30
δ.3. Κοινοτική Πρωτοβουλία JESSICA 2007-2013	32
δ.3.1. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	34
δ.4. Κοινοτική Πρωτοβουλία URBACT	35
δ.4.1 Φάση I 2003-2006	35
δ.4.2. Φάση II 2007-2013	37
δ.4.3. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	39

ΜΕΡΟΣ Β' _ ανάλυση παραδειγμάτων

Ενότητα ε' _ μελέτες περίπτωσης	40
ε1. URBAN PILOT PROJECTS, PHASE II ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΕΛΛΑΔΑ	42
ε.1.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	43
ε.1.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος ανάπλασης	44
ε.1.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος	52
ε.1.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	54
ε.2. URBAN PILOT PROJECTS, PHASE II TURIN, ITALY	56
ε.2.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	57
ε.2.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος ανάπλασης	58
ε.2.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος	66
ε.2.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	68
ε.3. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ URBAN, ΦΑΣΗ I ΒΟΛΟΣ, ΕΛΛΑΔΑ	70
ε.3.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	71
ε.3.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος	72
ε.3.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος	80
ε.3.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	82
ε.4. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ URBAN, ΦΑΣΗ II ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΕΛΛΑΔΑ	84
ε.4.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	85
ε.4.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος	86
ε.4.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος ανάπλασης	93
ε.4.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	94
ε.5. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ JESSICA PORTO, PORTUGAL	96
ε.5.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	97
ε.5.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος ανάπλασης	100
ε.5.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος	106
ε.5.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	108
ε.6. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ URBACT, ΦΑΣΗ II ESPIRITU SANTO, MURCIA	110
ε.6.1. Ενότητα 1: Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση	111
ε.6.2. Ενότητα 2: Εφαρμογή προγράμματος ανάπλασης	112
ε.6.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος	117
ε.6.4. Βιβλιογραφικές αναφορές Εικονογραφική τεκμηρίωση	118

ΜΕΡΟΣ Γ' _ συμπεράσματα

Ενότητα στ' _ συμπεράσματα	
στ.1. Συμπεράσματα	120

ενότητα α _ εισαγωγικά στοιχεία

α.1. Περίληψη

Τα αστικά κέντρα αντιμετωπίζουν διάφορα ζητήματα υποβάθμισης του αστικού ιστού, οικονομικής ανάπτυξης καθώς και κοινωνικής συνοχής. Για τους παραπάνω λόγους έχουν καταστεί οι αστικές αναπλάσεις αναγκαίο εργαλείο για την αναβάθμιση των αστικών κέντρων.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της διαχρονικής εξέλιξης των αστικών αναπλάσεων μετά το 1990 μέσω των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων, της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN, του προγράμματος URBACT και του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA, τα οποία αφορούν την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση πόλεων ώστε να προωθηθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη τους. Στόχος είναι η μελέτη παραδειγμάτων υποβαθμισμένων περιοχών στον Ευρωπαϊκό και Ελλαδικό χώρο. Κριτήριο για την επιλογή των περιπτώσεων αποτέλεσε η μελέτη ενός παραδείγματος ανάπλασης από κάθε πρόγραμμα, που αναφέρθηκε παραπάνω. Επιπλέον, κριτήριο αποτέλεσαν η κλίμακα της περιοχής επέμβασης, η οποία δε ξεπερνά τα 200 εκτάρια, καθώς και η γεωγραφική θέση των περιοχών επέμβασης, προκειμένου να ανήκουν στον μεσογειακό χώρο.

Μετά την αξιολόγηση των διαφορετικών προσεγγίσεων στις αναπλάσεις των μελετών περίπτωσης, η εργασία αποσκοπεί στην αξιολόγηση της εξελικτικής πορείας των πρακτικών ανάπλασης.

α.2 Abstract

Urban centers address various issues of urban degradation, economic development and social cohesion. For these reasons, urban renewals have become an indispensable tool for upgrading urban centers.

The purpose of this project is to investigate the evolution of urban regeneration after the 1990s through the Urban Pilot Projects, the URBAN Community Initiative, the URBACT program and JESSICA, which is a funding tool to promote urban economic and social renewal, in order to promote urban development. The aim is to study examples of degraded areas in the European and Greek areas. The criterion for the selection of cases was the study of an example of regeneration from each of the programs mentioned above. In addition, the criterion to select those places was the scale of the region analyzed, which does not exceed 200 hectares, and the geographical location of the place, which is studied so as to belong to the Mediterranean area.

After evaluating the different approaches of those studies, the research paper aims to assess the evolutionary progress of regeneration practices.

α.3. Πρόλογος

Τις τελευταίες δεκαετίες, τα φαινόμενα έντονης αστικοποίησης των Ευρωπαϊκών πόλεων, οδήγησαν στη βαθμιαία υποβάθμισή τους. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι έχει εγκατασταθεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού σε αστικές περιοχές, αποτέλεσε απόρροια συσσώρευσης έντονων προβλημάτων υποβάθμισης, τα οποία σχετίζονται με κοινωνικούς, οικονομικούς καθώς και περιβαλλοντικούς παραμέτρους.

Μετά το 1990, πραγματοποιήθηκε μια σειρά προγραμμάτων ανάπλασης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να επιλυθούν τα ζητήματα των αστικών κέντρων.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την εξελικτική πορεία προγραμμάτων ανάπλασης που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων, της πρωτοβουλίας URBAN, της πρωτοβουλίας URBACT και του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA.

Στη συνέχεια, θα αναλυθούν έξι περιπτώσεις προγραμμάτων ανάπλασης, από την Ευρώπη και την Ελλάδα, ένα παράδειγμα από κάθε προγραμματική φάση, της περιόδου 1989 έως 2013.

Η δομή της εργασίας οργανώνεται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα, μελετώνται τα προβλήματα υποβάθμισης των αστικών περιοχών της Ευρώπης καθώς και η έννοια της αστικής ανάπλασης. Έπειτα αναπτύσσεται το φαινόμενο του εξευγενισμού των αστικών περιοχών καθώς και οι επιπτώσεις που επιφέρει. Επιπλέον εξετάζονται τα προγράμματα ανάπλασης στην Ευρώπη, κατά την περίοδο 1989 – 2013.

Στη δεύτερη ενότητα της εργασίας, πραγματοποιείται η ανάλυση έξι παραδειγμάτων προγραμμάτων ανάπλασης. Συγκεκριμένα, εξετάζονται τρεις μελέτες περίπτωσης από την Ελλάδα, το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, τμήμα του Βόλου και της Κομοτηνής και τρεις περιπτώσεις από την Ευρώπη, η περιοχή Porta Palazzo του Τορίνο, η γειτονιά Espiritu Santo της Murcia και η συνοικία Morro da Se του ιστορικού κέντρου του Porto.

Τέλος, στην τρίτη ενότητα, επιχειρείται η διεξαγωγή συμπερασμάτων για την εξέλιξη της πορείας των προγραμμάτων ανάπλασης της Ευρώπης καθώς και η αξιολόγηση των παραδειγμάτων ανάπλασης.

α.4. Μεθοδολογία

Στην πρώτη ενότητα της ερευνητικής εργασίας αναλύεται ο όρος της αστικής ανάπτυξης καθώς και τα προγράμματα ανάπτυξης της Ευρώπης, κατά την περίοδο 1989-2013. Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση παραδειγμάτων ανάπτυξης των έξι επιλέξιμων περιοχών μελέτης. Τέλος, στην τελευταία ενότητα, διεξάγονται συμπεράσματα για την πορεία των αναπλάσεων στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Το ερευνητικό υλικό, το οποίο συλλέχτηκε, προήλθε από έρευνα στο διαδίκτυο αλλά και από βιβλιογραφικές πηγές. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος, το θεωρητικό, όπως και στο δεύτερο, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, συγγράμματα, δημοσιευμένες εργασίες καθώς και διαδικτυακές πηγές.

ενότητα β' _ αστικές περιοχές

β.1. Οι αστικές περιοχές της Ευρώπης

Σήμερα, τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εγκατασταθεί σε αστικά κέντρα. Η Ευρώπη αποτελείται από αστικές περιοχές, το μέγεθος των οποίων ποικίλει (Κλεισιάρη Θ., 2019). Πιο συγκεκριμένα, το 20% του πληθυσμού κατοικεί σε αστικές περιοχές μεγάλου μεγέθους, με πληθυσμό άνω των 250.000 κατοίκων. Το ίδιο ποσοστό κατοικεί σε πόλεις μεσαίου μεγέθους, με αριθμό κατοίκων 50.000-250.000. Το 40% διαμένει σε πόλεις μικρού μεγέθους, με πληθυσμό 10.000-50.000 κατοίκων, ενώ το υπόλοιπο 20% ζει σε αγροτικές περιοχές (Δώρης Γ., 2008).

Οι αστικές περιοχές αποτελούν την κινητήρια δύναμη των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη. Ωστόσο, εξαιτίας της έντονης συσσώρευσης του πληθυσμού σε αστικά κέντρα, οι περιοχές αυτές αντιμετωπίζουν προβλήματα, τα οποία οδηγούν στην υποβάθμιση τους. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι τα ζητήματα στέγασης και απασχόλησης, χαμηλού οικονομικού επιπέδου καθώς και φαινόμενα αδυναμίας ένταξης κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2007).

β.2. Προβλήματα υποβαθμισμένων αστικών περιοχών

Οι αστικές περιοχές αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων, τα οποία τις καθιστούν υποβαθμισμένες. Ωστόσο, τα προβλήματα αυτά ποικίλουν στις διάφορες χώρες, όσον αφορά την κοινωνική και οικονομική κατάσταση της εκάστοτε περιοχής. Αφορούν το κτιριακό απόθεμα, τους δημόσιους χώρους, τις χρήσεις γης, την πολιτιστική κληρονομιάς της περιοχής καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κάτοικοι των περιοχών αυτών (Καραβία Ε., 1995). Διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

β.2.1. Προβλήματα δομημένου περιβάλλοντος

Τα προβλήματα κελύφους αναφέρονται τόσο σε θέματα που παρουσιάζονται στο κτιριακό απόθεμα της περιοχής όσο και στους δρόμους, τους δημόσιους χώρους καθώς και σε κάθε άλλη επιφάνεια χωρίς κτίρια. Αφορούν προβλήματα παλαιότητας και πιθανής ακαταλληλότητας για χρήση των κτιρίων και ανοιχτών χώρων, αλλά και δυσκολίας προσαρμογής τους στις σύγχρονες λειτουργικές ανάγκες και συνθήκες διαβίωσης της υποβαθμισμένης περιοχής (Χατζοπούλου Α., 1995).

β.2.2. Προβλήματα ανθρώπινου δυναμικού

Αυτή η κατηγορία αναφέρεται σε προβλήματα κοινωνικής και οικονομικής φύσεως τα οποία προκύπτουν στις υποβαθμισμένες περιοχές όπως είναι η αδυναμία εύρεσης απασχόλησης, η έλλειψη συνοχής του τοπικού πληθυσμού λόγω της εισροής των μεταναστών και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των πολιτών (Χατζοπούλου Α., 1995).

β.2.3. Προβλήματα χρήσεων γης

Μία τρίτη κατηγορία προβλημάτων αφορά στην υποβάθμιση των υφιστάμενων χρήσεων γης ή τις συγκρούσεις που αναπτύσσονται ανάμεσά τους, φαινόμενα τα οποία συχνά οδηγούν στην ανάγκη για ανάπλαση ολόκληρων περιοχών. Επιπλέον πρόβλημα αποτελεί η χωροθέτηση οχλουσών για το περιβάλλον χρήσεων καθώς και η απουσία δημόσιων χώρων (Κλεισιάρη Θ., 2019).

β.2.4. Ελληνής ανάδειξη και προστασία των στοιχείου ιστορικού και πολιτιστικού χαρακτήρα μιας περιοχής.

Πρόκειται για υποβαθμισμένες περιοχές, με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, των οποίων η ταυτότητα έχει αλλοιωθεί καθώς δεν διεξάγονται οι κατάλληλες δράσεις συντήρησής τους. Το γεγονός αυτό επιδρά αρνητικά στην συνολική εικόνα των περιοχών στις οποίες εντάσσονται (Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μ., Νίκου Ρ., 2017).

β.3. βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιταϊάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μυρτώ, Νίκου Ραφαέλα, 2017, "Μετασχηματίζοντας βιομηχανικές γειτονιές: ο ρόλος των αναπλάσεων", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Δωρής Πώργος, 2008, Προσδιορισμός Λειτουργικών Αστικών Περιοχών στον ελλαδικό χώρο, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας Και Περιφερειακής Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Καραβιά Ευαγγελία, 1995, Αστικές Αναπλάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών, Μάθημα: Δυναμική των Χωρικών Δομών και Χρήσεων Γης και Σύγχρονες Πρακτικές του Σχεδιασμού Υπεύθυνος Μαθήματος: Μ. Αγγελίδης, Ε.Μ.Π., Αθήνα

Κλεισιάρη Θεοδώρα, 2019, Υποβαθμισμένες αστικές περιοχές στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Χατζοπούλου Α., 1995, Αστική Ανάπλαση: Πολεοδομία - Δίκαιο - Κοινωνιολογία, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα

ενότητα γ' – αστικές αναπλάσεις

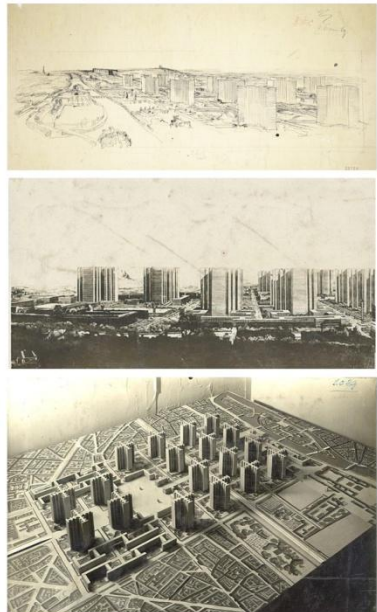
γ.1. Ορισμός της αστικής ανάπλασης

Η έννοια της αστικής ανάπλασης μεταβάλλεται διαρκώς, γεγονός που οφείλεται στη συνεχή διαδικασία εξέλιξης των πόλεων και στην αλληλεπίδρασή με το περιβάλλον. Ωστόσο, σύμφωνα με το νόμο 1337/83, «ως ανάπλαση μπορεί να χαρακτηριστεί η επέμβαση σε μια περιοχή, η οποία περιλαμβάνει σύνολο κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα με σκοπό τη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, καθώς και την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής» (Καραβία Ε., 1995). Σχετικά με τις περιοχές ανάπλασης, ο νόμος 2508/97 ορίζει ως τέτοιες, «τις περιοχές των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως ή οροθετημένων οικισμών, στις οποίες υφίστανται ιδιαίτερα προβλήματα υποβάθμισης ή αλλοίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος, τα οποία δε μπορούν να αντιμετωπισθούν με τα συνήθη πολεοδομικά μέσα της αναθεώρησης του σχεδίου πόλεως και των όρων και περιορισμών δόμησης» (Χωρογράφ Π., 2016).

γ.2. Η διαχρονική εξέλιξη των αναπλάσεων στον Ευρωπαϊκό χώρο

Η έννοια της ανάπλασης διαχρονικά υπόκειται σε συνεχείς μεταβολές, λόγω των ιστορικών εξελίξεων που έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των ευρωπαϊκών πόλεων. Η περίοδος πριν το 1945, χαρακτηρίζεται από αντιλήψεις συνυφασμένες με την καινοτομία και την ρήξη με το παρελθόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της εποχής αυτής, αποτελεί η πρόταση του Le Corbusier, Plan Voisin (1925), για το Παρίσι (Εικόνα 2.1), για το οποίο προτάθηκε η κατεδάφιση ολόκληρων συνοικιών και η δημιουργία ουρανοξυστών σταυροειδούς σχήματος στη θέση τους. Παράλληλα προτάθηκε η διατήρηση μνημείων ιστορικού ενδιαφέροντος της περιοχής επέμβασης (Χατζοπούλου Α., 1995).

Στο πέρασμα των χρόνων, με βάση τις διαφορές που παρατηρούνται στην αρχιτεκτονική και στους στόχους των αναπλάσεων, μπορούν να διακριθούν δύο περίοδοι επεμβάσεων, από το 1945 έως τις αρχές του 1980, και από το 1980 και μετά. Την απαρχή των αστικών αναπλάσεων αποτέλεσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, όπου οι ευρωπαϊκές πόλεις υπέστησαν καταστροφές μεγάλης κλίμακας, γεγονός που κατέστησε αναγκαία την εφαρμογή προγραμμάτων ανάπλασης για την αποκατάσταση των περιοχών κατοικίας που καταστράφηκαν (Βλαζάκη Α., Γουλιανού Π., 2017).



Εικόνα 2.1: Le Corbusier, Plan Voisin (1925)

Κατά την δεκαετία του 1950, κυριάρχησαν δύο προσεγγίσεις σχετικά με την ανοικοδόμηση των ευρωπαϊκών πόλεων. Η πρώτη σχετιζόταν με την κατεδάφιση και εκ νέου ανοικοδόμηση κατοικιών, όπως αυτές πραγματοποιήθηκαν στην πόλη Leibzig, της Γερμανίας (Εικόνα 2.2), στην περιοχή Lijnbaan του Ρότερνταμ (Εικόνα 2.3) και στην πόλη Part Dieu της Λυών (Εικόνα 2.4). Η δεύτερη αφορούσε στην αναστήλωση με την ακριβή αντιγραφή του προϋπάρχοντος δομημένου περιβάλλοντος, όπως συνέβη στο κέντρο της Βαρσοβίας.

Ωστόσο, λόγω της αυξημένης πληθυσμιακής συσσώρευσης στα κέντρα των πόλεων, παρουσιάστηκε η ανάγκη της επέκτασής τους, εστιάζοντας στη λειτουργικότητα των κτιρίων περισσότερο από ότι στην αισθητική του αποτελέσματος. Έτσι, η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από ριζικές επεμβάσεις, κατασκευή πολυώροφων κατοικιών και ελεύθερης ογκοπλαστικής διάταξης (Στάμος Α., 2017). Οι παραπάνω ενέργειες καθοδηγήθηκαν από το κράτος, καθώς ιδιωτικοί φορείς δεν αναλάμβαναν έργα αστικής ανάπτυξης, ενδεχομένως λόγω του ότι επικεντρωνόταν στην αποκατάσταση των οικονομικών δραστηριοτήτων της αγοράς, η οποία παρήκμασε μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στις αρχές του 1960, έγινε αντιληπτό, πως τα προγράμματα των ριζικών αναπλάσεων που είχαν εφαρμοστεί μέχρι τότε, δεν είχαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, παρότι ωφέλησαν την οικοδομική δραστηριότητα. Έντονες ήταν οι αντιδράσεις των πολιτών που ανήκαν σε χαμηλά οικονομικά στρώματα, καθώς λόγω της αύξησης των τιμών των ενοικίων, αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν τις περιοχές, στις οποίες διέμεναν. Στα μέσα της δεκαετίας του 1960, παρατηρήθηκε η εμφάνιση νέων τύπων επεμβάσεων, οι οποίοι εστιάζουν σε ήπιες μορφές ανάπτυξης (Εικόνα 2.5, 2.6) και αποτελούν τις κύριες μορφές επεμβάσεων για την επόμενη δεκαετία. (Καρύδης Δ., 2008).



Εικόνα 2.2: Leipzig πριν και μετά την επέμβαση



Εικόνα 2.3: Lijnbaan (Ρότερνταμ)



Εικόνα 2.4: Part Dieu (Λυών)

Προκειμένου να αποφευχθούν τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν με τις ριζικές αναπλάσεις των προηγούμενων ετών, στα μέσα του 70' εφαρμόστηκαν προγράμματα ανάπλασης, στόχος των οποίων ήταν η διατήρηση της υφιστάμενης κτιριακής και πολεοδομικής δομής. Πιο συγκεκριμένα, μεταβλήθηκε η κλίμακα των αναπλάσεων καθώς πραγματοποιήθηκαν επεμβάσεις σε κτίρια, οικοδομικά συγκροτήματα και σε συνοικίες και εφαρμόστηκαν κυκλοφοριακές ρυθμίσεις. Επιπλέον, δόθηκε έμφαση στα κοινωνικά προβλήματα που αφορούσαν τα αδύναμα οικονομικά και κοινωνικά στρώματα. Ταυτόχρονα σημαντική κρίθηκε η συμβολή των πολιτών κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού αλλά και της υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπλασης. Παρόλα αυτά και στην περίπτωση των ήπιων αναπλάσεων, εξακολουθούσε να υφίσταται το πρόβλημα του εκτοπισμού των κατοίκων (Αραβαντινός, 1997/98).

Από το 1980 έως και το 1995, παρατηρούνται αλλαγές όσον αφορά τις αναπλάσεις, καθώς αυτές άρχισαν να παίρνουν τη μορφή μεμονωμένων και αποσπασματικών επεμβάσεων. Συγκεκριμένα, υλοποιήθηκαν επεμβάσεις συντήρησης, διαμόρφωσης κοινόχρηστων χώρων, με σεβασμό στο υφιστάμενο κέλυφος και στην μορφολογία των περιοχών. Στην περίοδο αυτήν, παρατηρήθηκε για πρώτη φορά η συνέργεια δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, ως φορείς διαχείρισης των έργων ανάπλασης, τα οποία δεν εστίαζαν πλέον μόνο σε επεμβάσεις που αφορούσαν στα ιστορικά κέντρα αλλά σε ευρύτερες καθώς και σε βιομηχανικές περιοχές (Εικόνα 2.7, 2.8) (Οικονόμου, 2004).

Από το 1995 και μετά, ακολουθήθηκε μια πολιτική επεμβάσεων μικρής κλίμακας, η οποία εφαρμόστηκε σε γειτονιές ή οικοδομικά τετράγωνα με προβλήματα και προτάθηκε μια σειρά λύσεων για τη βελτίωση του αστικού και κοινωνικού περιβάλλοντος (Μοσχίδου Α., 2011).



Εικόνα 2.5: Kreuzberg (Βερολίνο) πριν και μετά την ανάπλαση



Εικόνα 2.6: Alma Gare στην πόλη Roubaix της Β. Γαλλίας



Εικόνα 2.7: Docklands (Λονδίνο)



Εικόνα 2.8: Guggenheim (Bilbao)

γ.3. Οι αστικές αναπλάσεις στην Ελλάδα

Η έννοια της ανάπλασης στην Ελλάδα παρατηρήθηκε από το 1970 και μετά. Οι ελληνικές πόλεις αντιμετώπιζαν προβλήματα κοινωνικής φύσεως καθώς και πολεοδομικά προβλήματα. Αρχικά οι πολιτικές ανάπλασης που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, στόχευαν στην αξιοποίηση παλιών κτιρίων και ιστορικών συγκροτημάτων. Στη συνέχεια, έγινε προσπάθεια ρύθμισης των χρήσεων γης στα πλαίσια των αναπλάσεων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της μετεγκατάστασης των κατοίκων σε άλλες περιοχές (Καραβία Ε., 1995).

Οι πρώτες δράσεις ανάπλασης οι οποίες υλοποιήθηκαν αφορούσαν το κέντρο της Αθήνας. Συνολικά, ένα μεγάλο μέρος των αναπλάσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, σχετίζονταν με την αποκατάσταση του κτιριακού αποθέματος αποδίδοντάς τους χρήσεις αναψυχής και τουρισμού (Χωραφάς Π., 2016).

Στην Ελλάδα, η πορεία των αστικών αναπλάσεων εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς καθώς είναι εμφανής η έλλειψη εμπειρίας. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει, επιπλέον, η αδυναμία παρουσίας θεσμικού πλαισίου καθώς και ένταξης των πρακτικών ανάπλασης σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα. Η αναποτελεσματικότητα των αναπλάσεων οφείλεται επίσης και στο γεγονός πως οι επεμβάσεις που πραγματοποιούνταν στα πλαίσια εφαρμογής τους ήταν αποσπασματικές. Ταυτόχρονα, ανασταλτικό παράγοντα αποτελεί η έλλειψη φορέων χρηματοδότησης τέτοιων έργων, με αποτέλεσμα να μην ευνοείται η αειφόρος ανάπτυξη των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών της Ελλάδας (Δεληθέου Β., Ζάγκα Σ., Τάσου Μ.-Ε., 2015).

Παρόλα αυτά, στα πλαίσια των προγραμμάτων ανάπλασης πραγματοποιούνται ενέργειες, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, στη βελτίωση του κτιριακού αποθέματος, στην ενθάρρυνση της χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς καθώς και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών, μέσω των συμμετοχικών διαδικασιών, που λαμβάνουν χώρα κατά την υλοποίηση του έργου (Δεληθέου Β., Ζάγκα Σ., Τάσου Μ.-Ε., 2015).

γ.4. Κατηγορίες αναπλάσεων

Οι αστικές αναπλάσεις διαχωρίζονται σε κατηγορίες σύμφωνα με τους στόχους τους, τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής, το φορέα διαχείρισης του έργου ανάπλασης και τον βαθμό επέμβασης (Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μ., Νίκου Ρ., 2017).

γ.4.1. Με βάση το στόχο της ανάπλασης

Έχοντας ως κριτήριο το στόχο της ανάπλασης, διακρίνονται τρεις υποκατηγορίες ανάπλασης.

Η πρώτη αφορά στην προστασία και στην ανάδειξη σημαντικών κελυφών (Εικόνα 4.1.α), η δεύτερη έχει ως στόχο την κάλυψη των αναγκών (Εικόνα 4.1.β) ενώ η τρίτη αποτελεί τον συνδυασμό των δύο προαναφερθέντων κατηγοριών ανάπλασης (Βλαζάκη Α., Γουλιανού Π., 2017).



Εικόνα 4.1.α: αποκατάσταση ηλεκτρικού σταθμού - νέα εθνική πινακοθήκη Tate modern (Λονδίνο)

γ.4.2. Με βάση τα χαρακτηριστικά των περιοχών

Η δεύτερη υποκατηγορία αναπλάσεων αφορά τη διάκριση των περιοχών βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Σε αυτή ανήκουν αναπλάσεις περιοχών κατοικίας και ιστορικών κέντρων (Εικόνα 4.2.α), επεμβάσεις που σχετίζονται με αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους (Εικόνα 4.2.β) και γενικά με περιοχές έντονης οικονομικής δραστηριότητας. Σε αυτή την υποκατηγορία απαντώνται αναπλάσεις αποβιομηχανοποιημένων ζωνών, αναπλάσεις παράκτιων και υδάτινων μετώπων αλλά και αναπλάσεις περιοχών λοιπών χρήσεων (Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μ., Νίκου Ρ., 2017).



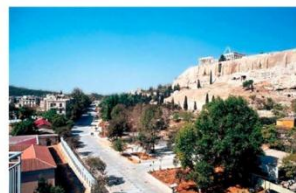
Εικόνα 4.1.β: ανάπλαση περιοχής Malagueira (Πορτογαλλία)

γ.4.3. Με βάση το φορέα ανάπλασης

Ο φορέας διαχείρισης της εκάστοτε ανάπλασης αποτελεί σημαντικό παράγοντα σύμφωνα με τον οποίο ορίζεται η τρίτη κατηγορία αναπλάσεων. Οι αναπλάσεις πραγματοποιούνται από διάφορους φορείς, που είτε δημιουργούνται εκείνη τη στιγμή είτε ήδη υπάρχουν. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκει η ανάπλαση από συγκεκριμένο φορέα γενικής φύσεως, ο οποίος αναλαμβάνει τη διεξαγωγή του έργου ανάπλασης, καθώς και φορείς που δημιουργούνται τη δεδομένη στιγμή για το συγκεκριμένο έργο. Επιπλέον, σε αυτήν την κατηγορία συγκαταλέγονται αναπλάσεις που πραγματοποιούνται από συνεργαζόμενους φορείς δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις ανάπλασης όπου η ευθύνη ανατίθεται στους κατοίκους (Βλαζάκη Α., Γουλιανού Π., 2017).



Εικόνα 4.2.α: ανάπλαση ιστορικού κέντρου Chiado, Λισαβόνα



Εικόνα 4.2.β: ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας

γ.4.4. Με βάση το βαθμό επέμβασης

Σε αυτόν τον τύπο επεμβάσεων, διακρίνονται δύο κατηγορίες αναπλάσεων: η ριζική ή ολοκληρωτική επέμβαση, η οποία προϋποθέτει την κατεδάφιση παλαιών κελυφών αλλά και την ανοικοδόμηση νέων, και η περιορισμένη ή μερική επέμβαση, η οποία πραγματοποιείται σε ένα μόνο τμήμα του κελύφους, προκειμένου να διατηρηθεί και να αξιοποιηθεί το υπόλοιπο (Χατζοπούλου Α., 1995).

γ.4.5. Κατηγοριοποίηση με βάση την κλίμακα επέμβασης

Στον αστικό ιστό με βάση την κλίμακα επέμβασης του έργου ανάπλασης διακρίνονται τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται σε μικρής κλίμακας επεμβάσεις, που είναι πιθανόν να αφορούν ένα κτίριο ή και ένα οικοδομικό συγκρότημα. Σκοπός αυτών των επεμβάσεων είναι η βελτίωση και η αποκατάσταση του κτιριακού αποθέματος, η ενοποίηση οικοδομικών τετραγώνων καθώς και ένταξη τους στον περιβάλλοντα χώρο. Στόχος της κατηγορίας αυτής δεν είναι οι κατεδαφίσεις αλλά οι ήπιες επεμβάσεις. Στη δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι επεμβάσεις μέτριας κλίμακας, όπου πρόκειται για μια ολοκληρωμένη επέμβαση καθώς πραγματοποιούνται επεμβάσεις στο δίκτυο κυκλοφορίας, με την εύρεση και τη δημιουργία χώρων στάθμευσης. Η τελευταία κατηγορία αφορά μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις και περιλαμβάνει τις δύο παραπάνω κατηγορίες ανάπλασης, καθώς και όσες κατηγορίες επεμβάσεων δεν ανήκουν σε αυτές (Βλαζάκη Α., Γουλιανού Π., 2017).

γ.5. Βιβλιογραφικές αναφορές

Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μυρτώ, Νίκου Ραφαέλα, 2017, "Μετασχηματίζοντας βιομηχανικές γειτονιές: ο ρόλος των αναπλάσεων", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Αραβαντινός Α., 1997/98, «Πολοδομικός Σχεδιασμός, Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου», Εκδ. Συμμετρία, Αθήνα

Βλαζάκη Αλεξάνδρα, Παναγιώτα Γουλιανού, 2017, "Από τη βιομηχανία στην εγκατάληψη και από την εγκατάληψη στην αναζωογόνηση σε Ευρώπη και Ελλάδα", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Δεληθέου Βασιλική, Ζάγκα Σοφία, Τάσου Μαρία - Ειρήνη, Αστική ανάπτυξη και πολιτικές: Η περίπτωση των αναπλάσεων σε αστικές περιοχές, σελ. 73, 2015, Συνεδρία 4, Πολιτιστικές γειτονιές και αστική ανάπτυξη, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη (Δεληθέου Β., Ζάγκα Σ., Τάσου Μ.-Ε., 2015)

Καραβιά Ευαγγελία, 1995, «Αστικές Αναπλάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών», Μάθημα: Δυναμική των Χωρικών Δομών και Χρήσεων Γης και Σύγχρονες Πρακτικές του Σχεδιασμού Υπεύθυνος Μαθήματος: Μ. Αγγελίδης, Ε.Μ.Π., Αθήνα

Καρύδης Δ., 2008, Τα επτά βιβλία της πολεοδομίας, Αθήνα, Εκδόσεις Παπασωτηρίου

Μοσχίδου Αλεξάνδρα, 2011, Η αστική ανάπλαση στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο – Παράδειγμα του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Αθήνα

Οικονόμου Δ., 2004, «Αστική αναγέννηση και πολεοδομικές αναπλάσεις», Τεχνικά Χρονικά, Επιστημονική Έκδοση ΤΕΕ

Στάμος Αλέξανδρος, 2017, Συνύπαρξη λιμένα με αστικό περιβάλλον, Η αστική ανάπλαση ως εργαλείο διαμόρφωσης του υδάτινου μετώπου, Ερευνητική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Χατζοπούλου Α., 1995, Αστική Ανάπλαση: Πολεοδομία - Δίκαιο - Κοινωνιολογία, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα

Χωραφάς Πολύβιος, 2016, Ανάπλαση σε προβληματικές περιοχές: Η περίπτωση παλαιάς λαχαναγοράς Θεσσαλονίκης, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Θεσσαλονίκη

γ.6. εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 2.1 FONDATION LE CORBUSIER, Plan Voisin, Paris, France, 1925, τελευταία πρόσβαση στις 02/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=6159&sysLanguage=en-en&itemPos=2&itemCount=2&sysParentName=Home&sysParentId=65>

Εικόνα 2.2 Καραβιά Ευαγγελία, 1995, Αστικές Αναπλάσεις Υποβαθμισμένων Περιοχών, Μάθημα: Δυναμική των Χωρικών Δομών και Χρήσεων Γης και Σύγχρονες Πρακτικές του Σχεδιασμού Υπεύθυνος Μαθήματος: Μ. Αγγελίδης, Ε.Μ.Π., Αθήνα

Εικόνα 2.3,4 Γκρέμη Αθηνά, 2014, Σχέδιο αναζωογόνησης Εμπορικού κέντρου (παλαιάς αγοράς) Ιωαννίνων, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Α.Π.Θ.

Εικόνα 2.5 Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μυρτώ, Νίκου Ραφαέλα, 2017, "Μετασχηματίζοντας βιομηχανικές γειτονιές: ο ρόλος των αναπλάσεων", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Εικόνα 2.6 Σαμπροβαλάκη Νίκη, 2012, Αστικές αναπλάσεις, Η περίπτωση του Βερολίνου μετά την πτώση του τείχους, Διάλεξη 9ου εξαμήνου: Τομλεας Πολεοδομίας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

Εικόνα 2.7,8 Καούντ Δήμητρα, 2009, Ανάπλαση του Μεταξουργείου, Χωρική και κοινωνική προσέγγιση μιας πολυπολιτισμικής συνοικίας της Αθήνας, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Α.Π.Θ.

Εικόνα 4.1.α,β Βλαζάκη Αλεξάνδρα, Παναγιώτα Γουλιανού, 2017, "Από τη βιομηχανία στην εγκατάληψη και από την εγκατάλειψη στην αναζωογόνηση σε Ευρώπη και Ελλάδα", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Εικόνα 4.2.α,β Αποστολοπούλου- Βιθούλκα Μυρτώ, Νίκου Ραφαέλα, 2017, "Μετασχηματίζοντας βιομηχανικές γειτονιές: ο ρόλος των αναπλάσεων", Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Ενότητα δ' _ τα προγράμματα ανάπτυξης στην Ευρώπη |1989-2013

Το 1957, στη Συνθήκη της Ρώμης, αναφέρθηκε για πρώτη φορά η ύπαρξη ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών. Για τις επόμενες δύο δεκαετίες, το ζήτημα αυτό απασχολούσε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς δεν υπήρχε κάποια περιφερειακή πολιτική, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά στις περιφέρειες(Σουκός Θ., 2012). Ωστόσο, μέχρι το 1975, είχαν αναπτυχθεί κάποιοι οικονομικοί φορείς περιφερειακής διάστασης, για την ενίσχυση των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Συγκεκριμένα, στη Συνθήκη της Ρώμης συστάθηκε το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο (ΕΚΤ), που είχε ως σκοπό την αντιμετώπιση των ζητημάτων ανεργίας. Στη συνέχεια στη Συνθήκη του Παρισιού, ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), με σκοπό την παροχή δανείων και επιδομάτων για τη στέγαση ομάδων εργαζομένων. Παράλληλα με το ΕΚΤ, συγκροτήθηκε η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ), που στόχευε στην οικονομική ανάπτυξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών, με την επιχορήγηση δανείων με προνομιακές ρυθμίσεις. Το 1962, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), που προσέφερε στήριξη σε λιγότερο ανεπτυγμένες αγροτικές περιοχές, μέσω επενδύσεων (ΓιαλαντζήΦ., 2011).

Μετά τη σύσταση του Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το 1975, η Ευρώπη αναγνώρισε την ανάγκη ίδρυσης μιας περιφερειακής πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι μεταβολές και οι χωρικές ανισότητες των περιφερειών του Ευρωπαϊκού χώρου. Το ΕΤΠΑ χρηματοδοτούσε μέχρι και το 50% του προϋπολογισμού του κάθε έργου, και αφορούσε έργα υποδομής και έργα αναβάθμισης του βιομηχανικού ιστού. Κατά την περίοδο 1975 έως 1985, η πολιτική των αναπλάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασιζόταν κυρίως στο ΕΤΠΑ. Με την προσχώρηση των Μεσογειακών χωρών (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα), το 1986 έως το 1989, εφαρμόστηκαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΠΟ). Παράλληλα, με την εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, το 1986, υιοθετήθηκε μια πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή (Πνευματικός Τ., 2009).

Ακολούθησαν μια σειρά προγραμμάτων , τα Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα, την περίοδο 1989-1999, η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN, από το 1994-2006, η πρωτοβουλία URBACT, 2002-2013 και το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA, κατά το 2007-2013, τα οποία θα αναλυθούν στην συνέχεια.

ενότητα 6 _ βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=IwAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwgRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdFM-MqG02s

Γιαλαντζή Φιλιππούλα., 2011, «Η Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Η πορεία της μέσα στο χρόνο και η εφαρμογή της στην Ελλάδα, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Θεσσαλονίκη

Πνευματικός Τριαντάφυλλος, 2009, Η αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής 2007-2013, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Σουκός Θωδωρής, 2012, Η συμβολή της εδαφικής συνοχής στη διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Οι πόλεις είναι το επίκεντρο της οικονομικής ανάπτυξης και της καινοτομίας. Μέχρι τη δεκαετία του 90 αντιμετώπιζαν προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης, περιβαλλοντικής και βιομηχανικής υποβάθμισης καθώς και ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων. Οι λιγότερο ανεπτυγμένες αστικές περιοχές επιδίωκαν την οικονομική ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, περιοχές που αντιμετώπιζαν ζητήματα φτώχειας και αποσύνθεσης του αστικού ιστού τους, υπήρχαν και σε περισσότερο αναπτυγμένες πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CEC, 2011).

Βάσει των παραπάνω η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να αρχίσει διαπραγματεύσεις με τις πόλεις, τις περιφέρειες και τα κράτη μέλη, έτσι ώστε να ρυθμίσει την διαχείριση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων, που αφορούσαν στις αστικές περιοχές. Με τη θεσμοθέτηση του άρθρου 10 του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), χρηματοδοτήθηκε η δράση Αστικών Πιλοτικών Σχεδίων, επιτρέποντας στην Ευρώπη να αξιοποιήσει ένα μέρος των πόρων αυτών για την υλοποίηση έργων (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014).

Τα Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα, ήταν έργα τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ, και είχαν ως στόχο να αναζωογονήσουν τις αστικές περιοχές και να προωθήσουν την οικονομική ευημερία και την κοινωνική συνοχή. Χωρίστηκαν σε δύο περιόδους, της Α΄ Φάση, η οποία διήρκησε από το 1989-1993 και τη Β΄ Φάση, από το 1997-1999 (CEC, 1996).

6.1.1. Αστικά πιλοτικά Προγράμματα | Φάση Ι

Κατά την πρώτη προγραμματική περίοδο των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων, εγκρίθηκαν τριάντα τρία (33) σχέδια συνολικά σε όλα τα κράτη μέλη (εκτός Λουξεμβούργου) (Εικόνα 1.1.α), τα οποία σταδιακά ολοκληρώθηκαν έως το 1996. Για κάθε κράτος μέλος αντιστοιχούν τουλάχιστον δύο σχέδια (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2007).

Προβλήματα περιοχών επέμβασης

Τα προγράμματα που αντιμετώπισαν οι περιοχές επέμβασης σχετίζονταν με θέματα κυκλοφορίας, περιβαλλοντικής υποβάθμισης, εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών χώρων, ελλειπούς σχεδιασμού των χρήσεων γης καθώς και ζητήματα υποβάθμισης των ιστορικών κέντρων. Επιπλέον αφορούσαν προβλήματα οικονομικής και κοινωνικής υστέρησης και αδυναμίας ανάπτυξης δεσμών μεταξύ ερευνητικών δράσεων και επιχειρήσεων (CEC, 1998).



Εικόνα 1.1.α Κατανομή των Αστικών Πιλοτικών προγραμμάτων Φάσης Ι

Στόχοι Προγράμματος

Οι στόχοι των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων ήταν αρχικά οι περιοχές επέμβασης που αντιμετώπιζαν προβλήματα κοινωνικής φύσεως να αναπτυχθούν οικονομικά (Στόχος 1), γεγονός που θα επιτυγχανόταν και με την υλοποίηση περιβαλλοντικών δράσεων (Στόχος 2) (Εικόνα 1.1.β). Επιπλέον σκοπός ήταν τα ιστορικά κέντρα να αναζωογονηθούν από οικονομική άποψη (Στόχος 3) αλλά και να αξιοποιήσουν οι περιοχές επέμβασης τα τεχνολογικά τους πλεονεκτήματα (Στόχος 4) (Εικόνα 1.1.γ). Τα περισσότερα προγράμματα αστικής ανάπτυξης τα οποία πραγματοποιήθηκαν τη συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο, αφορούσαν στους στόχους 1 και 3 (Ανδρικοπούλου Ε.).

Χρηματοδότηση

Συνολικά ο προϋπολογισμός των προγραμμάτων ανάπτυξης της πρώτης φάσης των Αστικών Πιλοτικών Σχεδίων έφτασε τα 204 εκατομμύρια ευρώ, ενώ η συνεισφορά του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) ήταν 101 εκατομμύρια ευρώ (49,5%) (Κουρίδου Μ., 2013). Τα τρία αστικά πιλοτικά σχέδια με την μεγαλύτερη χρηματοδότηση (75%) ήταν αυτά της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Λισαβόνας (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Στα πλαίσια των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων της Φάσης Ι, ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στη συμμετοχή των τοπικών φορέων αλλά και στις συμπράξεις αυτών, προκειμένου να συμβάλλουν τόσο στη χρηματοδότηση όσο και στη υλοποίηση του έργου (CEC, 1996).

Παράδειγμα Αστικού Πιλοτικού Προγράμματος, Φάση Ι, Αθήνα



πριν την επέμβαση

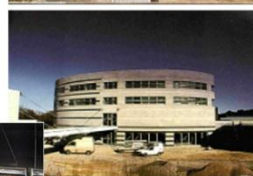


μετά την επέμβαση



Εικόνα 1.1.β : Πάρκο Πύργου Βασιλίσσης

Παράδειγμα Αστικού Πιλοτικού Προγράμματος, Φάση Ι | Montpellier



Εικόνα 1.1.β : Δημιουργία ερευνητικού κέντρου και μουσείου Agropolis

Έπειτα από την ολοκλήρωση της πρώτης προγραμματικής περιόδου των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων, η οποία θεωρήθηκε επιτυχημένη, ακολούθησε η συνέχεια του δεύτερου κύκλου Πιλοτικών προγραμμάτων ανάπτυξης, που διήρκησε από 1997 έως και το 1999. Κατά την περίοδο αυτήν, από τις 503 προτάσεις, εγκρίθηκαν οι 26 (Εικόνα 1.2.α), εξαιτίας του περιορισμού των πόρων που θα διέθεταν τα διαρθρωτικά ταμεία (Κουρίδου Μ., 2013).

Περιοχές επέμβασης | Πληθυσμός-στόχος

Στα πλαίσια των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων Φάσης II, από τις προτάσεις, οι οποίες υποβλήθηκαν, συμπεραίνεται πως τα σχέδια απευθύνονταν τόσο σε μεγάλης κλίμακας πόλεις όσο και σε μικρότερες. Συγκεκριμένα, από τις 503 προτάσεις, το 55% αφορούσε περιοχές με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων, ενώ το υπόλοιπο 45% των προτάσεων, απευθυνόταν σε περιοχές κάτω των 100.000 κατοίκων (CEC, 1997).

Προβλήματα περιοχών επέμβασης

Τα προβλήματα που καλούνταν να αντιμετωπίσουν τα Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα της Φάσης II αφορούσαν ζητήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης, εγκαταλελειμμένου κτιριακού αποθέματος, διαχείρισης αποβλήτων, καθώς και οικονομικής κάμψης (CEC, 2011).

Στόχοι προγράμματος

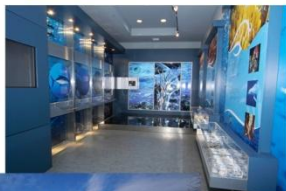
Στόχος των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων της Φάσης II ήταν η επίλυση των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων των αστικών περιοχών, προκειμένου να προωθηθεί η αιχμή της ανάπτυξής τους (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014).

Τα Προγράμματα της φάσης II, αποσκοπούσαν στο να βελτιώσουν τον αστικό σχεδιασμό γειτονιών άναρχης ανάπτυξης, να αξιοποιήσουν πολιτιστικά, γεωγραφικά, ιστορικά και άλλα πλεονεκτήματα πόλεων μεσαίου μεγέθους αλλά και να αναζωογονήσουν ιστορικά κέντρα ή υποβαθμισμένες περιοχές, αναπτύσσοντας νέες ή υπάρχουσες οικονομικές δραστηριότητες, σε συνδυασμό με δράσεις περιβάλλοντος, αποκατάστασης ή κατάρτισης (Εικόνα 1.2.β). Επιπλέον στόχευαν στην δημιουργία νέων χρήσεων γης και στη βελτίωση της σύνδεσης των υποβαθμισμένων περιοχών με την ευρύτερη περιοχή, στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης των περιθωριοποιημένων ομάδων και στην περιβαλλοντική αναβάθμιση με τη δημιουργία χώρων πρασίνου.



Εικόνα 1.2.α Κατανομή των Αστικών Πιλοτικών προγραμμάτων Φάσης II

Παράδειγμα Αστικού Πιλοτικού
Προγράμματος, Φάση II,
Αλεξανδρούπολη



Εικόνα 1.2.β : Μουσείο φυσικής ιστορίας

Ακόμα, είχαν ως στόχο τη διαχείριση των αποβλήτων, των συστημάτων ανακύκλωσης, της κατανάλωσης ενέργειας καθώς και τη ρύθμιση του δικτύου κυκλοφορίας (Κουρίδου Μ., 2013).

Άλλοι στόχοι των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων Φάσης II ήταν οι πόλεις να αξιοποιήσουν τα τεχνολογικά τους επιτεύγματα, για την ανάπτυξη της οικονομία τους και να αντιμετωπίσουν τα θεσμικά τους ζητήματα (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλής, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014).

Από τα σχέδια που εγκρίθηκαν, σχεδόν τα μισά κατατάσσονται στην κατηγορία που αφορά περιοχές ανάπλασης με ανάγκη αναζωογόνησης και ανάπτυξης των οικονομικών τους δραστηριοτήτων ενώ τα υπόλοιπα αφορούν τους στόχους περιβαλλοντικής αναβάθμισης και κοινωνικής συνοχής (Ανδρικοπούλου Ε.).

Χρηματοδότηση

Ο συνολικός προγραμματισμένος προϋπολογισμός των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων φάσης II έφτασε τα 162,3 εκατ. ευρώ. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) συγχρηματοδότησε περίπου το 40% αυτού του προϋπολογισμού, δηλαδή 63,6 εκατ. ευρώ. Σε σύγκριση με τη χρηματοδότηση των σχεδίων της φάσης I τόσο ο αριθμός των σχεδίων, όσο και η χρηματοδότηση αλλά και η συμμετοχή του ΕΤΠΑ είναι σημαντικά μικρότερη (Λαμπίδου Η., 2010).

Συνολικά ο προϋπολογισμός ανά πρόγραμμα ανάπλασης ανερχόταν στα 6,2 εκατομμύρια ευρώ ενώ η κοινοτική συμμετοχή στα 2,5 εκατομμύρια ευρώ. Συνεπώς, διαπιστώνεται πως συγκριτικά με τα αστικά πιλοτικά προγράμματα της πρώτης προγραμματικής περιόδου, ενώ η συνολική χρηματοδότηση που αποδόθηκε ανά πρόγραμμα παρέμεινε στο ίδιο επίπεδο, η συμμετοχή του ΕΤΠΑ ήταν μικρότερη (Ανδρικοπούλου Ε.).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Στα πλαίσια των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων της Φάσης II, δινόταν έμφαση στη συμμετοχή της κοινότητας στις διαδικασίες ανάπλασης των περιοχών μελέτης, προκειμένου οι κάτοικοι να συμμετέχουν ενεργά στην υλοποίηση του έργου (CEC, 1997).

δ.1.3. Βιβλιογραφικές αναφορές | Εικονογραφική τεκμηρίωση

Αστικά πιλοτικά Προγράμματα | Φάση Ι Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=IwAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwgRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdFM-MqG02s

Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2007, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική,

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Κουρίδου Μαρία, 2013, Αστικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αναδρομή και προοπτικές μετά το 2014, Ερευνητική Εργασία,Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Commission of the European Communities (CEC) (1996) «Urban Pilot Projects, Article 10 European Regional Development Fund», Annual Report 1996. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, [στο διαδίκτυο], πρόσβαση: 20.09.2013

Commission of the European Communities (CEC) (1998) UrbanPilotProjectNewsletters, τελευταία πρόσβαση στις 04/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/upppub3.htm

Commission of the European Communities (CEC) (2011),Article 10 EuropeanRegionalDevelopmentFund, UrbanPilotProjects, τελευταία πρόσβαση στις 14/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/frame4.htm?fbclid=IwAR3QSwOXineLArSdfqZUhdgwcZkS-FYyzED5hx_k4Aywm2QlXADywmRYII

Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα δ.1.α Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα δ.1.β Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα δ.1.γ Commission of the European Communities (CEC) (199),Article 10 EuropeanRegionalDevelopmentFund, UrbanPilotProjects, τελευταία πρόσβαση στις 14/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/bullet06.htm

Αστικά πιλοτικά Προγράμματα | Φάση II

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=I-wAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwgRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdFM-MqG02s

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Κουρίδου Μαρία, 2013, Αστικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αναδρομή και προοπτικές μετά το 2014, Ερευνητική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Λαμπίδου Ηλιάννα, 2010, Ευρωπαϊκές Πολιτικές και πόλεις: Η περίπτωση της πολιτικής συνοχής και της πολιτικής περιβάλλοντος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Βέροια

Commission of the European Communities (CEC) (1997) Urban Pilot Project News letters, τελευταία πρόσβαση στις 04/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/upppub3.htm

Commission of the European Communities (CEC) (2011), Article 10 European Regional Development Fund, Urban Pilot Projects, τελευταία πρόσβαση στις 14/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/frame4.htm?fbclid=I-wAR3QSw0XineLArdSdfqZUhdgwcZkS-FYYzED5hx_k4Aywm2QlXADywMRYII

Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 1.2.α Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα 1.2.β Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Τα θετικά αποτελέσματα των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων καθώς και το γεγονός πως οι αστικές περιοχές συνέχιζαν να παρουσιάζουν προβλήματα περιβάλλοντος, οικονομικά ζητήματα καθώς και θέματα κοινωνικής συνοχής, οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στη δημιουργία της κοινωνικής πρωτοβουλίας URBAN. Η πρωτοβουλία αυτή διακρίνεται σε δύο περιόδους, 1994-1999 και 2000-2006 (Σαμοϊλν Ε., 2014).

Περιοχές επέμβασης | Πληθυσμός - στόχος

Στην κοινωνική πρωτοβουλία URBAN Ι, το 90% των περιοχών που επιλέχθηκαν για την εφαρμογή σχεδίων ήταν πόλεις με συνολικό πληθυσμό μεγαλύτερο των 100.000 κατοίκων. Κάθε πρόγραμμα στόχευε σε περιοχές με πληθυσμό περίπου 27.000 ατόμων και μέσο όρο ανεργίας 22%. Συνολικά το πρόγραμμα URBAN Ι απευθυνόταν σε πληθυσμό 3.2 εκατομμύρια άτομα. Το μεγαλύτερο πρόγραμμα, από άποψη πληθυσμού, πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη (130.000 κάτοικοι), ενώ το μικρότερο πρόγραμμα στο Μπάρνι (8.000 κάτοικοι). Η πρωτοβουλία ξεκίνησε το 1994 και ολοκληρώθηκε το 1999 (CEC(B), 2011).

Προβλήματα περιοχών επέμβασης

Οι περιοχές-στόχοι παρουσίαζαν προβλήματα απομόνωσης, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, τα προβλήματα αφορούσαν περιθωριοποιημένες αστικές γειτονιές, οι οποίες παρουσίαζαν κακές συνθήκες στέγασης, υποβαθμισμένο κτιριακό απόθεμα, υψηλό ποσοστό ανεργίας, έλλειψη κοινωνικών παροχών (Ανδρικοπούλου Ε.).

Στόχοι Προγράμματος

Η πρωτοβουλία URBAN Ι, υποστήριζε δράσεις, οι οποίες είχαν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της αστικής ζωής, στους ακόλουθους τομείς:

1. Οικονομικός τομέας: στόχος του προγράμματος ήταν η ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη των περιοχών στόχων (Εικόνα 2.1.γ)

2. Κοινωνικός τομέας: μέσω της παροχής υπηρεσιών που αφορούν τους τομείς υγείας, κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλειας, το πρόγραμμα στόχευε στην αντιμετώπιση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και στην πρόληψη της εγκληματικότητας, με σκοπό την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής.

3. Ανάπλαση δημόσιου χώρου - Περιβαλλοντική βιωσιμότητα: μέσω της ανανέωσης των υποδομών, της βελτίωσης της κυκλοφορίας και της δημιουργίας χώρων πρασίνου, το πρόγραμμα στόχευε στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος (Εικόνα 2.1.α,β,δ) (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2007).

Παράδειγμα πρωτοβουλίας URBAN Ι, Κερατσίνι



Εικόνα 2.1.α : Ανάπλαση δημόσιου χώρου

Παράδειγμα πρωτοβουλίας URBAN I,
Δραπετσώνα



Εικόνα 2.1.β : Ανάπλαση δημόσιου χώρου



Εικόνα 2.1.γ : Κέντρο κατάρτισης

Παράδειγμα πρωτοβουλίας URBAN I,
Πάτρα



Εικόνα 2.1.δ : Ανάπλαση δημόσιου χώρου

Χρηματοδότηση

Συνολικά ο προϋπολογισμός της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ανερχόταν στα 1.8 δις ευρώ, εκ των οποίων το 83% χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το 17% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Η μέση συμμετοχή ΕΤΠΑ ανά πρόγραμμα κυμαίνονταν στα 8.1 εκατ. ευρώ(CEC(C), 2011).

Από το συνολικό προϋπολογισμό των δαπανών που δόθηκαν για την υλοποίηση των προγραμμάτων της πρώτης φάσης της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN, το 38% αφορούσε στην ανάπλαση του περιβάλλοντος, το 32% στην ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και στην υποστήριξη της απασχόλησης, το 23% στην κοινωνική συνοχή ενώ το 4% στη χρήση των τεχνολογικών επιτευγμάτων (Σαμοΐλη Ε., 2014).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Ιδιαίτερη έμφαση στα πλαίσια της πρωτοβουλίας, δινόταν στην συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στην υλοποίηση του εκάστοτε έργου ώστε οι κάτοικοι να οικειοποιηθούν την περιοχή στην οποία ζουν και να συμβάλλουν στον σχεδιασμό, την υλοποίηση του έργου καθώς και στη διατήρηση της εικόνας της περιοχής τους μετέπειτα (CEC(A), 2011).

|Αξιολόγηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN I (1994-1999)

Σύμφωνα με την αξιολόγηση της πρώτης περιόδου της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN, η οποία δημοσιοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2003, διαπιστώθηκε πως το 72% των προγραμμάτων είχε κατορθώσει να εκπληρώσει τους επιδιωκόμενους στόχους, το 25% είχε κατορθώσει μερικώς να εκπληρώσει τους στόχους του ενώ μόνο το 3% των προγραμμάτων δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα (Κουρίδου Μ., 2013).

Παράγοντες που συνέβαλλαν στην επιτυχία της πρωτοβουλίας URBAN I

Οι παράγοντες που συνέβαλλαν στην επιτυχία της πρωτοβουλίας ήταν οι εξής: ο συνδυασμός της με υπάρχοντα προγράμματα αναγέννησης καθώς και η συνεργασία της με αυτά και η διεξαγωγή συμμετοχικών διαδικασιών, προκειμένου ο πολίτης να αποκτήσει ενεργό ρόλο στη διαδικασία ανάπτυξης (CEC(D), 2003).

Παράγοντες που εμπόδισαν την επιτυχία του προγράμματος

Ανασταλτικός παράγοντας της επιτυχίας του ήταν η ελλιπής χρηματοδότηση από ιδιώτες, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δίσταζαν να επενδύσουν σε υποβαθμισμένες περιοχές. Ταυτόχρονα, η έλλειψη κοινωνικής συνοχής και οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες, επιβράδυναν τον ρυθμό υλοποίησης των έργων. Τέλος η έλλειψη συστηματικού ελέγχου και αξιολόγησης των έργων παρεμπόδισαν την επιτυχία της πρωτοβουλίας (CEC(D), 2003).

Θετικά Αποτελέσματα προγράμματος

Σύμφωνα με την αξιολόγηση των προγραμμάτων ανάπτυξης της πρωτοβουλίας URBAN I, το 90% από αυτά κατόρθωσε να πετύχουν τους επιδιωκόμενους στόχους όσον αφορά την ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος, το 89% συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη των περιοχών επέμβασης ενώ το 85% κατόρθωσε να επιλύσει τα ζητήματα κοινωνικής φύσεως. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα θετικά αποτελέσματα που επέφερε η υλοποίηση των προγραμμάτων ανάπτυξης, παρακίνησαν τους τοπικούς φορείς και τους πολίτες να εμπλακούν σε περαιτέρω αλλαγές, οι οποίες θα επέφεραν την αναβάθμιση της περιοχής (Σαμοϊλή Ε., 2014).

Αδυναμίες Προγράμματος

Παρ' όλες τα θετικά αποτελέσματα της πρώτης φάσης της πρωτοβουλίας URBAN, παρατηρήθηκαν και ορισμένες αδυναμίες κατά την υλοποίηση των πρακτικών ανάπτυξης. Οι αδυναμίες αυτές αφορούσαν την περιορισμένη ανταλλαγή των εμπειριών που αποκομίστηκαν από τα προγράμματα ανάπτυξης, καθώς και την έλλειψη τακτικών δράσεων αξιολόγησης και ελέγχου του έργου. Επιπλέον, τα πολύπλοκα θεσμικά ζητήματα αποτελούσαν ανασταλτικό παράγοντα για τη διεξαγωγή των έργων (CEC(D), 2003).

Τέλος, η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, βασιζόμενη στα αποτελέσματα της πρώτης περιόδου εφαρμογής (1994-1999), προκειμένου να αντιμετωπίσει τις αδυναμίες της συνεχίστηκε τη νέα προγραμματική περίοδο 2000 – 2006(Κουρίδου Μ., 2013).

Περιοχές επέμβασης | Πληθυσμός

Η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN II, επικεντρώνεται σε περιοχές με μέγιστο πληθυσμό 20.000 κατοίκους και κατ' ελάχιστον 10.000 κατοίκους σε εξαιρετικές περιπτώσεις με επαρκή αιτιολόγηση. Συνολικά το πρόγραμμα URBAN II έχει εφαρμοστεί σε 70 περιοχές και απευθυνόταν σε πληθυσμό 2.2 εκατομμύρια άτομα. (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ, 2007) Το μεγαλύτερο πρόγραμμα, από άποψη πληθυσμού, πραγματοποιήθηκε στο Άμστερνταμ (62.000 κάτοικοι), ενώ το μικρότερο πρόγραμμα στην Αμαδόρα (10.000 κάτοικοι). Η πρωτοβουλία ξεκίνησε το 2000 και ολοκληρώθηκε το 2006 (Σαμοΐλη Ε., 2014).

Προβλήματα περιοχών επέμβασης

Οι επιλέξιμες περιοχές χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο ανεργίας και φτώχειας, χαμηλό επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, μεγάλο αριθμό μεταναστών ή προσφύγων, υψηλό επίπεδο εγκληματικότητας, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, περιβαλλοντική υποβάθμιση και έλλειψη χώρων πρασίνου (Network for Europe).

Στόχοι Προγράμματος

Η πρωτοβουλία URBAN II, υποστήριζε δράσεις, οι οποίες είχαν ως στόχο την αστική βιωσιμότητα και την διάδοση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων, στους ακόλουθους τομείς:

1. Οικονομικός τομέας: στόχος του προγράμματος ήταν η προώθηση καινοτόμων στρατηγικών για τη βιώσιμη οικονομική αναζωογόνηση των περιοχών μικρού και μεσαίου μεγέθους και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να επιλυθεί το πρόβλημα της ανεργίας.

2. Κοινωνικός τομέας: στόχος του προγράμματος ήταν η βιώσιμη κοινωνική αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων περιοχών με την ένταξη των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, προκειμένου να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή (Εικόνα 2.2.β).

3. Ανάληψη δημόσιου χώρου - Περιβαλλοντική βιωσιμότητα: το πρόγραμμα στόχευε στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω της ανανέωσης των υποδομών, την ανάπτυξη φιλικών ως προς το περιβάλλον δημόσιων μεταφορών και τη δημιουργία χώρων πρασίνου, την ανακαίνιση κτιρίων, τη δημιουργία αποτελεσματικών συστημάτων διαχείρισης ενέργειας και μεγαλύτερη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Εικόνα 2.2.α) (CEC (A), 2015).

Παράδειγμα πρωτοβουλίας URBAN II, Πέραμα





Εικόνα 2.2.α : Ανάπλαση δημόσιου χώρου



Εικόνα 2.2.β : Δημιουργία μονάδας ηλικιωμένων

Χρηματοδότηση

Συνολικά ο προϋπολογισμός της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ανέρχεται στα 1.58 δις ευρώ. Η συνεισφορά του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) έφτανε τα 730 εκατ. ευρώ (CEC (C), 2015).

Από το συνολικό προϋπολογισμό των δαπανών που δόθηκαν για την υλοποίηση των προγραμμάτων της δεύτερης φάσης της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN, το 40% αφορούσε στην ανάπλαση του περιβάλλοντος, το 21% στην ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και στην υποστήριξη της απασχόλησης, το 21% στην κοινωνική συνοχή, το 6% στη χρήση των τεχνολογικών επιτευγμάτων ενώ το 12% για τεχνολογίες πληροφοριών - μεταφορών (Σαμοΐλη Ε., 2014).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II στηριζόταν στην ισχυρή εταιρική σχέση σε τοπικό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα, η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στην υλοποίηση του εκάστοτε έργου ήταν σημαντική, ώστε οι κάτοικοι να οικειοποιηθούν την περιοχή στην οποία ζουν και να συμβάλλουν στον σχεδιασμό, την υλοποίηση του έργου καθώς και στη διατήρηση της εικόνας της περιοχής τους μετέπειτα (Network for Europe).

ΙΑξιολόγηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II (2000-2006)

Σκοπός της δεύτερης προγραμματικής περιόδου της πρωτοβουλίας URBAN ήταν να αναπτυχθούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις για την προώθηση της αειφόρου αστικής ανάπτυξης των περιοχών με την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας. Με βάση τις μελέτες περιπτώσεων, διαπιστώθηκε ότι τα περισσότερα προγράμματα είχαν πράγματι ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά τον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Τα περισσότερα έργα κατάφεραν να επιτύχουν τους στόχους τους, παρότι δεν πραγματοποιήθηκαν όλες οι δράσεις και η διεκπεραίωση ορισμένων καθυστέρησε (Σαμοΐλη Ε., 2014).

Παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχία της πρωτοβουλίας URBAN II

Σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία των προγραμμάτων της περιόδου αυτής είναι η συμμετοχή των κατοίκων, προκειμένου τα προγράμματα να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή τοπικών εταίρων καθώς και η συνεργασία μεταξύ τους διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Επιπλέον, η ενσωμάτωση των έργων της πρωτοβουλίας σε άλλα προγράμματα ανάπλασης συνέβαλε στην αποτελεσματικότητα της αντιμετώπισης των προβλημάτων (CEC (B), 2015).

Παράγοντες που εμπόδισαν την επιτυχία του προγράμματος

Η αδυναμία της δεύτερης περιόδου της πρωτοβουλίας URBAN να αντιμετωπίσει τα προβλήματα των περιοχών επέμβασης μέσω των πρακτικών ανάπλασης, έγκειται στο γεγονός της χαμηλής χρηματοδότησης αλλά και στη σαφώς καθορισμένη διάρκεια διεκπεραίωσης του εκάστοτε προγράμματος (CEC (B), 2015).

Τομείς επιτυχίας

Στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II παρατηρήθηκαν θετικές αλλαγές σε όλες σχεδόν τις μελέτες περιπτώσεων. Συγκεκριμένα, αποκαταστάθηκαν 2.314.000 τ.μ. κτιρίων και δημιουργήθηκαν 3.238.000 τ. μ. χώροι πρασίνου. Ενισχύθηκαν οικονομικά 230.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις κι δημιουργήθηκαν 1 εκατ. θέσεις εργασίες.

Ταυτόχρονα, από τους 108.000 εκπαιδευόμενους για επαγγελματική κατάρτιση οι περισσότεροι από τους μισούς, οι οποίοι προέρχονταν από ομάδες κοινωνικά περιθωριοποιημένες, κατάφεραν να ξεπεράσουν το πρόβλημα αναλφαριθμητισμού και κατόρθωσαν να αποκτήσουν μία θέση στην αγορά εργασίας (CEC (D), 2015).

Όσον αφορά τον τομέα της έρευνας, ενισχύθηκαν 38.000 ερευνητικά προγράμματα, δημιουργώντας 13.000 θέσεις εργασίας. Επιπλέον πραγματοποιήθηκαν συνολικά 247 έργα υποδομών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτόν στη μείωση της εγκληματικότητας.

Τα θετικά αποτελέσματα των επεμβάσεων, σε πολλές περιπτώσεις παρότρυνε τις τοπικές κοινότητες στην περαιτέρω συνέχιση του έργου, με αποτέλεσμα το 60% των έργων να συνεχιστεί και μετά το τέλος της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II (CEC (B), 2015).

Συγκριτικά με την πρώτη προγραμματική περίοδο 1994-1999, στην κοινοτική πρωτοβουλία URBAN II καταργήθηκε το πληθυσμιακό κριτήριο των 100.000 κατοίκων. Το πρόγραμμα προέβλεπε πλέον ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης του εκάστοτε προγράμματος να μην ξεπερνά τους 20.000 κατοίκους. Επιπλέον, στον δεύτερο κύκλο προγραμμάτων, η χρηματοδότηση πραγματοποιείται αποκλειστικά από ένα ταμείο, το ΕΤΠΑ, σε αντίθεση με την πρώτη περίοδο, προκειμένου να απλοποιηθούν οι διαδικασίες του προγράμματος (Ανδρικοπούλου Ε.).

δ.2.3. Βιβλιογραφικές αναφορές | Εικονογραφική τεκμηρίωση

Κοινοτική πρωτοβουλία URBAN I

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=IwAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwgRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdfFM-MqG02s

Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη 2η αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Κριτική,

Κουρίδου Μαρία, 2013, Αστικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αναδρομής και προοπτικές μετά το 2014, Ερευνητική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Λαμπίδου Ηλιάνα, 2010, Ευρωπαϊκές Πολιτικές και πόλεις: Η περίπτωση της πολιτικής συνοχής και της πολιτικής περιβάλλοντος, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Βέροια

Σαμοΐλη Ευαγγελία, 2014, Η συμβολή της Κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μελέτες Περιπτώσεων, Προοπτικές της URBAN μετά το 2006, Τελική Εργασία, Τμήμα Περιφερειακής Διοίκησης, Αθήνα

Commission of the European Communities (CEC (A)) (2011), Urban Community Initiative 1994-1999, τελευταία πρόσβαση στις 24/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/initiative/src/intro.htm

Commission of the European Communities (CEC(B)) (2011), Urban Community Initiative 1994 - 1999, τελευταία πρόσβαση στις 24/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/initiative/src/intro2.htm

Commission of the European Communities (CEC(C)) (2011), Urban Community Initiative 1994-1999, τελευταία πρόσβαση στις 24/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/initiative/src/intro5.htm?fbclid=IwAR0nNQKXsHfsicgD-vulEaGEcr2tmTILFKsGv3S2TUEBms7v2dBzvF1D7o4

Commission of the European Communities (CEC(D)) (2003), Ex-post evaluation urban community initiative (1994-1999), τελευταία πρόσβαση στις 24/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/urban/urban_expost_evaluation_9499_en.pdf

Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 2.1.α: Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Εικόνα 2.1.β: Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Εικόνα 2.1.γ: Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Εικόνα 2.1.δ: Ανδρικοπούλου Ε., Παννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Κοινοτική πρωτοβουλία URBAN II

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=IwAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwGRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdFM-MqG02s

Σαροίλη Ευαγγελία, 2014, Η συμβολή της Κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μελέτες Περιπτώσεων, Προοπτικές της URBAN μετά το 2006, Τελική Εργασία, Τμήμα Περιφερειακής Διοίκησης, Αθήνα

Commission of the European Communities (CEC (A)) (2015), τελευταία πρόσβαση στις 28/06/ 2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/expost2006/urban_ii_en.htm

Commission of the European Communities (CEC (B)) (2015), Ex post evaluation URBAN, τελευταία πρόσβαση στις 25/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/expost2006/urban_ii_en.htm

Commission of the European Communities (CEC (C)) (2015), Urban II : financing, τελευταία πρόσβαση στις 25/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/budget_en.htm?fbclid=IwAR24_uymnLc88bZeJq6xTXoyF5yJfmvGKof3m1nl4ndo05zX3p0YW7CLDJQ

Commission of the European Communities (CEC (D)) (2015), τελευταία πρόσβαση στις 28/06/ 2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/impact/index_en.htm?fbclid=IwAR0iWSnvAeWlZrIDbysLDe8XDg2DgdiZfzgw9kSq0mkcdPVT-Z3poKcfNdU

NetworkforEurope, UrbanII, τελευταία πρόσβαση στις 05/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.networkforeurope.eu/urban-ii>

Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 2.1.α: Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Εικόνα 2.1.β: Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ. 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, καταργείται η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN και τα προγράμματα αστικής ανάπτυξης, που έχουν ως στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενσωματώνονται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Τα προγράμματα αυτά ενισχύουν τη δράση τους με την παράλληλη εφαρμογή του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2014).

ΙΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ JESSICA

Το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas - Κοινή ευρωπαϊκή υποστήριξη για βιώσιμες επενδύσεις σε αστικές περιοχές) έχει ως στόχο συμβάλει στην ανάπτυξη των επενδύσεων στις αστικές περιοχές, προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητά τους. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και την Τράπεζα Ανάπτυξης του συμβουλίου της Ευρώπης (ΤΑΞΕ) (ΕΠΠΕΡΑΑ, 2012).

Κριτήρια επιλογής περιοχών επέμβασης

Πρώτα απ' όλα, προκειμένου μια περιοχή να πληροί τα κριτήρια για να χρηματοδοτηθεί από το εργαλείο JESSICA, θα πρέπει το προτεινόμενο έργο ανάπτυξης, να στοχεύει σε ολοκληρωμένες επεμβάσεις, που θα αφορούν στο αστικό τομέα, στον οικονομικό αλλά και τον κοινωνικό τομέα. Ταυτόχρονα, θα πρέπει η πρακτική ανάπτυξης, να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα βιώσιμου σχεδιασμού. Επιπλέον, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η αποδοτικότητα του έργου, προκειμένου να επανεπενδύονται τα κεφάλαια σε μελλοντικά σχέδια ανάπτυξης, καθώς και η συμμετοχή φορέων του ιδιωτικού τομέα (Θεολόγου Δ., 2017).

Στόχοι Προγράμματος

Οικονομικός Τομέας: Στόχος της πρωτοβουλίας JESSICA ήταν η αστική ανάπτυξη των περιοχών και η ενίσχυση της απασχόλησης. Ταυτόχρονα στόχευε στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής (Εικόνα 3.α) (Αλευρά Η., 2017).

Κοινωνικός Τομέας: Η πρωτοβουλία στόχευε στην ανάπτυξη συμπράξεων μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Παράλληλα είχε ως σκοπό τη βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των κοινωνικών ανισοτήτων (Εικόνα 3.β).

Ανάπτυξη δημόσιου χώρου: Το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA στόχευε στην ανάδειξη των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων, στην προστασία και ανάδειξη των περιοχών φυσικού κάλλους καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος από τα απόβλητα (Εικόνα 3.γ) (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2014).

Παράδειγμα χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA, Βουλγαρία



Εικόνα 3.α : Εκθεσιακό κέντρο



Εικόνα 3.β : Κοινωνικές κατοικίες



Εικόνα 3.γ : Ανάπλαση δημόσιου χώρου

Χρηματοδότηση

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) χρηματοδοτεί τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, τα οποία συστάθηκαν για την υλοποίηση των έργων της πρωτοβουλίας JESSICA. Οι πόροι των Ταμείων Αστικής Ανάπτυξης, επενδύονται σε συνέργειες ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, καθώς και σε προγράμματα, που στόχο έχουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι αποδόσεις των κεφαλαίων, που προκύπτουν μετά το πέρας των έργων ανάπλασης, επαν-επενδύονται σε μελλοντικά έργα, στα πλαίσια μιας ανακυκλώσιμης πολιτικής διαχείρισης των δημόσιων πόρων. Με αυτόν τον τρόπο, προωθείται η βιωσιμότητα των αστικών περιοχών (Αλευρά Η., 2017).

Συνολικά, μέχρι το 2011, αποδόθηκαν 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ για το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA, σε έργα αστικής ανάπτυξης.

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Βασικό χαρακτηριστικό της πρωτοβουλίας JESSICA αποτελεί τόσο η σύναψη εταιρικών σχέσεων μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα όσο και η δημιουργία συμπράξεων μεταξύ τοπικών φορέων και πολιτών, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των αστικών περιοχών (ΖουρνάΜ., 2011).

6.3.1. Βιβλιογραφικές αναφορές | Εικονογραφική τεκμηρίωση

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αλευρά Ηρακλεία, 2017, Το χρηματοδοτικό εργαλείο Jessica και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, Διπλωματική εργασία. Βόλος: Τμήμα μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, 2η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδόσεις Κριτική

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον - Αειφόρος Ανάπτυξη (ΕΠΠΕΡΑΑ), 2012, τελευταία πρόσβαση στις 18/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.epper.gr/el/Pages/Jessica.aspx>

Ζουρνά Μαρία, 2011, Μια νέα προσέγγιση στην επιλογή, χρηματοδότηση και παρακολούθηση της υλοποίησης έργων αστικών αναπλάσεων, Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών, Διοίκηση και διαχείριση τεχνικών έργων, Τμήμα πολιτικών μηχανικών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Θεολόγου Δέσποινα, 2017, Το νέο χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA και η συμβολή του στην αναζωογόνηση της οικονομίας στο Τοπικό και Περιφερειακό Επίπεδο, Διπλωματική εργασία. Κόρινθος: Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση».

Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 3.α: European Investment Bank, Financial instruments delivering ESI Funds, 2015 October, Sofia, τελευταία πρόσβαση στις 18/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://www.fi-com-pass.eu/sites/default/files/publications/presentation_Tonya_Sakarova_EN.pdf

Εικόνα 3.β: European Investment Bank, Financial instruments delivering ESI Funds, 2015 October, Sofia, τελευταία πρόσβαση στις 18/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://www.fi-com-pass.eu/sites/default/files/publications/presentation_Tonya_Sakarova_EN.pdf

Εικόνα 3.γ: European Investment Bank, Financial instruments delivering ESI Funds, 2015 October, Sofia, τελευταία πρόσβαση στις 18/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://www.fi-com-pass.eu/sites/default/files/publications/presentation_Tonya_Sakarova_EN.pdf

Το δίκτυο URBACT I, είναι ένα πρόγραμμα ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων μεταξύ των πόλεων. Ξεκίνησε το 2002, διήρκεσε έως το 2006 και επικεντρώθηκε στην παροχή βοήθειας πόλεων που είχαν ωφεληθεί από τα αστικά πιλοτικά προγράμματα καθώς και από την κοινοτική πρωτοβουλία URBAN I και URBAN II, για την ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με τη βιώσιμη αναγέννηση περιοχών μικρής κλίμακας (Ανδρικοπούλου Ε.). Χρηματοδοτήθηκε από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία για την επίτευξη των στόχων του, αλλά δεν πραγματοποίησε επενδύσεις ούτε πιλοτικά έργα (Urbact).

Περιοχές προς μελέτη | Πληθυσμός | Προβλήματα περιοχών μελέτης

Το πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας URBACT I, αφορούσε πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους καθώς και συνοικίες μεγάλων αστικών συγκροτημάτων, που χαρακτηρίζονταν από απουσία δημόσιων υπηρεσιών, φαινόμενα ανεργίας, φτώχειας και εγκληματικότητας (Ανδρικοπούλου, Παννακού, Καυκαλής, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2007).

Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, σχηματίστηκαν 20 θεματικά δίκτυα και 8 ομάδες εργασίας και συμμετείχαν περισσότερες από 180 πόλεις, εκ των οποίων το ένα τρίτο είχαν πληθυσμό κάτω των 100.000 κατοίκων (Αβραάμ Α., 2016).

Στόχοι Προγράμματος

Κύριος στόχος του προγράμματος URBACT ήταν η ανάπτυξη στρατηγικών αναβάθμισης των περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά τον οικονομικό και τον κοινωνικό τομέα (Ανδρικοπούλου Ε.).

Σκοπός της πρωτοβουλίας URBACT I ήταν η ανάπτυξη διακρατικών ανταλλαγών μεταξύ των περιοχών στις οποίες πραγματοποιήθηκαν προγράμματα ανάπλασης κατά τις προγραμματικές περιόδους των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων και της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN. Επιπλέον ως στόχο είχε την άντληση μαθημάτων από τις πρακτικές ανάπλασης, προκειμένου να προτείνει λύσεις για την άμβλυνση των προβλημάτων καθώς και την ανταλλαγή εμπειριών (Europeancommission, 2004).

Χρηματοδότηση

Συνολικά ο προϋπολογισμός της Πρωτοβουλίας URBACT I ανερχόταν στα 24,76 εκατ. ευρώ. Η συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης έφτανε τα 15,9 εκατ. ευρώ ενώ η συνολική εθνική συμμετοχή ανερχόταν στα 8,86 εκατ. ευρώ (Europeancommission, 2004).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Το πρόγραμμα URBACT I, αποτελεί ένα δίκτυο ανταλλαγής εμπειριών των προγραμμάτων τα οποία έχουν διεξαχθεί στα πλαίσια των αστικών πιλοτικών σχεδίων και της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN I και URBAN II. Οι κάτοικοι δεν είχαν ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία εφόσον η διαχειριστική αρχή του δικτύου URBACT I συνέλεγε τα αποτελέσματα των προγραμμάτων που είχαν διεξαχθεί από τον εκάστοτε φορέα διαχείρισης (Urbact, 2007).

|Αξιολόγηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBACT I (2000-2006)

Κριτήρια αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων

Μέσω της αξιολόγησης του δικτύου ανταλλαγής εμπειριών URBACT I, διαπιστώνεται πως για να είναι ένα πρόγραμμα επιτυχημένο θα πρέπει να παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση αστικής αναγέννησης, να θέτει στην αρχή του σχεδίου σαφείς και πραγματοποιήσιμους στόχους και να υπάρχει σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την ενίσχυση των επενδύσεων του εκάστοτε έργου ανάπτυξης. Επιπλέον είναι απαραίτητο οι κάτοικοι να έχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία διεξαγωγής των έργων ανάπτυξης, προκειμένου να αυξηθούν οι ευθύνες που τους ανατίθενται και να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα των περιοχών μελέτης, ακόμα και μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων. Στις περισσότερες περιπτώσεις των προγραμμάτων που διεξήχθησαν, διαπιστώθηκε πως η υποστήριξη των έργων από εμπειρογνώμονες, διευκόλυνε την υλοποίηση του έργου και συνέβαλε στην επίτευξη ποιοτικών αποτελεσμάτων (European Forum of Urban Security, 2007).

|Αποτελέσματα Αξιολόγησης του δικτύου URBACT I

Σύμφωνα με αξιολόγηση που διεξήχθη το 2006, τα στοιχεία της έρευνας αποδεικνύουν πως το πρόγραμμα URBACT I αποτελεί μια σημαντική πρωτοβουλία για τις πόλεις της Ευρώπης. Η δημιουργία των 20 θεματικών δικτύων και το υψηλό επίπεδο συμμετοχής των πόλεων σε αυτά, αποδεικνύει την ανάγκη της ύπαρξης ενός τέτοιου δικτύου συλλογής και ανταλλαγής εμπειριών. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης, διεξήχθη έρευνα η οποία απευθυνόταν στους εταίρους των προγραμμάτων. Οι εταίροι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις όπως εάν η πόλη τους είχε επωφεληθεί από τη συμμετοχή σε ένα θεματικό δίκτυο URBACT, εάν πιστεύουν ότι άλλες πόλεις στο δίκτυό τους έχουν λάβει διδάγματα καθώς και εάν αισθάνθηκαν ότι τα διδάγματα που αντλήθηκαν θα μπορούσαν να διαδοθούν πέρα από τους ενεργούς συμμετέχοντες. Και στις τρεις ερωτήσεις, το 90% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά. Στην συνέχεια, σε ερώτηση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της συμμετοχής τους στα θεματικά δίκτυα, το 64% των εταίρων δήλωσε πως η εμπειρία ήταν πολύ χρήσιμη ενώ το 31% απλώς χρήσιμη (Urbact, 2007).

Το 2007, εγκρίθηκε η σύσταση της πρωτοβουλίας URBACT II από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αφορούσε στην προγραμματική περίοδο 2007-2013. Η πρωτοβουλία απευθυνόταν σε όλες τις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη Νορβηγία και στην Ελβετία (CECA, 2007).

Περιοχές επέμβασης | Πληθυσμός

Στην κοινοτική πρωτοβουλία URBACT II, το μέγεθος του πληθυσμού δεν αποτέλεσε κριτήριο για την επιλογή των πόλεων. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός, πως το μεγαλύτερο πρόγραμμα, από άποψη πληθυσμού, πραγματοποιήθηκε στο Δουβλίνο (1.200.000 κάτοικοι), ενώ το μικρότερο πρόγραμμα στη Βέροια (45.000 κάτοικοι). Συνολικά το πρόγραμμα URBACT II έχει εφαρμοστεί σε 300 πόλεις (URBACT, 2010).

Προβλήματα περιοχών επέμβασης

Τα προβλήματα των επιλέξιμων περιοχών του προγράμματος URBACT II συμπίπτουν με αυτά της περιόδου της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II. Συγκεκριμένα οι περιοχές χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο ανεργίας και φτώχειας, φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, χαμηλό επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, μεγάλη εισροή αριθμό μεταναστών, υψηλό επίπεδο εγκληματικότητας, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και περιβαλλοντική υποβάθμιση του αστικού ιστού τους (URBACT, 2010).

Στόχοι Προγράμματος

Η πρωτοβουλία URBACT II, έχει ως στόχο τη βελτίωση πολιτικών ανάπτυξης των πόλεων μέσω της ολοκληρωμένης προσέγγισής τους. Συγκεκριμένα οι στόχοι αναφέρονται:

1. Οικονομικός τομέας: στόχος του προγράμματος ήταν η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας και των καινοτόμων πρακτικών για τη βιώσιμη οικονομική αναζωογόνηση των περιοχών καθώς και η δημιουργία συστημάτων κατάρτισης και νέων θέσεων απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να επιλυθεί το πρόβλημα της ανεργίας.
2. Κοινωνικός τομέας: στόχος του προγράμματος ήταν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση περιοχών που ήταν υποβαθμισμένες, προκειμένου να επιτευχθεί η αστική τους ανάπτυξη και η ένταξη των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, ώστε να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού.
3. Ανάπλαση δημόσιου χώρου - Περιβαλλοντική βιωσιμότητα: το πρόγραμμα στόχευε στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω της ανανέωσης των υποδομών, την ανάπτυξη φιλικών ως προς το περιβάλλον δημόσιων μεταφορών και τη δημιουργία χώρων πρασίνου, την ανακαίνιση κτιρίων, τη δημιουργία αποτελεσματικών συστημάτων διαχείρισης ενέργειας και μεγαλύτερη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (CECA, 2007).
4. Τεχνική Βοήθεια: στόχος της τεχνικής βοήθειας αποτελούσε η διαχείριση, η παρακολούθηση, η αξιολόγηση και ο έλεγχος των δράσεων του προγράμματος (URBACT, 2007).

Χρηματοδότηση

Συνολικά ο προϋπολογισμός της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ανερχόταν στα 68,9 εκατ. ευρώ. Η συνεισφορά του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) έφτανε τα 53,3 εκατ. ευρώ. Το 44% των συνολικών δαπανών δόθηκε για την υποστήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, το 50% για φυσική και περιβαλλοντική ανάπλαση καθώς και για την κοινωνική ένταξη και το 6% για τεχνική βοήθεια (CECB, 2007).

Συμμετοχικός Σχεδιασμός

Στα πλαίσια του προγράμματος URBACT II, σημαντικό ρόλο για τη διεξαγωγή των έργων ανάπλασης είχε η ενθάρρυνση της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων τόσο κατά το στάδιο του σχεδιασμού όσο και κατά την υλοποίηση των έργων (URBACT, 2007).

δ.4.3. Βιβλιογραφικές αναφορές | Εικονογραφική Τεκμηρίωση

Πρόγραμμα Κοινοτικής πρωτοβουλίας URBACT, Φάση I Βιβλιογραφικές αναφορές

Commission of the European Communities (CECA) (2007), Επιχειρησιακό πρόγραμμα "URBACT II" 2007-2013, τελευταία πρόσβαση στις 17/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-298_el.htm

Commission of the European Communities (CECB) (2007), Operational Programme Urbact ii, τελευταία πρόσβαση στις 13/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2007-2013/crossborder/operational-programme-urbact-ii

URBACT, 2007, The Urban Development Network Programme URBACT II, An Exchange and learning programme for cities contributing to the European Commission Initiative "Regions For Economic Change", τελευταία πρόσβαση στις 08/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.-mintour.gov.gr/userfiles/de145b9b-fc1f-4650-91eb-b6315a192e52/URBACT.pdf>

URBACT, 2010, IMPACT AND RESPONSES, τελευταία πρόσβαση στις 23/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://urbact.eu/sites/default/files/import/general_library/Crise_urbact__16-11_web.pdf

Πρόγραμμα Κοινοτικής πρωτοβουλίας URBACT, Φάση II Βιβλιογραφικές αναφορές

Αβραάμ Ανδρέας, 2016, Η πολιτική των αστικών αναπλάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Κύπρο, Πτυχιακή Εργασία, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2007, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική

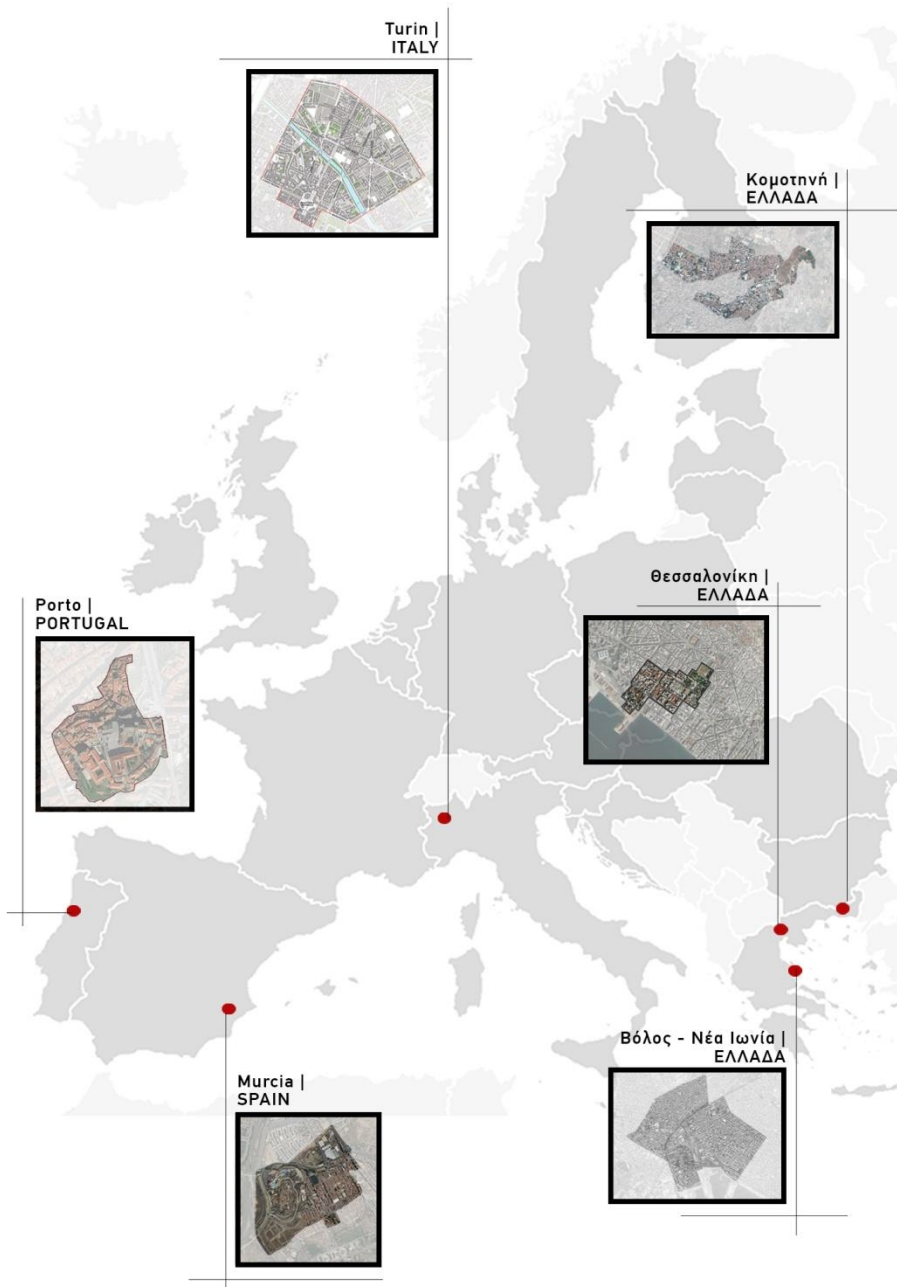
Ανδρικοπούλου Ελένη, Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις, τελευταία πρόσβαση στις 04/09/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://courses.arch.ntua.gr/106909.html?fbclid=I-wAR2iYJhyKd8gBq_zh67ZXNIKRjXwgRkr4KHCDMSU21ukp6tMrdFM-MqG02s

Commission of the European Communities (CEC) (2004), URBAN II – URBACT, τελευταία πρόσβαση στις 27/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2000-2006/european/urban-ii-urbact

European Forum of Urban Security, 2007, τελευταία πρόσβαση στις 13/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://efus.eu/en/policies/europe/european-commission/public/865/>

Urbact, τελευταία πρόσβαση στις 11/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://urbact.eu/sites/default/files/urbactiii_programmmanual_factsheet1_0.pdf

Urbact, 2007, The Urban Development Network Programme URBACT II, An Exchange and learning programme for cities contributing to the European Commission Initiative "Regions For Economic Change", τελευταία πρόσβαση στις 08/08/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.-mintour.gov.gr/userfiles/de145b9b-fc1f-4650-91eb-b6315a192e52/URBACT.pdf>



ΜΕΡΟΣ Β' _ ανάλυση παραδειγμάτων

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα αναλυθούν έξι περιπτώσεις προγραμμάτων ανάπτυξης, από την Ευρώπη και την Ελλάδα, ένα παράδειγμα από κάθε προγραμματική περίοδο, από το 1989 – 2013.

Κριτήριο για την επιλογή των παραπάνω παραδειγμάτων αποτέλεσε η ανάλυση ενός παραδείγματος ανάπτυξης από κάθε προγραμματική περίοδο, που αναλύθηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας. Επιπλέον, κριτήριο επιλογής των παραπάνω παραδειγμάτων αποτέλεσαν η κλίμακα των περιοχών επέμβασης, καθώς αυτές επιλέχτηκε να μην ξεπερνούν σε έκταση τα 200 εκτάρια, αλλά και το γεγονός να ανήκουν στον μεσογειακό χώρο.

Τα παραδείγματα που επιλέχθηκαν να αναλυθούν, είναι από την περίοδο 1989-1993 το πρόγραμμα ανάπτυξης στο ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης και η περιοχή PortaPalazzo στο Τορίνο, για την περίοδο 1997-1999. Όσον αφορά την κοινοτική πρωτοβουλία URBAN, επιλέχθηκαν περιοχή του Δήμου Βόλου – Νέας Ιωνίας για την πρώτη φάση (1994-1999), και περιοχή της Κομοτηνής για τη δεύτερη περίοδο (2000-2006). Στα πλαίσια της πρωτοβουλίας JESSICA (2007-2013), επιλέχθηκε να αναλυθεί η γειτονιά MorrodaSe, ενώ για το πρόγραμμα URBACTII (2007-2013), η συνοικία EspirituSanto της πόλης Murcia.



ε.1.1_Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση

Ευρύτερη Περιοχή

Η πόλη της Θεσσαλονίκης (Εικόνα 1.1) είναι ένα σημαντικό διοικητικό, εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο, το οποίο βρίσκεται στη βόρεια Ελλάδα (CEC(A), 1999). Ωστόσο, ως μεταβιομηχανική πόλη, η οποία έχασε τον εμπορικό χαρακτήρα της που κάποτε κατείχε λόγω του λιμανιού της, τα τελευταία χρόνια η Θεσσαλονίκη αντιμετωπίζει τις αρνητικές επιπτώσεις που προκλήθηκαν από την πτώση της μεταποίησης και του εμπορίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη κενού κτιριακού αποθέματος καθώς και την ανεργία (Koutsari M., Tarani P., Doumra V., 2013).

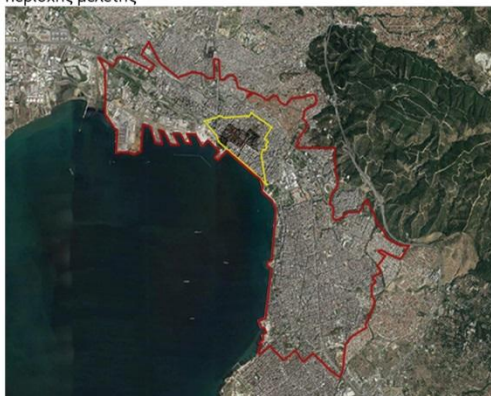
Προβλήματα Ευρύτερης Περιοχής

Η Θεσσαλονίκη αδυνατούσε να προσαρμοστεί στα προβλήματα που δημιουργούσε η έλλειψη δημόσιου χώρου, η δυσκολία πρόσβασης από την γύρω περιοχή καθώς και το κόστος αποκατάστασης του κτιριακού της αποθέματος. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην αποδυνάμωση των οικονομικών δραστηριοτήτων της, στον περιορισμό των ιδιωτικών επενδύσεων που αφορούσαν τον αστικό της ιστό αλλά και στην μείωση του τοπικού πληθυσμού της (CEC(A), 1999).

Το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης

Το ιστορικό κέντρο της πόλης επηρεάστηκε ιδιαίτερα από την ραγδαία ανάπτυξη που έλαβε χώρα στην περιοχή από το 1950 και μετά (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).

Εικόνα 1.1 Όρια πόλης Θεσσαλονίκης, ιστορικού κέντρου, περιοχής μελέτης



— Πόλη Θεσσαλονίκης
— Ιστορικό κέντρο
--- Περιοχή Μελέτης

Εικόνα 1.2 Διατηρητέα Κτίρια Περιοχής Μελέτης



Προβλήματα ιστορικού κέντρου

Η ταχεία ανάπτυξη που παρουσίασε το ιστορικό κέντρο οδήγησε στην εμφάνιση προβλημάτων που σχετιζόνταν με την κυκλοφοριακή συμφόρηση, η οποία είχε προκληθεί από την έλλειψη χώρων στάθμευσης και επαρκών δικτύων κυκλοφορίας οχημάτων και μετακίνησης πεζών, καθώς και με την απουσία δημόσιων χώρων. Επιπλέον, παρουσιάστηκαν ζητήματα υποβάθμισης ιστορικών μνημείων και διατηρητέων κτιρίων, γεγονός που συνέβαλε στη γενικότερη αλλοίωση του υφιστάμενου αστικού ιστού και κατ' επέκταση στην αποσύνθεση της ιστορικής ταυτότητας του κέντρου (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Πέρα των παραπάνω, η περιοχή άρχισε να συγκεντρώνει ολοένα και περισσότερες χρήσεις και να παρατηρείται έντονη συσσώρευση πληθυσμού σε αυτή (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώλης Γ., 1996).

Περιοχή Μελέτης

Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος (Χάρτης 1.1) βρίσκεται ανάμεσα στο Λιμάνι, την Εγνατία Οδό και το Φόρουμ - Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, σε έκταση περίπου 0,5 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Στην περιοχή βρίσκονταν αρκετά μνημεία της πόλης, ένας σημαντικός αριθμός διατηρητέων κτιρίων (Χάρτης 1.2), το ιστορικό κέντρο αλλά και ένα τμήμα του νέου κέντρου της Θεσσαλονίκης (CEC(A), 1999).

ε.1.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

Φορείς Ανάπλασης

Το Δεκέμβριο του 1991 ξεκίνησε το πρόγραμμα ανάπλασης με τίτλο "Πρότυπο Σχέδιο Αναβίωσης και Ανάπτυξης του Ιστορικού και Εμπορικού Κέντρου της Θεσσαλονίκης" και διήρκεσε έως το Μάρτιο του 1996 (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώλης Γ., 1996).

Το έργο υλοποιήθηκε από τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου της Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ) με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων και ακολούθησε τους στόχους του Ρυθμιστικού Σχεδίου και του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου. Ο ΟΡΘΕ είχε αναλάβει τη διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος ανάπλασης. Επιπλέον, συστάθηκε μία επιτροπή Συντονισμού του έργου, η οποία απαρτιζόταν από εκπροσώπους της περιφέρειας και της αυτοδιοίκησης καθώς και από τοπικούς φορείς και υπηρεσίες (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Στο πλαίσιο του προγράμματος ανάπλασης, ο Δήμος Θεσσαλονίκης, η Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας και Στέγασης (ΔΕΠΟΣ), η 16η Εφορεία Βυζαντινών Μνημείων και η Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης αποτέλεσαν τους φορείς υλοποίησης των έργων (Γαβρά Ε.(Α), 1994).

Το συνολικό προβλεπόμενο κόστος του προγράμματος ανάπλασης ανερχόταν στα 7,3 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, λόγω της αδυναμίας διεξαγωγής ορισμένων δράσεων του έργου κατά την υλοποίηση του προγράμματος ανάπλασης, η συνολική δαπάνη του έφτασε τα 6,3 εκατομμύρια ευρώ. Από τη συνολική χρηματοδότηση, το 75% προερχόταν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το υπόλοιπο 25% από το κράτος (CEC(A), 1999).

Συμμετοχικός σχεδιασμός

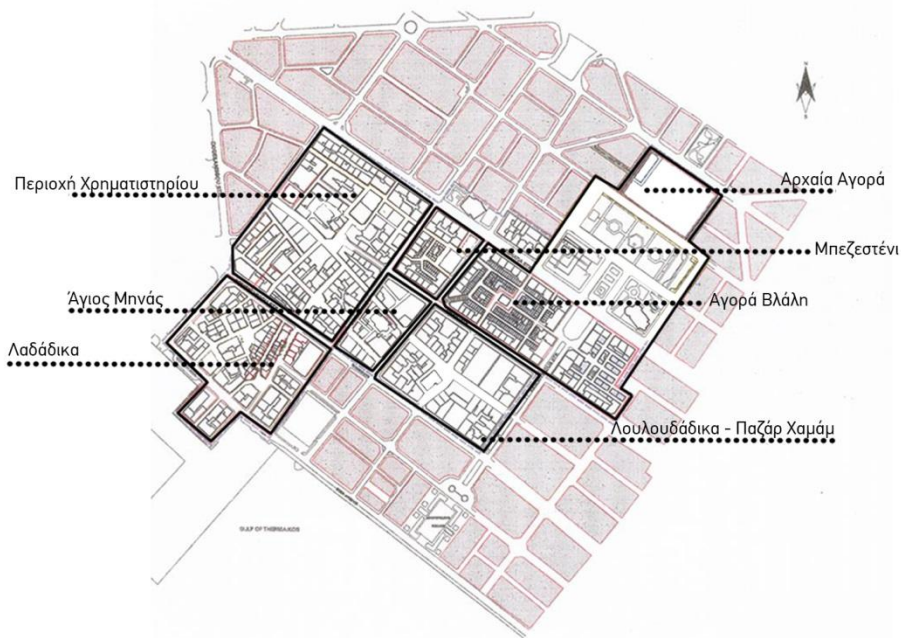
Στα πλαίσια του προγράμματος ανάπλασης δεν περιλαμβανόταν η συμμετοχή των πολιτών στην φάση του σχεδιασμού του έργου. Το γεγονός αυτό επέφερε δυσκολίες στην υλοποίηση του, καθώς οι κάτοικοι, και ιδιαίτερα οι ιδιοκτήτες εμπορικών επιχειρήσεων, αντιτάχθηκαν στην διεξαγωγή ορισμένων δράσεων του. Αυτό είχε ως συνέπεια την καθυστέρηση πραγματοποίησης των επιμέρους δράσεων και τη μη υλοποίηση όλων των προβλεπόμενων έργων (CEC(A), 1999).

Στόχοι Ανάπλασης

Το Αστικό Πιλοτικό Πρόγραμμα εντασσόταν σε ένα ευρύτερο σχέδιο, το οποίο είχε στόχο την ανάπτυξη και αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου στην Θεσσαλονίκη. Προκειμένου η πόλη να αποκτήσει έναν πιο ανταγωνιστικό χαρακτήρα, το πρόγραμμα ανάπλασης είχε ως κύριο στόχο να ενθαρρύνει την αστική ανάπτυξη της περιοχής μέσω της ενίσχυσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και των επενδύσεων σε αυτή (CEC(B), 1999).

Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα στόχευε στο να αποκατασταθεί ο παλιός αστικός ιστός του ιστορικού κέντρου, προκειμένου να αποδοθούν σε κάποια κτίρια χρήσεις τουριστικού και πολιτιστικού χαρακτήρα. Επιπλέον, προκειμένου να συμβάλει στην ενίσχυση νέων αλλά και τη διατήρηση παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων, το πρόγραμμα προέβλεπε την αποκατάσταση παλαιών προκειμένου να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των σύγχρονων χρηστών (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Το έργο περιλάμβανε επεμβάσεις αστικής ανάπλασης στις περιοχές Λαδάδικα, Λουλουδάδικα - Παζάρ Χαμάμ, Αγίου Μηνά, Χρηματιστηρίου, Μπεζεστένι και Αρχαίες Αγοράς (Εικόνα 1.3), καθώς και τη δημιουργία ενός δικτύου πεζοδρόμησης (Γαβρά Ε. (Α), 1994).



Εικόνα 1.3 Περιοχές επέμβασης του προγράμματος

Βασικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1 | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Στόχος του προγράμματος ήταν η ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου μέσω της αποκατάστασης των αρχαιολογικών χώρων και της σύνδεσης των μνημείων της περιοχής μελέτης, σε μία προσπάθεια ανάκτησης του συνεκτικού χαρακτήρα του ιστορικού εμπορικού κέντρου, συνδέοντας τα μνημεία της πόλης. Για την επίτευξη του στόχου αυτού το πρόγραμμα στόχευε στη δημιουργία ενός δικτύου πεζοδρόμων το οποίο θα λειτουργούσε ως διαρθρωτικός κορμός της επέμβασης, καθώς και την πραγματοποίηση ανασκαφών στους αρχαιολογικούς χώρους για τη δημιουργία δημόσιων χώρων γύρω από τα μνημεία.

Στόχος 2 | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη

Το πρόγραμμα ανάπλασης στόχευε στην διατήρηση του ιστορικού αστικού ιστού, των διατηρητέων κτισμάτων και μνημείων της περιοχής μελέτης μέσω της αποκατάστασης και συντήρησής μνημείων, διατηρητέων κτιρίων και των προσόψεων ορισμένων κτιρίων της περιοχής. Επιπλέον προβλεπόταν η αναβάθμιση των παραδοσιακών εμπορικών δραστηριοτήτων της περιοχής καθώς και η απόδοση νέων εμπορικών χρήσεων σε ορισμένα από τα αποκατεστημένα κτίρια με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της οικονομίας της περιοχής.

—ανάλυση εφαρμογών προγράμματος ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 1.4)

—Περιοχή Λαδάδικα (Εικόνες 1.5, 1.6)

Οι επεμβάσεις του προγράμματος επικεντρώνονταν στην πραγματοποίηση τροποποιήσεων προκειμένου να ρυθμιστεί η κυκλοφορία των οχημάτων και των πεζών στην περιοχή (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τις ενστάσεις των εμπόρων της περιοχής οι οποίοι θεωρούσαν με τις πεζοδρομήσεις θα παρεμποδιζόταν η τροφοδοσία των επιχειρήσεων τους προβλέφθηκε η δημιουργία τριών κατηγοριών οδικού δικτύου.

Συγκεκριμένα, η πρώτη κατηγορία αφορούσε δρόμους με συνεχή κυκλοφορία οχημάτων, πλάτους 5 μέτρων, οι οποίοι θα διέθεταν λωρίδα φορτοεκφόρτωσης και μονή λωρίδα κυκλοφορίας οχημάτων. Στην δεύτερη κατηγορία, θα περιλαμβάνονταν δρόμοι πλάτους τριών και τριάντα μέτρων στους οποίους η κυκλοφορία οχημάτων θα επιτρεπόταν συγκεκριμένες ώρες. Όσον αφορά την τρίτη κατηγορία, προβλεπόταν να διαθέτουν πεζοδρόμους στους οποίους θα επιτρέπονταν η κυκλοφορία μόνο των οχημάτων πρώτης ανάγκης.

Οι επεμβάσεις αφορούσαν την πλατεία Κατούνη και τις οδούς Κατούνη, Μ ττροπόλεως, Αιγύπτου, Οπλοποιού και Φασιανού.

Παράλληλα πραγματοποιήθηκε η υπογειοποίηση των τηλεφωνικών και ηλεκτρικών καλωδιώσεων και έγιναν βελτιώσεις στο δίκτυο αποχέτευσης όπου ήταν απαραίτητο. Επίσης δημιουργήθηκαν κανάλια για τη συλλογή όμβριων υδάτων και βελτιώθηκε ο αστικός εξοπλισμός της περιοχής.

—Περιοχή Λουλουδάδικα - Παζάρ Χαμάμ (Εικόνες 1.7, 1.8, 1.9, 1.10)

Οι επεμβάσεις αφορούσαν στην αρχαιολογική ανασκαφή του μνημείου Παζάρ Χαμάμ για την αποκάλυψη της αρχικής στάθμης της εισόδου του και στη δημιουργία δημόσιου χώρου γύρω από αυτό. Συγκεκριμένα, απομακρύνθηκαν οι ανθοπώλες από το μνημείο και κατασκευάστηκαν ελαφρές κατασκευές-περίπτερα στη βόρεια πλευρά του μνημείου, όπου και μεταφέρθηκαν (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Με αυτόν τον τρόπο, διαμορφώθηκε ο δημόσιος χώρος μεταξύ μνημείου και περιπτέρων και πραγματοποιήθηκε πεζοδρόμηση στην οδό Κομνηνών από το ύψος της οδού Β. Ηρακλείου μέχρι την οδό Τσιμισκή. Ταυτόχρονα, προβλεπόταν η διαπλάτυνση των οδών Β. Ηρακλείου και Κομνηνών, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό μία λωρίδα 3 μέτρων για την κυκλοφορία οχημάτων καθώς και χώρους παρόδιας στάθμευσης. (Καυκαλάς Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).

Περιοχή Χρηματιστηρίου

Στον αρχικό σχεδιασμό προβλεπόταν ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων και η πεζοδρόμηση των οδών για την διευκόλυνση των μετακινήσεων των πεζών στην περιοχή. Τα σχέδια αυτά δεν ολοκληρώθηκαν λόγω διαδικαστικών και θεσμικών προβλημάτων (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Περιοχή Μπεζεστένι (Εικόνα 1.7)

Σκοπός του προγράμματος ήταν η αναβάθμιση της περιοχής μέσω της διατήρησης των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της αγοράς. Στην περιοχή Μπεζεστενίου το Πρότυπο Σχέδιο προέβλεπε την απομάκρυνση των ξένων προς το χαρακτήρα του μνημείου χρήσεων, τον επανασχεδιασμό των καταστημάτων που βρίσκονταν στο μνημείο, την αποκατάσταση των όψεων των κτιρίων που βρίσκονταν απέναντι από το μνημείο και την πεζοδρόμηση των δρόμων που το περιβάλλουν. Ωστόσο, οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν αφορούσαν την πεζοδρόμηση μόνο των οδών Μιλτιάδη Κουντουρά και Καρύπη, προκειμένου να διευκολυνθεί η διέλευση των κατοίκων στην αγορά Μπεζεστένι (CEC(A),1999).

Αρχαία Αγορά - Αγορά Βλάλη (Εικόνα 1.8)

Η δράση αφορούσε την πεζοδρόμηση τριών οδών, προκειμένου να ενοποιηθεί η κεντρική πλατεία Δικαστηρίων. Παρότι προβλεπόταν η πεζοδρόμηση των οδών Αγνώστου Στρατιώτη και Μακεδονικής Αμύνης εκατέρωθεν του Αρχαιολογικού Χώρου της Ρωμαϊκής Αγορά, πραγματοποιήθηκε μόνο εκείνη της οδού ανατολικά της αγοράς (Οδός Αγνώστου Στρατιώτη). Τέλος έγιναν έργα ανασκαφής στον αρχαιολογικό χώρο και βελτιώθηκε ο αστικός εξοπλισμός της περιοχής.

Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκαν επεμβάσεις στην περιοχή της δημοτικής αγοράς Βλάλη. Συγκεκριμένα, οι επεμβάσεις αφορούσαν εργασίες πεζοδρόμησης με την εκ νέου πλακόστρωση και αντικατάσταση των υφιστάμενων δικτύων φωτισμού, ύδρευσης και την αναβάθμιση του αστικού εξοπλισμού. Οι επεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν στις οδούς Βλάλη, Σπανδωνή, Χαλκαίων και σε τμήματα των οδών Ασκητού, Κυδωνιατών και Μενεξέ καθώς και στη κεντρική πλατεία του κτιρίου της Δημοτικής Αγορά (Καυκαλάς Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).



Εικόνα 1.7

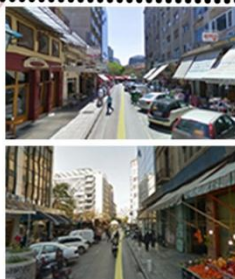
- Ανασκαφές
- Πλατείες
- Μη υλοποιημένο δίκτυο πεζοδρόμων
- Δίκτυο Πεζοδρόμων

Περιοχή
Χρηματιστηρίου



Εικόνα 1.8

Εικόνα 1.6



Εικόνα 1.5



**Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη
(Χάρτης 1.9)**

Περιοχή Λαδάδικα (Εικόνα 1.10)

Για την περιοχή των Λαδάδικων διαμορφώθηκε ειδικός κανονισμός προστασίας, περιορισμών και χρήσεων σύμφωνα με τον οποίον απαγορευόταν η εγκατάσταση των εξής χρήσεων: βιοτεχνικά εργαστήρια μεσαίας και υψηλής όχλησης, πρατήρια υγρών καυσίμων και συνεργεία. Ως επιθυμητές χρήσεις θεωρούνταν οι χρήσεις χονδρεμπορίου και λιανικού εμπορίου, προσωπικών υπηρεσιών και εργαστηρίων μικροτεχνίας. Ταυτόχρονα, απαγορευόταν η συνένωση οικοπέδων που περιελάμβαναν διατηρητέα κτίρια τα οποία είχαν κατασκευαστεί πριν το 1917 προκειμένου να αποφευχθεί η ενιαία χρήση δύο ή περισσότερων κτιρίων (Εθνικό Τυπογραφείο, 1994)

Οι εργασίες αποκατάστασης πραγματοποιήθηκαν σε συνολικά 25 προσόψεις κτιρίων, στην περιοχή Λαδάδικα, στην οδό Κατούνη και στην οδό Αιγύπτου από ιδιώτες, χωρίς οικονομική υποστήριξη από το κράτος. Επιπλέον, αποκαταστάθηκαν τέσσερα διατηρητέα κτίρια, στην οδό Κατούνη και Τσιμισκή με την υποστήριξη της Τράπεζας Μακεδονίας και Θράκης. Τα κτίρια αυτά, στη συνέχεια, φιλοξένησαν οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες όπως το Μουσείο Μουσικών Οργάνων και το Χρηματιστήριο καθώς και άλλες πολιτιστικές χρήσεις (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).

Περιοχή Λουλουδάδικα - Παζάρ Χαμάρ (Εικόνα 1.11)

Οι επεμβάσεις στην περιοχή επιδίωξαν την αναβάθμιση του μνημείου Παζάρ Χαμάρ. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, το πρόγραμμα πραγματοποίησε τη μετακίνηση των ανθοπωλείων σε απόσταση στη βόρεια πλευρά του μνημείου. Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκε η στερέωση και αποκατάσταση του μνημείου από την 9η Εφορεία Βυζαντινών Μνημείων(CEC(A),1999).

Περιοχή Αγίου Μηνά (Εικόνα 1.12)

Προκειμένου να διατηρηθεί το αρχιτεκτονικό προφίλ και να αναβαθμιστεί η περιοχή, στα πλαίσια του προγράμματος πραγματοποιήθηκε η ανακατασκευή της στέγης της εκκλησίας(Γ. Καυκάλας, Κ. Σπυριδωνίδης, Γ. Τσιώμης, 1996).

Περιοχή Χρηματιστηρίου (Εικόνα 1.13)

Στα πλαίσια του προγράμματος υλοποιήθηκαν εργασίες αποκατάστασης των όψεων και της στέγης του κτιρίου της Οθωμανικής Τράπεζας. Επιπλέον, το Πρόγραμμα ανάπτυξης προέβλεπε την υλοποίηση έργων αποκατάστασης παλαιών κτιρίων και στοών της περιοχής. Τα έργα αυτά δεν πραγματοποιήθηκαν λόγω θεσμικών δυσκολιών (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).

Περιοχή Μπεζεστένι (Εικόνα 1.14)

Το σχέδιο προέβλεπε τη διατήρηση του χαρακτήρα του μνημείου, που λειτουργούσε ως αγορά, και την ένταξη του στον αστικό χώρο. Οι επεμβάσεις αφορούσαν τη στερέωση και αποκατάσταση του μνημείου, την αποκατάσταση των καταστημάτων του καθώς και των όψεων των γύρω κτιρίων(CEC(A),1999).

Αρχαία Αγορά (Εικόνα 1.15)

Το πρόγραμμα προέβλεπε την αποκατάσταση της αψιδωτής στοάς Criptoporticus και του Ωδείου. Και τα δύο μνημεία αφού αποκαταστήθηκαν χρησιμοποιήθηκαν για εκδηλώσεις πολιτιστικού χαρακτήρα (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλός Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Εικόνα 1.9 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Μορφολογική Αποκατάσταση



ε.1.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος

Συνολικά, το έργο συνέβαλε στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της πόλης καθώς και του ρόλου της ως σημαντικού πόλου δραστηριότητας στην περιοχή των Βαλκανίων.

Το πρόγραμμα ανάπτυξης κατέστησε την περιοχή πιο προσιτή τόσο στους πεζούς όσο και στα αυτοκίνητα. Ταυτόχρονα, έδωσε ώθηση στην αναγέννηση του παλιού εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, επιτυγχάνοντας την αναζωογόνηση της περιοχής, μέσω δημιουργίας δημόσιων χώρων, αποκατάστασης κτιρίων και μιας σειράς ιστορικών μνημείων, τα οποία έγιναν προσβάσιμα στο κοινό. Ωστόσο, ανασταλτικός παράγοντας στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης επέμβασης αποτέλεσε το γεγονός ότι το έργο πραγματοποιήθηκε από ένα σύνολο φορέων οι οποίοι λειτούργησαν αποσπασματικά, αποκόπτοντας έτσι τη αλληλένδετη σχέση των δράσεων του προγράμματος.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του δημόσιου χώρου, παρόλο που βελτιώθηκε η προσβασιμότητα σε ορισμένες περιοχές του ιστορικού κέντρου και αναβαθμίστηκε η περιοχή μελέτης, υπήρξαν συγκρούσεις με τα τοπικά συμφέροντα, καθώς οι τοπικοί καταστηματάρχες αντιτάχθηκαν στα σχέδια πεζοδρόμησης που είχαν προβλεφθεί. Απόρροια των παραπάνω, ήταν το γεγονός ότι καθυστέρησε η υλοποίηση των έργων της ανάπτυξης και δεν δημιουργήθηκε ποτέ ένα πραγματικό δίκτυο πεζοδρόμων, όπως αρχικά προβλεπόταν για τη σύνδεση των περιοχών των μνημείων (Καυκάλας Γ., Σπυριδωνίδης Κ., Τσιώμης Γ., 1996).

Σχετικά με την μορφολογική αποκατάσταση, σημαντικό ρόλο είχε η αποκατάσταση των κτιρίων και των μνημείων στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής και γενικότερα του ιστορικού κέντρου. Ωστόσο, στην περιοχή των Λαδάδικων, παρότι είχαν προβλεφθεί ρυθμίσεις για τις χρήσεις γης, δεν εφαρμόστηκαν, με αποτέλεσμα να υπάρχει έντονη ανάπτυξη των χρήσεων αναψυχής σε βάρος των χρήσεων κατοικίας και εμπορίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μονό - λειτουργικότητα της περιοχής, και την υποβάθμιση της καθώς σταδιακά ερήμωνε την ημέρα (Ταταράκη Μ., 2014).

Τέλος, όσον αφορά τις κοινωνικές επιπτώσεις που υπήρξαν στην περιοχή μελέτης, μετά το τέλος του προγράμματος ανάπτυξης, δεν διεξήχθη μελέτη αξιολόγησης από τους φορείς διαχείρισης του προγράμματος, καθιστώντας το γεγονός αυτό μια αδυναμία του έργου (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2019).

Το 1995, στο πλαίσιο του προγράμματος ανάπτυξης του ιστορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, διοργανώθηκε ένα συνέδριο με θέμα «Η ανανέωση των πόλεων στην Ευρώπη». Οι πόλεις που συμμετείχαν στο συνέδριο, πέρα από την ανταλλαγή των εμπειριών τους εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους για τη δημιουργία ενός δικτύου μέσω του οποίου θα τους επιτρεπόταν να διαδώσουν τα αποτελέσματα των πρακτικών ανάπτυξης τους (CEC (A), 1999).

Ταυτόχρονα, ξεκίνησε η υλοποίηση σχεδίων που αφορούσε την περαιτέρω ανανέωση των περιοχών Αγίου Μηνά, Πλατεία Χρηματιστηρίου και Περιοχή Λουλουδάδικα - Παζάρ Χαμάμ. Ως αποτέλεσμα, η διαδικασίες αναβάθμισης του ιστορικού κέντρου συνεχίστηκαν και μετά την ολοκλήρωση του Αστικού Πιλοτικού Έργου.

Μετά το τέλος της επέμβασης πολλά μνημεία και κτίρια αποκαταστάθηκαν ενώ το δίκτυο της πεζοδρόμησης συνέχισε να επεκτείνεται. Ουσιαστικά, οι επεμβάσεις του προγράμματος ανάπλασης αποτέλεσαν την αρχή μιας σειράς επεμβάσεων στο ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, οι οποίες εντάχθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος του Οργανισμού Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης(1997).

ε.1.4. ενότητα 4 _ Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Γαβρά Ελένη, (Α), 1994, Μάρτιος. Το πρότυπο σχέδιο ανάπτυξης και αναβίωσης του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, Παρουσίαση της μεθόδου για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση, Περιοδικό ύλη και κτίριο, σσ. 30-36.

Γαβρά Ελένη, (Β), 1994, Δεκέμβριος, Το πρότυπο σχέδιο της Θεσσαλονίκης, Περιοδικό αρχιτεκτονικής και δόμησης: Theworldofbuildings, σσ. 42-45

Δήμος Θεσσαλονίκης, προσωπική επικοινωνία, 9/8/2019

Εθνικό Τυπογραφείο, 1994, Άρθρο 11. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, σελ. 2
Καυκάλας Γρηγόρης, Σπυριδωνίδης Κωνσταντίνος, Τσιώμης Γιάννης, 1996, Πρότυπο Σχέδιο Αναβίωσης και Ανάπτυξης, του Ιστορικού Εμπορικού Κέντρου, Τελική έκθεση αξιολόγησης, Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσσαλονίκη

Ταταράκη Μαρία, 2014, Διερεύνηση του Αστικού Εξευγενισμού (Gentrification) στην Ελλάδα και σύγκριση με την διεθνή εμπειρία, Μελέτη περίπτωσης της Αθήνας Γκάζι, Ψυρρή, Μεταξουργείο, Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Εφαρμοσμένη Γεωγραφία Και διαχείριση Του Χώρου, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Commission of the European Communities (CEC) (A) (1999) Renewal And Development Of The Historic Commercial Centre Of Thessaloniki, τελευταία πρόσβαση στις 04/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/bullet07.htm

Commission of the European Communities (CEC) (B) (1999) Renewal And Development Of The Historic Commercial Centre Of Thessaloniki, τελευταία πρόσβαση στις 07/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/phase129

ε.1.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 1.1 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 15, 2019

Εικόνα 1.2 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα 1.3 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 17, 2019

Εικόνα 1.4 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 17, 2019

Εικόνα 1.5α, β Ανδρικοπούλου Ε., 7ο Μάθημα : Αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής ένωσης, Θεωρίες Πολεοδομικού σχεδιασμού (Μέρος Α: Εισαγωγή και Αστικά Πιλοτικά Σχέδια), Θεωρίες πολεοδομικού σχεδιασμού, Ανοικτά ακαδημαϊκά μαθήματα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τελευταία πρόσβαση στις 17/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://opencourses.auth.gr/modules/document/index.php?course=OCRS405&openDir=/55d34c29IWuU>

Εικόνα 1.6α, β, γ, δ Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 17, 2019

Εικόνα 1.7α, β Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 18, 2019

Εικόνα 1.8 α, β, γ Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 17, 2019

Εικόνα 1.9 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση, Προσωπική επεξεργασία, Μάιος 20, 2019

Εικόνα 1.10 α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ Δούμπα Παρασκευή, Χρηστάκη Αθηνά, 2010, Σεπτέμβριος, RE – URBAN VALAORITOU: Σενάριο Αστικής Αναγέννησης στο Ιστορικό Κέντρο της Θεσσαλονίκης, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη

Εικόνα 1.11 Parallaxi , Βόλτα στα υπέροχα χαμάμ της πόλης, τελευταία πρόσβαση στις 20/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://parallaximag.gr/thessaloniki/volta-sta-chamam-tis-polis>

Εικόνα 1.12 Thessaloniki4all, your city, Agios Minas, τελευταία πρόσβαση στις 20/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://thessaloniki4all.gr/places/christian-monument/agios-minas>

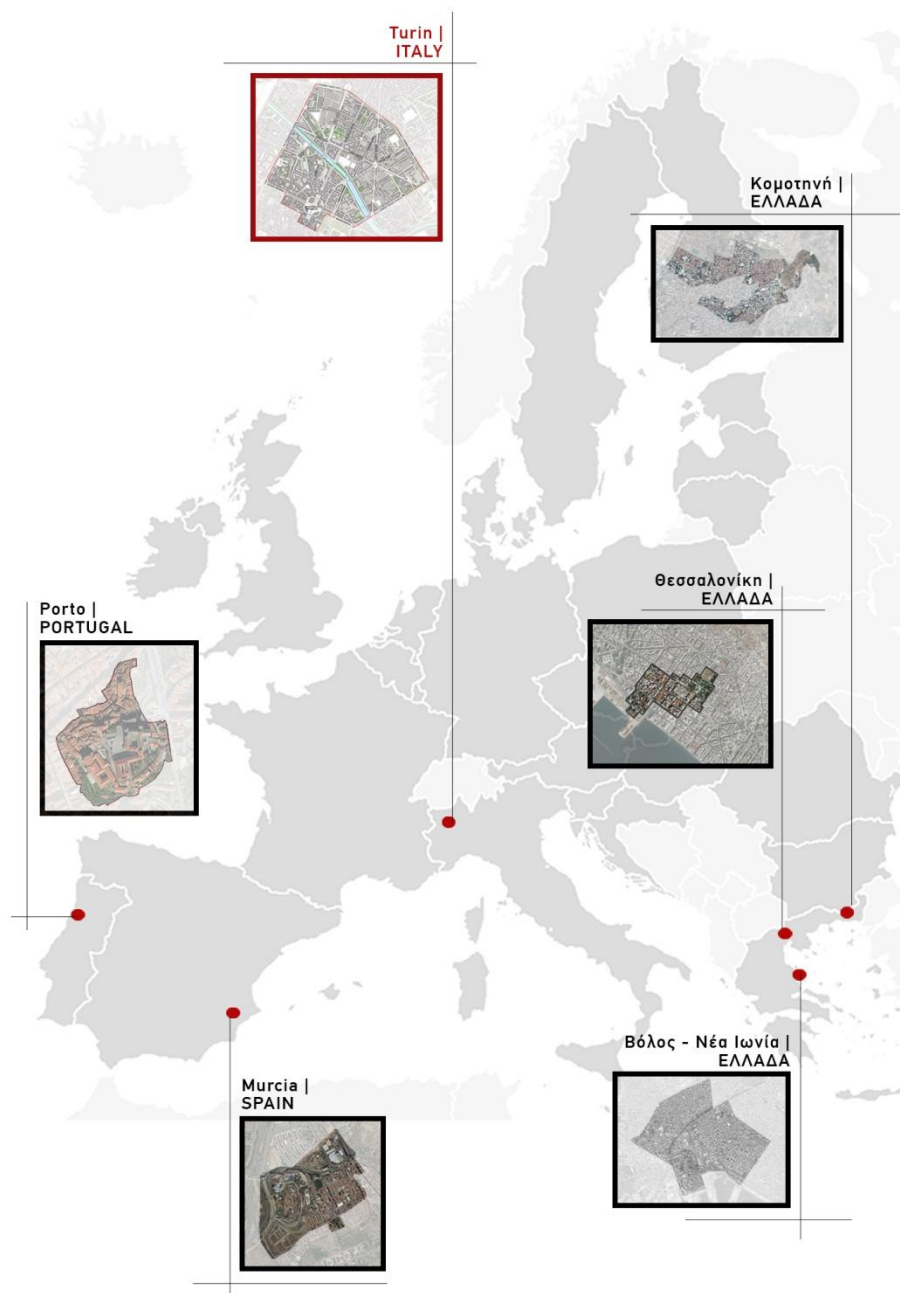
Εικόνα 1.13 Typosthes, Θεσσαλονίκη: Η νέα όψη στην «καρδιά» του παλιού εμπορικού κέντρου της πόλης (Photos & Video), τελευταία πρόσβαση στις 20/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://www.typosthes.gr/thessaloniki/94560_thessaloniki-i-nea-opsi-stin-kardia-toy-paliou-emporikoy-kentroy-tis-polis

Εικόνα 1.14 In Thessaloniki, the best guide around, τελευταία πρόσβαση στις 20/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://inthessaloniki.com/el/item/αγορά-μπεζεστένι/>

Εικόνα 1.15α Διάζωμα, Ωδείο Θεσσαλονίκης, τελευταία πρόσβαση στις 20/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.diazoma.gr/theaters/ωδείο-θεσσαλονίκης/>

Εικόνα 1.15β Thessaloniki guide, Ρωμαϊκή Αγορά Θεσσαλονίκης, τελευταία πρόσβαση στις 21/05/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.thessalonikiguide.gr/place/arxaia-agera>

TURIN, ITALY



ε.2.1. ενότητα 1 _ ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση

_Ευρύτερη Περιοχή

Το Τορίνο (Εικόνα 2.1) είναι μια πόλη με πληθυσμό περίπου 900.000 κατοίκους (Απογραφή, 1997). Η βιομηχανική ιστορία του Τορίνο ξεκίνησε στα τέλη του 18ου αιώνα, με την ίδρυση της πολυεθνικής εταιρίας αυτοκινήτων Fiat (Fabbrica Italiana-di Auto mobili Torino), που ιδρύθηκε το 1890. Η βιομηχανία απασχολούσε 140.000 εργαζόμενους (Zamboni M., Maino F., 2013).

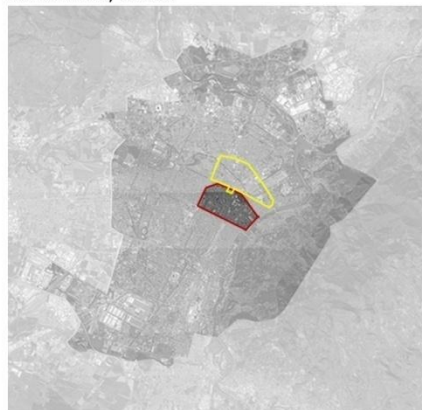
_Προβλήματα ευρύτερης περιοχής

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του '70 και του '80, οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία μειώθηκαν σε μόλις 30.000. Κατά συνέπεια, η ανεργία ανήλθε σε 10,8% (Απογραφή, 1994). Η μετανάστευση αυξήθηκε δραματικά από τη δεκαετία του 1980. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, το Τορίνο δεν είχε ακόμα αναπτύξει πολιτική για την ένταξη των μεταναστών (Zamboni M., Maino F., 2013).

_Περιοχή Μελέτης

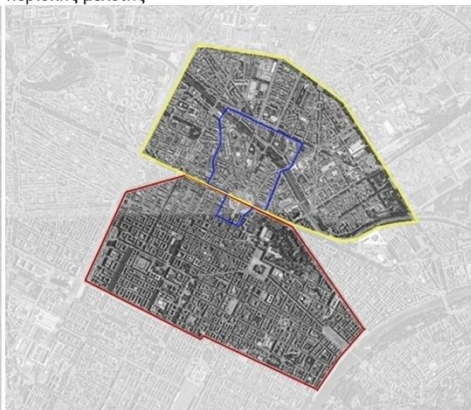
Η περιοχή μελέτης ανήκει στην συνοικία Aurora και εφάπτεται στα νότια όρια της με το ιστορικό κέντρο του Τορίνο (Εικόνα 2.2). Στην περιοχή, εδώ και αιώνες, δραστηριοποιείται η αγορά Porta Palazzo, η οποία βρίσκεται στην πλατεία Piazza del la Repubblica και δεν είναι μόνο το εμπορικό κέντρο του Τορίνο, αλλά και μια από τις πύλες στην πόλη, που έχει υποστεί τις μεγαλύτερες μεταναστευτικές ροές στην ιστορία του βιομηχανικού και εργατικού Τορίνο. Η Porta Palazzo αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες υπαίθριες αγορές στην Ευρώπη και απαρτίζεται από πολλούς εμπόρους, πάνω από 1.000, καθώς και καταστήματα, τα οποία καθημερινά προσελκύουν μέχρι και 40.000 επισκέπτες. (CEC, 2011).

Εικόνα 2.1: Όρια πόλης Τορίνου, ιστορικού κέντρου και συνοικίας Aurora



Συνοικία Aurora
Ιστορικό Κέντρο του Τορίνο
Τορίνο

Εικόνα 2.2: Όρια ιστορικού κέντρου, συνοικίας Aurora και περιοχής μελέτης



Ιστορικό Κέντρο του Τορίνο
Συνοικία Aurora
Περιοχή παρέμβασης του προγράμματος The Gate

Η αγορά προσελκύει επίσης μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Σύμφωνα με στοιχεία του 1995 η ανεργία ανερχόταν σε ποσοστό 12% ενώ το ποσοστό της εγκληματικότητας σε 3,2% σε σύγκριση με το 2% ολόκληρης της περιφέρειας. Η περιοχή είχε πληθυσμό 16.410 κατοίκους (Απογραφή 1996), εκ των οποίων οι 1.498 ήταν μετανάστες (Winkler A., 2008).

_ Προβλήματα περιοχής Μελέτης

Η συνοικία Porta Palazzo αντιμετώπιζε φαινόμενα ανεργίας, λόγω της πτώσης του τομέα των επιχειρήσεων καθώς και ζητήματα υποβάθμισης λόγω της ελλιπούς συντήρησης του κτιριακού αποθέματος. Επιπλέον προβλήματα αποτελούσαν η λανθασμένη διαχείριση των αποβλήτων καθώς και τα φαινόμενα εγκληματικότητας, που ξεπερνούσαν το μέσο όρο. Η κατάσταση εντεινόταν λόγω της μετανάστευσης, του ζητήματος του κοινωνικού αποκλεισμού και λόγω της πτώσης του πληθυσμού. Η παραπάνω συνθήκη, η οποία ήταν κυρίως απόρροια της βιομηχανικής κρίσης, οδήγησε στην ανάγκη της περιοχής μελέτης για ανάπλαση (CEC, 2011).

ε.2.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

_ Φορείς Ανάπλασης

Με φορέα το Δήμο του Τορίνο, το 1998, αναπτύχθηκε το αστικό πιλοτικό πρόγραμμα TheGate: livingnotleaving, που στόχευε στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας στη γειτονιά γύρω από την αγορά PortaPalazzo(CEC, 1998). Το πρόγραμμα στόχευε στη συμμετοχή διαφόρων δημόσιων και ιδιωτικών εταιρών. Για το λόγο αυτόν, συγκροτήθηκε το 1998 επιτροπή παρακολούθησης του έργου 'Η Πύλη', με μικτή συμμετοχή, τόσο δημόσιων ιδρυμάτων όσο και ιδιωτικών εταιρειών, με καθήκοντα διαχείρισης και υλοποίησης του έργου (Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001).

Για το έργο, η πόλη του Τορίνο έλαβε χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) της τάξεως των 2.582.300 ευρώ και από το Υπουργείο Δημοσίων Έργων έλαβε 1.032,913 ευρώ. Επιπλέον, όσον αφορά την απασχόληση, το Εμπορικό Επιμελητήριο και δύο εμπορικοί σύλλογοι (FondazioneCRT, CompagniadSanPaolo) συνεισέφεραν 258.288 ευρώ σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Το Πρόγραμμα 'Η Πύλη' ολοκληρώθηκε το 2001, με συνολική δαπάνη περίπου τεσσάρων εκατομμυρίων ευρώ (Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001).

_ Συμμετοχικός σχεδιασμός

Ένα βασικό στοιχείο των δράσεων ανάπλασης ήταν το γεγονός ότι η Επιτροπή διαχείρισης του έργου 'Η Πύλη' απαρτιζόταν από το Δήμο του Τορίνο με 5 μέλη (3 συμβούλους και 2 προέδρους των συμβουλίων γειτονιάς), δύο τραπεζικά ιδρύματα του Τορίνο, την Ένωση εμπόρων, την ένωση αγροτών και τοπικά μη κερδοσκοπικά κοινωνικά ιδρύματα. Ταυτόχρονα, κατά τη διάρκεια της υλοποίησης, το έργο απασχόλησε περίπου 1.000 άτομα. Με αυτόν τον τρόπο, η κοινότητα ήταν ενεργό κομμάτι της διαδικασίας, σε όλα τα στάδια της επέμβασης (CEC, 1998).

Στόχοι Ανάπλασης

Το πρόγραμμα 'Πύλη' είχε ως στόχο την υποστήριξη της τοπικής απασχόλησης, την παρότρυνση των πολιτών τόσο να παραμείνουν στην περιοχή επένδυσης, όσο και να συμμετέχουν στις διαδικασίες για την αναβάθμισή της, τη βελτίωση της διαχείρισης αποβλήτων και της υποδομής της αγοράς, την αναζωογόνηση του δημόσιου χώρου και δημιουργία χώρων στάθμευσης (Winkler A., 2008).

Βασικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1 | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Στόχος του προγράμματος ανάπλασης ήταν η αναδιοργάνωση του δημόσιου χώρου, προκειμένου να επιτευχθεί η περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Για τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των πεζών στην υπαίθρια αγορά, όσον αφορά το οδικό δίκτυο, πραγματοποιήθηκε πεζοδρόμηση καθώς και αναδιοργάνωση του οδικού δικτύου. Επιπλέον, συντονίστηκε η συλλογή ανακυκλώσιμων απορριμμάτων και η εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και η συλλογή οργανικών αποβλήτων της αγοράς για την παραγωγή λιπάσματος για τους εμπορείς (CEC, 2011).

Στόχος 2 | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη

Συγκεκριμένα οι δράσεις αφορούσαν την αποκατάσταση δημόσιων κτιρίων καθώς και κίνητρα για τους κατοίκους της περιοχής για την ανακαίνιση των ιδιοκτησιών τους. Προκειμένου να τονωθεί η οικονομική ανάπτυξη, το πρόγραμμα, όσον αφορά τις επιχειρήσεις, προχώρησε στην αναζωογόνηση του παραδοσιακού εμπορίου, στην ανάπλαση εμπορικών περιοχών και στη βελτίωση της ασφάλειας (CEC, 2011).

Στόχος 3 | Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Οι φορείς ανάπλασης αποσκοπούσαν στο να παρέχουν απασχόληση και νέες ευκαιρίες, μέσω προγραμμάτων κατάρτισης, σε ανέργους και σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, προκειμένου να ενταχθεί το σύνολο της περιοχής στην αγορά εργασίας (CEC, 2011).

Στόχος 4 | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα κοινωνικά προβλήματα της περιοχής, το πρόγραμμα ανάπλασης δημιούργησε ένα κέντρο εκμάθησης για τους κατοίκους. Επιπλέον για τη διευκόλυνση των μεταναστών του Τορίνο, δημιουργήθηκε ένα κέντρο πληροφόρησης και ένα περίθαλψης, το οποίο θα αντιμετωπίζει κυρίως προβλήματα ανεργίας και εθισμού των κοινοτήτων των μεταναστών. Το πρόγραμμα επίσης μερίμνησε για την αντιμετώπιση του προβλήματος της παράνομης πορνείας και των συναφών εγκλημάτων. Τέλος, ενίσχυσε την υποστήριξη των τοπικών εθελοντικών ομάδων (CEC, 2011).

—_ανάλυση εφαρμογών προγράμματος ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 2.3)

—_Αποκατάσταση της οδού ViaMilano (Εικόνα 2.4)

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος TheGate, συνδυάστηκαν οι εργασίες αποκατάστασης της οδού ViaMilano με εκείνες της πλατείας dellaRepubblica. Ειδικότερα πραγματοποιήθηκαν ενέργειες κατάργησης των υφιστάμενων σιδηροδρομικών γραμμών, επέκτασης του πεζόδρομου καθώς και η δημιουργία μιας ενιαίας λωρίδας τραμ προς την πλατεία PiazzaPalazzodiCittà(ProgettoTheGate-PortaPalazzo, 2001).

—_Δημιουργία σήραγγας υπογείως της πλατείας DellaRepubblica (Εικόνα 2.5)

Ο δρόμος CorsoReginaMargherita, μήκους 800 μέτρων, διέσχιζε την πλατεία της αγοράς PiazzadellaRepubblica του PortaPalazzo, προκαλώντας έντονη κυκλοφοριακή συμφόρηση. Προκειμένου να διευκολυνθεί αφενός η κυκλοφορία των οχημάτων και αφετέρου η κίνηση των κατοίκων και των επισκεπτών στην περιοχή της πλατείας, όπου διεξαγόταν και η υπαίθρια αγορά, υλοποιήθηκε η υπογειοποίηση του τμήματος του δρόμου που διέσχιζε την αγορά(ProgettoTheGate-PortaPalazzo, 2001).

—_Ανάπλαση της πλατείας BorgoDora (Εικόνα 2.6)

Το έργο είχε ως στόχο την ανάκτηση του ρόλου της κοινωνικής αλληλεπίδρασης της πλατείας BorgoDora μέσω διαφόρων δράσεων, όπως η ανάκτηση μικρής κλίμακας δημόσιων χώρων, η δημιουργία νέου δημόσιου φωτισμού για τη μετακίνηση τόσο των οχημάτων όσο και των πεζών, καθώς και δημιουργία νέου χώρου στάθμευσης(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

—_Αποκατάσταση οδούCorsoGiulioCesare(Εικόνα 2.7)

Στο πλαίσιο του έργου για την ανανέωση των συστημάτων δημόσιου φωτισμού στην περιοχή PortaPalazzo, πραγματοποιήθηκε η πεζοδρόμηση της οδού CorsoGiulioCesare. Κατά μήκος της οδού, ιδίως στην ανατολική πλευρά, υπάρχουν εμπορικές χρήσεις. Για το λόγο αυτόν, επιλέχθηκε ένα σύστημα φωτισμού το οποίο επιλύει λειτουργικά ζητήματα, μέσω της τοποθέτησης σημειακών φωτών που θυμίζουν εκείνα που υπήρχαν στην περιοχή(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

—_Δημιουργία χώρου στάθμευσης (Εικόνα 2.8)

Δημιουργία κτιρίου για τη στάθμευση οχημάτων, το οποίο βρίσκεται ανατολικά της αγοράς, όπου πριν στεγάζονταν η Πυροσβεστική Υπηρεσία του Τορίνο. Η πρόσοψη του αρχικού κτιρίου διατηρήθηκε, καθώς το κτίριο έχει κηρυχθεί διατηρητέο. Ο χώρος έχει συνολικά 853 θέσεις στάθμευσης, εκ των οποίων οι 92 βρίσκονται στο ισόγειο με καταβολή αντιτίμου, ενώ οι υπόλοιπες 761 δωρεάν(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

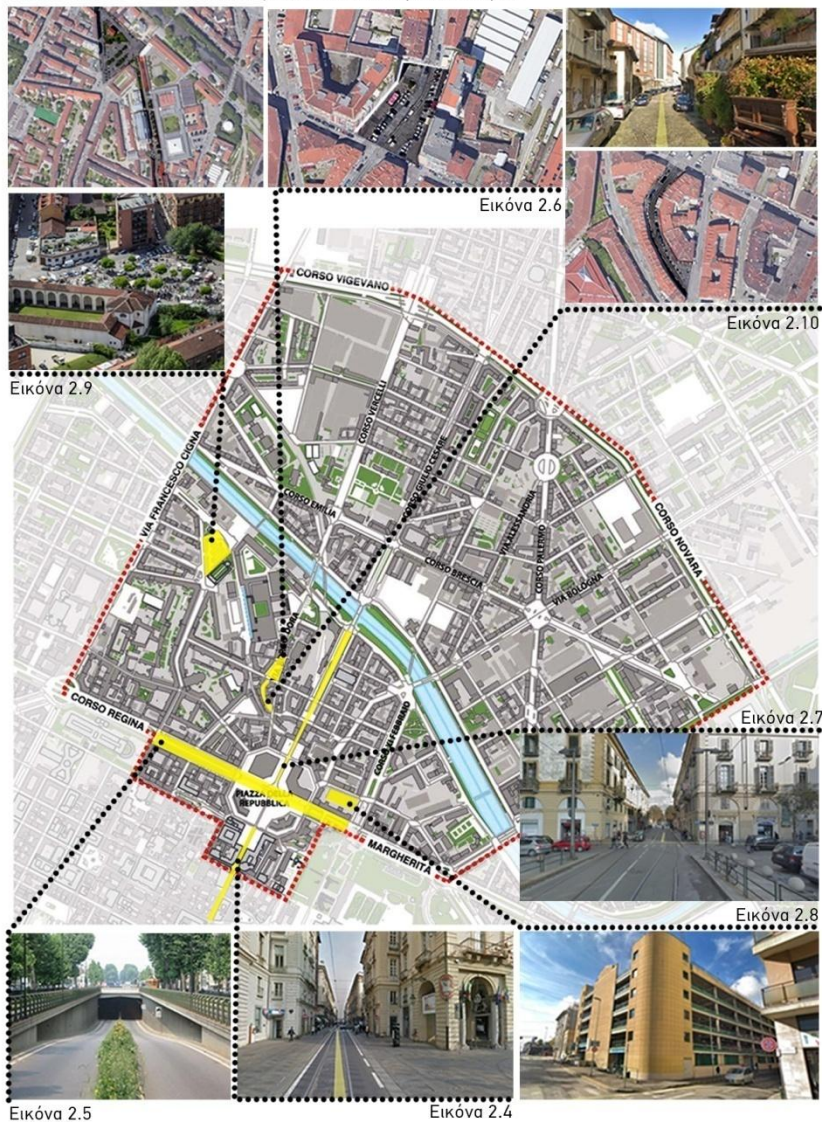
—_Περιοχή Σαν Πιέτρο - Κατασκευή Χώρου Στάθμευσης (Εικόνα 2.9)

Για τη στάθμευση των αυτοκινήτων, το πρόγραμμα "TheGate" PortaPalazzo πραγματοποίησε δράση η οποία αφορούσε στη δημιουργία ενός οργανωμένου χώρου στάθμευσης,χωρητικότητας 150 αυτοκινήτων, στην εκ νέου πεζοδρόμηση και στο νέο φωτισμό της περιοχής (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Ανάπλαση Οδού ViaBorgoDora (Εικόνα 2.10)

Το έργο περιλαμβάνει την κατεδάφιση των ερειπωμένου κτιριακού αποθέματος, τη δημιουργία πλακόστρωσης παρόμοιας με εκείνης της πλατείας BorgoDora, νέο δημόσιο φωτισμό, και την αναβάθμιση ενός συγκροτήματος, μέσω της οποίας δημιουργήθηκαν γραφεία στα εμπορικά καταστήματα κατά μήκος του δρόμου BorgoDora(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Εικόνα 2.3 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου



Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη (Εικόνα 2.11)

Αποκατάσταση Αγοράς Ενδυμάτων (Εικόνα 2.12)

Πρόκειται για την κατεδάφιση και την αποκατάσταση του κτιρίου της αγοράς στην πλατεία PiazzadellaRepubblica, το οποίο αφορούσε την πώληση ενδυμάτων. Οι έμποροι που δραστηριοποιούνταν στο παλιό κτίριο, δημιούργησαν έναν συνεταιρισμό με στόχο τη συγχρηματοδότηση της παρέμβασης, προκειμένου να διατηρήσουν τα δικαιώματά τους στο χώρο της αγοράς. Η νέα κατασκευή καταλαμβάνει μεγαλύτερη επιφάνεια από το παλιό κτίριο και τα πεζοδρόμια μειώθηκαν στο ελάχιστο. Διαθέτει δύο ορόφους πάνω από το έδαφος και έναν υπόγειο χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων (συνολικά 174 θέσεις στάθμευσης αυτοκινήτων). Μέσα στο κτίριο τα καταστήματα τοποθετήθηκαν κατά μήκος της περιμέτρου έτσι ώστε να αφήσουν κενό χώρο στο κέντρο του κτιρίου (συνολικά: 5000 τ.μ. του χώρου στάθμευσης, 3000 τ.μ. των καταστημάτων, 2000 τ.μ. ελεύθερου εσωτερικού χώρου). Σε κάθε όροφο στεγάζονται 25 εμπορικές μονάδες (35-40 τ.μ./μονάδα) (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Αποκατάσταση συγκροτήματος κτιρίων (Εικόνα 2.13)

Πρόκειται για μια επέμβαση που επικεντρώθηκε στην αποκατάσταση, την ανακαίνιση και τη διατήρηση του συγκροτήματος και τη λειτουργική ανάκτηση των χρήσεων του. Το συγκρότημα αυτό προορίστηκε για χρήση κατοικίας, εμπορικές χρήσεις, χρήση γραφείου καθώς και τη δημιουργία ενός υπόγειου χώρου, ο οποίος έχει πολιτιστικό χαρακτήρα (μουσείο βασιλικής Mauriziana) (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Γραφεία Ιδρύματος Rosselli (Εικόνα 2.14)

Τον Μάρτιο του 2001, το κτίριο CorsoGiulioCesare, το οποίο προηγουμένως είχε χρήση ξενοδοχείου, περιήλθε υπό την ιδιοκτησία του ιδρύματος Rosselli. Το κτίριο αυτό, εκτός από γραφεία, φιλοξένησε τη μοναδική δημόσια βιβλιοθήκη της Ιταλίας του Διεθνούς Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OCSE) (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Επανάχρηση του CortileMaglio (Πρώην Στρατιωτικό οπλοστάσιο του Τορίνο) (Εικόνα 2.15)

Πρόκειται για τη λειτουργική αποκατάσταση του συγκροτήματος, τη μετατροπή δύο τμημάτων του σε δημόσιους χώρους και τη διάνοιξη της οδού CortiledelMaglio. Το συγκρότημα δημιουργήθηκε για να στεγάσει εμπορικά και βιοτεχνικά εργαστήρια, προκειμένου να ενισχυθούν οι λειτουργίες που υπήρχαν ήδη στην περιοχή BorgoDora(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Ανάκτηση του σιδηροδρομικού σταθμού TorinoCeres (Εικόνα 2.16)

Προκειμένου να ενεργοποιηθεί εκ νέου η περιοχή του πρώην σιδηροδρομικού σταθμού Torino-Ceres και να συνδυαστεί η ανάπτυξή του με τις εμπορικές χρήσεις του PortaPalazzo, προτάθηκε μέσω συμμετοχικού σχεδιασμού η ένταξη χρήσεων αναψυχής και πολιτισμού(ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Εικόνα 2.11 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Μορφολογική Αποκατάσταση



Εικόνα 2.15



Εικόνα 2.16



Εικόνα 2.14



Εικόνα 2.12



Εικόνα 2.13

Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού
(Εικόνα 2.17)

Δημιουργία κέντρου εκμάθησης (Εικόνα 2.18)

Πρόκειται για την αναδιάρθρωση του SanGioacchinoOratory σε κέντρ εκμάθησης, το οποίο προοριζόταν για τους νέους της συνοικίας PortaPalazzo. Το Κέντρο απαρτίζεται από προσωπικό αποτελούμενο από εθελοντές (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Ίδρυση γραφείου προσανατολισμού (Εικόνα 2.19)

Τον Μάιο του 2000 ιδρύθηκε ένα γραφείο προσανατολισμού, προκειμένου να κατευθύνει την ίδρυση εταιρειών. Το γραφείο είχε ως στόχο να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που παρουσιάζονταν κατά τη διαδικασία αναζήτησης θέσης εργασίας. Τέτοιους ίδιους προβλήματα αντιμετώπιζαν κυρίως άτομα με ανεπαρκείς γνώσεις της αγοράς εργασίας (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Δημιουργία εκπαιδευτικού μαθήματος

Το πρόγραμμα 'Η Πύλη' δημιούργησε ένα μάθημα που αφορούσε την εξοικονόμηση της ενέργειας καθώς και τις εφαρμογές της στα κτίρια και απευθυνόταν σε νέους κατοίκους εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

Σχολή τεχνιτών αποκατάστασης

Για την προβολή της Σχολής Αποκατάστασης, η οποία ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1994, δημιουργήθηκε ένα περίπτερο στην περιοχή, προκειμένου να δίνεται η δυνατότητα αποκατάστασης μικρών αντικειμένων κατά τη διάρκεια εκθέσεων και εκδηλώσεων (ProgettoTheGatePortaPalazzo, 2001).

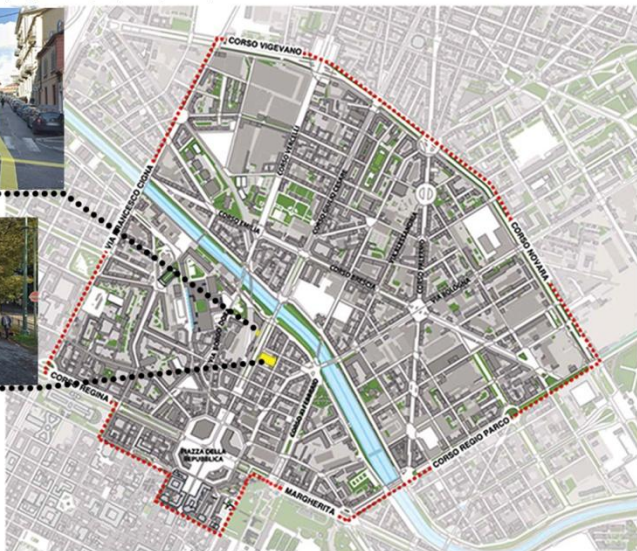
Εικόνα 2.17 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Υποδομές κατάρτισης



Εικόνα 2.19



Εικόνα 2.18



Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού (Εικόνα 2.20)

Δημιουργία Κέντρου Dar Al Hikma (Εικόνα 2.21)

Προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη ενσωμάτωση των μεταναστών στο Τορίνο, ιδρύθηκε ένα κέντρο Πληροφόρησης και Εκμάθησης για τους μετανάστες (Progetto-The Gate Porta Palazzo, 2001).

Δράση 'Beyond the road' (Εικόνα 2.22)

Το γραφείο Αλλοδαπών, μέσα από τη δράση 'Beyondtheroad', είχε στόχο την ανάπτυξη αλληλεγγύης μεταξύ περιθωριοποιημένων ομάδων και των πολιτών και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης των ατόμων που ανήκουν σε αυτήν την ομάδα (Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001).

Εικόνα 2.22



Εικόνα 2.21



Εικόνα 2.20 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Κοινωνική Ενσωμάτωση

ε.2.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος

Συνολικά, το πρόγραμμα TheGate κατάφερε να πραγματοποιήσει όλες τις προβλεπόμενες δράσεις του σχεδίου ανάπτυξης. Ωστόσο είχε να αντιμετωπίσει τα έντονα κοινωνικά προβλήματα της περιοχής, τα οποία προέκυψαν από το γεγονός, πως η περιοχή μελέτης ιστορικά αποτελούσε το πρώτο σημείο συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού μεταναστών στην πόλη του Τορίνο.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του δημόσιου χώρου, οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν συνέβαλαν στην αναβάθμιση της περιοχής. Η υπογειοποίηση του δρόμου κάτω από την αγορά διευκόλυνε τόσο την κίνηση των οχημάτων όσο και την προσέλευση των πολιτών στην αγορά καθώς και τη λειτουργία της. Επιπλέον δημιουργήθηκαν αρκετοί χώροι στάθμευσης, οι οποίοι εξυπηρετούν τους κατοίκους της περιοχής. Συγκεκριμένα το κτίριο με θέσεις στάθμευσης ανατολικά της αγοράς συνέβαλε στην αποφυγή κυκλοφοριακών προβλημάτων. Προκειμένου να ενισχυθεί το αίσθημα της ασφάλειας, στα πλαίσια του προγράμματος, η αστυνόμευση στην περιοχή της αγοράς έπαιξε σημαντικό ρόλο. Παράλληλα, η αποκατάσταση των οδών και της πλατείας BorgoDora συνέβαλε στην αναβάθμιση του δημόσιου χώρου. Παρόλα' αυτά, με την ολοκλήρωση του έργου, το αίσθημα της ασφάλειας για τους κατοίκους δεν επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό (Zamboni M., Maino F., 2013).

Σχετικά με τον δεύτερο στόχο, σημαντική ήταν η αποκατάσταση του κτιρίου της αγοράς. Η νομική αναγνώριση των πωλητών της αγοράς ως επαγγελματίες τους έδωσε το δικαίωμα να εξασφαλίσουν το δικό τους χώρο πώλησης των προϊόντων τους στην αγορά, γεγονός που συνέβαλε στη μείωση των προβλημάτων της αγοράς, καθώς οι πωλητές ανέλαβαν μεγαλύτερη ευθύνη τόσο για τη φύλαξη του χώρου τους όσο και για την τήρηση των κανόνων υγιεινής (CitiesofMigration, 2009). Επιπλέον η αποκατάσταση και η αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος αποτέλεσε τη βάση ώστε μετά το τέλος του προγράμματος ανάπτυξης να δοθούν οικονομικά κίνητρα με την μορφή επιχορηγήσεων σε ιδιοκτήτες ακινήτων, προκειμένου να αναβαθμίσουν τις προσόψεις των κτιρίων τους (AkowuahDwamena R., 2015).

Όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης, τα αποτελέσματα του προγράμματος ανάπτυξης κρίθηκαν θετικά. Συγκεκριμένα, η κατασκευή του υπόγειου δρόμου κάτω από την αγορά απασχόλησε άμεσα περίπου 1.000 άτομα (CEC, 2011). Σύμφωνα με στοιχεία του 2005, διαπιστώθηκε το γεγονός πως η ανεργία στην περιοχή επέμβασης είχε ελαττωθεί κατά 5%. Έπειτα από έρευνα που συμμετείχαν 100 χρήστες προέκυψε πως το Δεκέμβριο του 2006 το 75% είχε αποκτήσει εργασία (Winckler A., 2008).

Αναφορικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις του προγράμματος TheGate, παρατηρήθηκε πως παρά τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν από το πρόγραμμα, η κοινωνική συνοχή των κατοίκων της περιοχής δεν επιτεύχθηκε. Συγκεκριμένα, με βάση στοιχεία του 2000, το ποσοστό των μεταναστών στην περιοχή επέμβασης έφτανε το 20%, σε σχέση με το μέσο όρο της πόλης του Τορίνο, όπου οι μετανάστες αποτελούσαν το 4% του πληθυσμού (CitiesofMigration, 2009).

Σύμφωνα με στοιχεία του 2006 της αξιολόγησης που διεξήχθη μετά το τέλος του προγράμματος, οι μετανάστες είχαν αυξηθεί κατά 50%, σε σχέση με το 2000 (Chiapori A., 2018).

Αντιθέτως παρατηρήθηκε μείωση των γηγενών κατοίκων της περιοχής, γεγονός που αποδεικνύει πως τα προβλήματα κοινωνικής φύσεως της περιοχής δεν κατάφεραν να επιλυθούν στα πλαίσια του προγράμματος (Progetto the Gate Porta-Palazzo, 2018).

Ειδικότερα, πριν την έναρξη του προγράμματος, το 1996, από τους 16.410 κατοίκους του συνολικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης, το 91% ήταν οι γηγενείς κάτοικοι, ενώ πέντε χρόνια μετά τη λήξη του προγράμματος, το 2006, από τους 16.067 κατοίκους του συνολικού πληθυσμού, το 70% αποτελούσε το γηγενή πληθυσμό (ProgettotheGatePortaPalazzo, 2018). Συνεπώς διαπιστώνεται πως ενώ ο συνολικός πληθυσμός διατηρήθηκε σχετικά σταθερός, υπήρξε εκτοπισμός των γηγενών κατοίκων της περιοχής και προσέλευση μεταναστών.

Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος TheGate: livingnotleaving, το 2002 ξεκίνησε η πρωτοβουλία BandoFacciate, σύμφωνα με την οποία οι ιδιοκτήτες λάμβαναν επιχορηγήσεις για την αποκατάσταση των όψεων των ιδιοκτησιών τους, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας των Αρχών της πόλης να βελτιωθούν οι συνθήκες στέγασης για τους κατοίκους της περιοχής αλλά ταυτόχρονα για να δοθούν κίνητρα προκειμένου να μην την εγκαταλείψουν. Το 2007, ακολούθησε το έργο Abitare 360 ° (360° living), στόχος του οποίου ήταν η κατάρτιση των κατοίκων σε μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και η ενδυνάμωση της ασφάλειας της περιοχής (Winkler A., 2008). Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού δόθηκαν οδηγίες και χρηματοδότηση στους ιδιοκτήτες ακινήτων, με αποτέλεσμα να αποκατασταθούν τέσσερα συγκροτήματα κτιρίων, τετρακόσια διαμερίσματα και πενήντα οκτώ περιπτώσεις κτιρίων συγκυριαρχίας ιδιοκτητών (AkowuahDwamena R., 2015).

Συμπερασματικά, παρότι έγιναν προσπάθειες αποφυγής του φαινομένου εκτοπισμού των κατοίκων, παρατηρήθηκε πως ο στόχος αυτός δεν επιτεύχθηκε, καθώς σύμφωνα με στοιχεία του 2017 της αξιολόγησης που διεξήχθη, ο γηγενής πληθυσμός μειώθηκε κατά 12.5% από το 2006, ενώ το ποσοστό των μεταναστών αυξήθηκε κατά 15%(ProgettotheGatePortaPalazzo, 2018).

ε.2.4. Ενότητα 4: Βιβλιογραφικές αναφορές

AkokuwahDwamena Robert, 2015, The Role of urban regeneration initiatives in the creation of sustainable inner cities: a case study of the Durban Point regeneration initiative, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://researchspace.ukzn.ac.za/xmlui/bitstream/handle/10413/16028/Dwamena_Robert_Akokuwah_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Cities of Migration, Porta Palazzo and the Balon Flea Market Città di Torino, 2009, November 10, πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://citiesofmigration.ca/good_idea/the-porta-palazzo-flea-market/

Chiappori Alessandra, 2018, Porta Palazzo cambia volto: al via il progetto di riqualificazione, dallo street food all'ostello per giovani, πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.mentelocale.it/torino/articoli/77060-porta-palazzo-cambia-volto-via-progetto-riqualificazione-dallo-street-food-ostello-giovani.htm>

Commission of the European Communities (CEC) (1998),Turin:Managingrevitalisation in the historical city centre,τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <https://p2infohouse.org/ref/24/23388.htm>

Commission of the European Communities (CEC) (2011),Phase II Urban Pilot Projects TURIN, ITALY, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/phase223.htm

Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβασηστις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/eng/comitato.htm>

Progetto the Gate Porta Palazzo, 2018, Porta Palazzo-Borgo Dora: evoluzione demografica, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: https://scopriportapalazzoaurora.files.wordpress.com/2019/04/porta-palazzo-borgo-dora-evoluzione-demografica_2018.pdf

Winkler Astrid, 26th October, 2007,Torino City Report, Centre For Analysis Of SocialExclusion (CASE), Turin, πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cr/CASereport41.pdf>

Winkler A., 2008, Case Study 2: Torino's AssociazioneApolié drop-in centre, Centre For Analysis Of SocialExclusion (CASE), Turin, πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://www.researchgate.net/publication/30524988_Case_study_2_Torino's_Associazione_Apolie_drop-in_centreUrbanRegenerationandSocialSustainability:BestPracticefromEuropean

Zamboni Marco, Maino Franca, November 2013, Localreport: ThecaseofTurin, Italy, European-Union, Milan, πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://cope-research.eu/wp-content/uploads/2013/11/COPE_WP6_Italy_Turin.pdf

ε.2.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 2.1 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 2.2 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 2.3 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.4 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.5 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.5 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 2.6 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 2.7 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.8 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.9 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 2.11 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.11 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.12 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.13 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.14 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.15 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.16 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.17 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.18 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.19 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.20 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>

Εικόνα 2.21 Πηγή: Google Earth

Εικόνα 2.22 Progetto The Gate Porta Palazzo, 2001, τελευταία πρόσβαση στις 02/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/foto/index.htm>



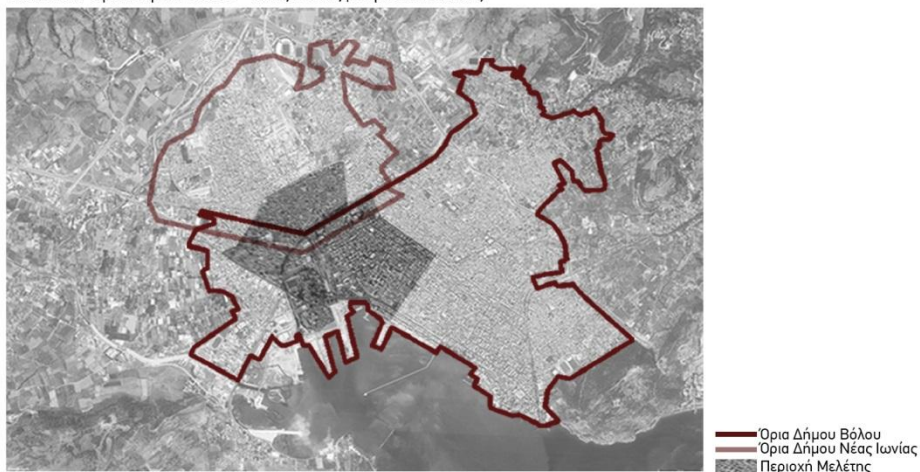
ε.3.1_Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπτυξη

_Ευρύτερη Περιοχή

Η πόλη του Βόλου ανήκει στην κατηγορία των πόλεων μεσαίου μεγέθους με βιομηχανικό παρελθόν και είχε πριν την ανάπτυξη πληθυσμό από 115.732 κατοίκους (Απογραφή 1991) (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014). Έως τη δεκαετία του 70', ο Βόλος αποτελούσε μια σημαντική βιομηχανική πόλη του ελλαδικού χώρου, λόγω της οικονομικής ανάπτυξής του. Καθοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη της πόλης είχε τόσο η γεωγραφική της θέση, καθώς γειτνιάζει με το Θεσσαλικό κάμπο, όσο και ο εμπορικός χαρακτήρας που είχε αποκτήσει λιμάνι της, από το 1750 και μετά (Σκούρα Μ., 2009).

Κατά την περίοδο 1883 έως 1910, στην πόλη του Βόλου υπήρχαν είκοσι βιομηχανικές μονάδες, οι οποίες λόγω της οικονομικής ανάπτυξης που παρουσίαζε η περιοχή έφτασαν στις 67. Μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και σε συνδυασμό με τους σεισμούς του 1955, η βιομηχανία του Βόλου παράκμασε, καθώς ο αριθμός των μονάδων με βιομηχανική χρήση μειώθηκε στις 54 και ο αριθμός των εργαζομένων κατά το ήμισυ (Μουλά Β., 2016).

Εικόνα 3.1 Όρια Δήμων Βόλου - Νέας Ιωνίας | Περιοχή Μελέτης



Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού, το 1965 ψηφίστηκε νόμος για την δημιουργία βιομηχανικής ζώνης στην περιοχή, η οποία ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1969. Με αυτόν τον τρόπο ο τομέας της βιομηχανίας στο Βόλο αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μέχρι το 1980, όπου επανεμφανίστηκε το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης και εντάθηκε η ανεργία (Σκούρα Μ., 2009).

_ Προβλήματα ευρύτερης περιοχής

Ο Βόλος αντιμετώπιζε προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος και του κτιριακού αποθέματος, ζητήματα ρύθμισης της κυκλοφορίας, φαινόμενα παράνομων δραστηριοτήτων και ρατσισμού (Αθανάσιος Α., 2003).

_ Περιοχή Μελέτης

Η περιοχή μελέτης του προγράμματος, της οποίας η έκταση κάλυπτε 1,8 km², περιλάμβανε τμήματα δήμων που γειτνιάζαν, του Βόλου και της Νέας Ιωνίας (Χάρτης 1) και είχε πληθυσμό 8.120 κατοίκους (Απογραφή 1991) (CEC, 1999).

_ Προβλήματα περιοχής Μελέτης

Λόγω της παρατεταμένης βιομηχανικής κρίσης, η οικονομία βρισκόταν υπό πίεση, προκαλώντας κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, όπως τον κοινωνικό αποκλεισμό ατόμων και την υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος (Αθανάσιος Αλέξης, 2003). Σύμφωνα με την απογραφή του 1991, η ανεργία ανερχόταν στο 15%. Επιπλέον η περιοχή μελέτης αντιμετώπιζε ζητήματα απομόνωσης, αδόμητων χώρων καθώς και προβλήματα υποβάθμισης βιομηχανικών μονάδων, οι οποίες δεν λειτουργούσαν πλέον (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Όλες οι παραπάνω μεταβολές, που προήλθαν από την βιομηχανική κρίση, ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στην ανάγκη για ανάπλαση της περιοχής.

ε.3.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

| Φορείς Ανάπλασης

Με φορέα τη Δημοτική Επιχείρηση Μελετών Καινοτομίας και Ανάπτυξης του Δήμου Βόλου (ΔΕΜΕΚΑΒ), το 1995, αναπτύχθηκε το πρόγραμμα με τίτλο «Παραγωγική - κοινωνική ανασυγκρότηση και πολεοδομικές αναπλάσεις Βόλου - Ν. Ιωνίας», προκειμένου να διατηρηθεί η ιδιαίτερη ιστορική ταυτότητα της πόλης, όσον αφορά την παράδοσή της στη βιομηχανία (Αθανάσιος Α., 2003).

Η δράση αυτή έλαβε ευρωπαϊκή χρηματοδότηση από την κοινοτική πρωτοβουλία URBAN I, της τάξεως των 8.6 εκατομμυρίων ευρώ. Οι διαδικασίες ανάπλασης ξεκίνησαν το 1995 και ολοκληρώθηκαν το 1999, με συνολική δαπάνη 11.5 εκατομμυρίων ευρώ (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Συμμετοχικός σχεδιασμός

Στα πλαίσια της διεξαγωγής του προγράμματος, οργανώθηκε Επιτροπή Παρακολούθησης του έργου του Βόλου - Νέας Ιωνίας, η οποία αποτελείτο από εκπροσώπους των Δήμων Βόλου και Νέας Ιωνίας. Η επιτροπή αυτή είχε ως κύρια αντικείμενα την άμεση παρακολούθηση του έργου και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων. Ταυτόχρονα συγκροτήθηκε μια Συμβουλευτική Επιτροπή, η οποία απαρτιζόταν από εκπροσώπους του συνόλου των φορέων υλοποίησης, καθώς και των κύριων κοινωνικών φορέων των δύο Δήμων. Μέσω των επιτροπών, η κοινότητα ήταν ενεργό κομμάτι της διαδικασίας σε όλα τα στάδια της επέμβασης (Αθανάσιος Α., 2003).

Στόχοι Ανάπλασης

Το πρόγραμμα είχε ως στόχο την ενθάρρυνση της ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή, προκειμένου να επιτευχθεί η σύνδεση των απομονωμένων κέντρων των δύο εμπλεκόμενων δήμων (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ., 2014).

Βασικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1 | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Στόχος του προγράμματος ήταν η ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων του ιστορικού κέντρου δίνοντας σημασία στην πολιτιστική ταυτότητα του τόπου, μέσα από διαδικασίες ενίσχυσης των χώρων πρασίνου, δημιουργίας κοινόχρηστων χώρων και επαναπροσδιορισμού του οδικού δικτύου.

Στόχος 2 | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη

Το πρόγραμμα ανάπλασης στόχευε στην αποκατάσταση πέντε παλαιών βιομηχανικών μονάδων του Βόλου και στην επανάχρησή τους με νέες χρήσεις όπως αναψυχή, πολιτισμό, υγεία, αθλητισμό. Μέσω της δημιουργίας νέων βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων, το πρόγραμμα είχε ως στόχο την ενίσχυση της οικονομίας της περιοχής.

Στόχος 3 | Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Οι φορείς ανάπτυξης αποσκοπούσαν στο να παρέχουν απασχόληση και νέες ευκαιρίες, μέσω προγραμμάτων κατάρτισης, σε ανέργους και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες καθώς και να υποστηρίξουν τις υφιστάμενες επιχειρήσεις με την παροχή καταρτισμένου προσωπικού.

Στόχος 4 | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

Η δράση αυτή στόχευε στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και την μείωση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού (ΔΕΜΕΚΑΒ,1995).

**_ανάλυση εφαρμογών προγράμματος
ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 3.2)****_Πολεοδομικές επεμβάσεις στην περιοχή Παλαιών (Εικόνες 3.3)**

Οι επεμβάσεις αφορούσαν την ανάπλαση της πλατείας των Παλαιών και την πεζοδρόμηση των οδών Κρακίου, Τσαριτσάνη και Γραβιά, που οδηγούν στην πλατεία. Στόχος των πεζοδρομήσεων αυτών ήταν η σύνδεση της πλατείας με άλλους χώρους πρασίνου της γύρω περιοχής, δημιουργώντας δίκτυο για τους πεζούς. Επιπλέον στην περιοχή των Παλαιών πραγματοποιήθηκαν αρχαιολογικές ανασκαφές στο τείχος των Παλαιών (ΔΕΜΕΚΑΒ,1995).

_Αποκατάσταση τμήματος της οδού Ρ. Φεραίου (Εικόνες 3.4)

Πραγματοποιήθηκαν πολεοδομικές και κυκλοφοριακές επεμβάσεις στο δυτικό τμήμα της οδού Ρ. Φεραίου, με σκοπό τη διευκόλυνση της κίνησης του πεζού και τη σύνδεση υφιστάμενων χρήσεων πολιτισμού, αθλητισμού και εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα πεζοδρομήθηκε τμήμα της κεντρικής οδού και δημιουργήθηκε υποδομή ποδηλατοδρόμου. Όσον αφορά την κίνηση του οχήματος, περιορίστηκε σε μία κεντρική λωρίδα τριών μέτρων και δημιουργήθηκαν οργανωμένες θέσεις παρόδιας στάθμευσης κατά μήκος της οδού. Επιπλέον διαμορφώθηκαν γραμμικά πράσινα και δημιουργήθηκαν χώροι συνάθροισης (Αθανάσιος Α.,2003).

Εικόνα 3.2 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου



Εικόνα 3.3α



Εικόνα 3.3β



Εικόνα 3.3γ



Εικόνα 3.4α



Εικόνα 3.4β



Εικόνα 3.4γ



Εικόνα 3.4δ

**Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη
(Χάρτης 3.5)**

_Αποκατάσταση πρώην εργοστασίου Τσαλαπάτα (Εικόνα 3.6)

Μετά την αποκατάσταση του παλιού πλινθοκεραμοποιείου, το κτίριο προβλεπόταν να περιλαμβάνει 20 εργαστήρια και καταστήματα παραδοσιακού εμπορίου, το μουσείο Βιομηχανικής Αρχαιολογίας, χώρους εκθέσεων καθώς και χρήσεις αναψυχής (CEC, 2002).

_Παλιό Μεταξουργείο (Εικόνα 3.7)

Πρόκειται για την αποκατάσταση του πρώην εργοστασίου παραγωγής μεταξιού, για το οποίο προβλεπόταν η δημιουργία ενός σύνθετου επαγγελματικού και πολιτιστικού κέντρου, το οποίο περιλαμβάνει: 15 εργαστήρια και επιχειρήσεις βιοτεχνίας, ένα Μουσείο Μεταξιού, χώρους εκθέσεων και χρήσεις αναψυχής (Α δαμάκης Κ., 2011).

_Πρώην Απεντομωτήριο (Εικόνα 3.8)

Μετά την αποκατάστασή του, το κτίριο στέγασε το Κέντρο Ενεργειακών Εφαρμογών, προκειμένου να προωθήσει τη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΔΕΜΕΚΑΒ, 1995).

_Πρώην εργοστάσιο Αδαμόπουλου (Εικόνα 3.9)

Το πρόγραμμα στόχευε στη μετατροπή του πρώην εργοστασίου βαμβακιού σε Κέντρο Άθλησης και Νεολαίας καθώς και χώρων δημιουργικής απασχόλησης για τη νεολαία (Σκούρα Μ., 2009).

_Παλιό εργοστάσιο Στρυκνοκάρπου (Εικόνα 3.10)

Πρόκειται για ένα εργοστάσιο παραγωγής στρυκνοκάρπου, το οποίο χρησιμοποιήθηκε από τη Διεύθυνση Γεωργίας ως αποθηκευτικός χώρος έως το 1985. Το πρόγραμμα προέβλεπε να στεγαστούν υπηρεσίες του Κοινωνικού Κέντρου και του Κέντρου διεξαγωγής εργαστηρίων που αφορούσαν σε άτομα με ειδικές ανάγκες (Μουλά Β., 2016).

Εικόνα 3.5 | Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Μορφολογική Αποκατάσταση



Εικόνα 3.6

Εικόνα 3.7



Εικόνα 3.9



Εικόνα 3.10

Εικόνα 3.8

Κοινωνική ενσωμάτωση-καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού (Χάρτης 3.11)

_Κέντρο προσφύγων (Εικόνα 3.12)

Προκειμένου να δημιουργηθεί το κέντρο, υπήρξε η ανάγκη απαλλοτρίωσης έντεκα ιδιοκτησιών, οι οποίες κάλυπταν συνολικά 312 τ.μ., λόγω της μορφολογικής υποβάθμισης που παρουσίαζαν (Αθανάσιος Α., 2003).

_Δραστηριότητες κοινωνικής ενσωμάτωσης Δ. Βόλου

Η δράση περιλαμβάνει τη λειτουργία τριών εργαστηρίων για άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στο παλιό εργοστάσιο Στρυκνοκάργου (ΔΕΜΕΚΑΒ, 1995).

_Κέντρο Συμβουλευτικής νέων και οικογενειών Δ. Βόλου

Ο ρόλος του κέντρου είναι η συνεχής ενημέρωση των κατοίκων της περιοχής σε ζητήματα που αφορούν στην ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, στην υγεία και στην βελτιστοποίηση των κοινωνικών σχέσεων (Αθανάσιος Α., 2003).

_Άλλες δράσεις υποστήριξης κοινωνικών ομάδων

Στο πλαίσιο της ενθάρρυνσης της κοινωνικής συνοχής, το πρόγραμμα προέβλεπε την ανάπτυξη δράσεων που αφορούσαν στην στήριξη ειδικών κοινωνικών ομάδων του δήμου Νέας-Ιωνίας και Βόλου (CEC, 1999).

_Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Στα πλαίσια του προγράμματος ανάπλασης, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της ανεργίας στην περιοχή επέμβασης, δημιουργήθηκε ένα κέντρο υποστήριξης και απασχόλησης, το οποίο δραστηριοποιείται στο χώρο του Μεταξουργείου. Στόχος του κέντρου ήταν, μέσω της παρακολούθησης των εξελίξεων της αγοράς εργασίας, να πραγματοποιεί προγράμματα για την κατάρτιση των ανέργων

_Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα περιελάμβανε προγράμματα κατάρτισης, προκειμένου να εξασφαλίσει την εύρεση θέσεων εργασίας των ανέργων της περιοχής σε επιχειρήσεις. Ένα από αυτά τα προγράμματα κατάρτισης αφορούσε στην ανακαίνιση παλιού κτιριακού αποθέματος και στην αποκατάσταση βιομηχανικών μονάδων. Επιπλέον, το πρόγραμμα ανάπτυξης προέβλεπε την κατάρτιση κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων, προκειμένου να ενταχθούν ομαλά στην αγορά εργασίας.

Όσον αφορά στις επιχειρήσεις, το έργο αποσκοπούσε στην ενθάρρυνση νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην περιοχή, παρέχοντας υποστήριξη και πληροφορίες (Αθανάσιος Α.,2003).



Εικόνα 3.11 | Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Κοινωνική ενσωμάτωση



Εικόνα 3.12

ε.3.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος

Συνολικά, το πρόγραμμα ανάπλασης ήταν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία εστίασε στην αντιμετώπιση του προβλήματος της υποβάθμισης της περιοχής μελέτης στους δήμους Βόλου - Νέας Ιωνίας.

Όσον αφορά τον πρώτο στόχο, για την ανάπλαση του δημόσιου χώρου, τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Οι πολεοδομικές επεμβάσεις στην οδό Ρ. Φεραίου κατέστησαν την περιοχή αφενός πιο προσιτή για τους πεζούς, μέσω της πεζοδρόμησης και της διαμόρφωσης κοινόχρηστων χώρων καθώς και γραμμικού πρασίνου κατά μήκος της οδού, αφετέρου πιο λειτουργική για την εξυπηρέτηση των αναγκών στάθμευσης, διατηρώντας ταυτόχρονα μια λωρίδα κίνησης οχημάτων. Οι παραπάνω ενέργειες συνέβαλλαν στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Σχετικά με τη μορφολογική αποκατάσταση, το πρόγραμμα στόχευσε στην αποκατάσταση και επανάχρηση παλαιών βιομηχανικών κελυφών σε αχρηστία. Λόγω του βιομηχανικού παρελθόντος του Βόλου, η περιοχή μελέτης διέθετε ένα σημαντικό απόθεμα τέτοιου είδους κτιρίων. Παρότι αποτελούσαν σημαντικά στοιχεία της ταυτότητας της πόλης, ταυτόχρονα μέχρι την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης παρέμεναν εστίες υποβάθμισής της καθώς και ρύπανσης του περιβάλλοντος. Για το λόγο αυτόν, η ενσωμάτωση των βιομηχανικών μονάδων στη σύγχρονη λειτουργία της πόλης κρίνεται σωστή καθώς με τον τρόπο αυτόν ενισχύεται η προστασία του περιβάλλοντος, αποκλείοντας το ενδεχόμενο να αναπτυχθούν ξανά τέτοιες εστίες ρύπανσης.

Όσον αφορά τον τρίτο στόχο, οι επεμβάσεις κοινωνικής φύσεως του προγράμματος κρίνονται θετικές. Καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα των επεμβάσεων αυτών αποτέλεσε η συνέργεια των δράσεων που αφορούσαν τον κοινωνικό τομέα.

|Αποτελέσματα

Συνολικά, το έργο ανάπλασης κατόρθωσε να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των πολιτών, παρότι μετά το πέρας του προγράμματος ορισμένες δράσεις δεν κατάφεραν να υλοποιηθούν.

Συγκεκριμένα μέχρι το 2003, το εργοστάσιο Τσαλαπάτα δεν είχε αξιοποιηθεί, παρά το γεγονός πως είχε επωμιστεί το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του προγράμματος πραγματοποιήθηκε το μεγαλύτερο μέρος της αποκατάστασης του κτιριακού αποθέματός του, ωστόσο η επανάχρηση του δεν κρίθηκε αποτελεσματική, καθώς η χρήση του ήταν περιορισμένη (Αθανάσιος Α., 2003).

Αντιθέτως, το συγκρότημα του παλιού Μεταξουργείου αξιοποιείται επιτυχώς, έχοντας γίνει πλήρως αποδεκτό από τους κατοίκους της περιοχής. Η αντίφαση αυτή που παρατηρείται στη λειτουργία των παραπάνω συγκροτημάτων, τα οποία έχουν παρόμοιες χρήσεις, μπορεί να οφείλεται στο γεγονός πως το εργοστάσιο Τσαλαπάτα βρίσκεται στην περιοχή Παλαιών, την παλαιότερη περιοχή του Βόλου που παρουσιάζει υψηλό ποσοστό μεταναστών καθώς και μια υποβάθμιση του κτιριακού της αποθέματος, ενώ το παλιό μεταξουργείο βρίσκεται στη νέα πόλη, στο τέλος της οδού Ρ. Φεραίου, η οποία αποκαταστάθηκε, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη των χρήσεων του κτιρίου (Σκούρα Μ., 2009).

Το κέντρο άθλησης, παρότι δεν έχει υλοποιηθεί εξ ολοκλήρου, λειτουργεί ως χώρος συνάθροισης για τους νέους.

Τέλος, όσον αφορά τις κοινωνικές επιπτώσεις που υπήρξαν στην περιοχή μελέτης, μετά το τέλος του προγράμματος ανάπλασης, δεν υπάρχουν στοιχεία καθώς δεν προβλέφθηκε η διεξαγωγή μελέτης αξιολόγησης από τους φορείς διαχείρισης του προγράμματος, καθιστώντας το γεγονός αυτό μια αδυναμία του έργου.

ε.3.4. ενότητα 4 _ Βιβλιογραφικές αναφορές

Αδαμάκης Κώστας, 2011, Η αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς του Βόλου, Ένα πετυχημένο πείραμα επανάχρησης, Greek Architects, τελευταία πρόσβαση στις 18/05/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <https://www.greekarchitects.gr/>

Αθανάσιος Αλέξης, 2003, Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN, Ανάλυση στόχων και μεθόδων, εκτίμηση, αξιολόγηση, Οι περιπτώσεις των πόλεων Βόλου, Ηρακλείου και Peterborough (UK), Διπλωματική εργασία, Βόλος

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου - Πιταϊάβα Μ, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, 2η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Δημοτική επιχείρηση μελετών, κατασκευών και ανάπτυξης Βόλου (ΔΕΜΕΚΑΒ), 1995, τελευταία πρόσβαση στις 18/05/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.demekav.gr/>

Δήμος Βόλου, προσωπική επικοινωνία, 10/08/2019

Μουλά Βασιλική, 2016, "Ανάπλαση και επανάχρηση των κτιρίων Αδαμόπουλου και Ματσάγγου και της πλατείας Πανεπιστημίου, με στόχο την αστική και πολιτιστική αναγέννηση τμήματος του κέντρου του Βόλου." Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: "Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού", Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Θεσσαλονίκης

Σκούρα Μαρία, 2009, ΣΔΕ Βόλου, τελευταία πρόσβαση στις 25/09/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://sde-volou.mag.sch.gr/2008-09-1.html>

Commission of the European Communities (CEC) (1995), Summary descriptions of Operational Programmes ,τελευταία πρόσβαση στις 15/08/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/initiative/programmes/volos.htm

Commission of the European Communities (CEC) (2000), Greece: URBAN I in Volos ,τελευταία πρόσβαση στις 15/08/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/pdf/urban1_volos.pdf?fbclid=IwAR1BnEbHgS07_9-G98N8eR05qIWBVrDcl996MwgcawoKJgXxPgxs2NlrAU

ε.3.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 3.1 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούνιος 5, 2019

Εικόνα 3.2 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούνιος 5, 2019

Εικόνα 3.3 α, β, γ Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούνιος 5, 2019

Εικόνα 3.4 α, β, γ Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούνιος 5, 2019

Εικόνα 3.4 δ Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα 3.5 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούνιος 7, 2019

Εικόνα 3.6 α, β γ Commission of the European Communities (CEC) (2000), Greece: URBAN I in Volos ,τελευταία πρόσβαση στις 15/06/2019, Διαθέσιμο στο δικτυακότοπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/pdf/urban1_volos.pdf?fbclid=IwAR1BnEbHgS07_9-G98N8eR05qlWJBvDcl996MwgawoKJgXxPgxs2NlrAU

Εικόνα 3.7 α,β Μανώλα – Γκούντρα Κυριακή, 2007, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN» Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Αθήνα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/5995790-Koinotiki-protovoylia-urban-politikes-gia-ton-astiko-horo-ka-i-efarmoges.html>

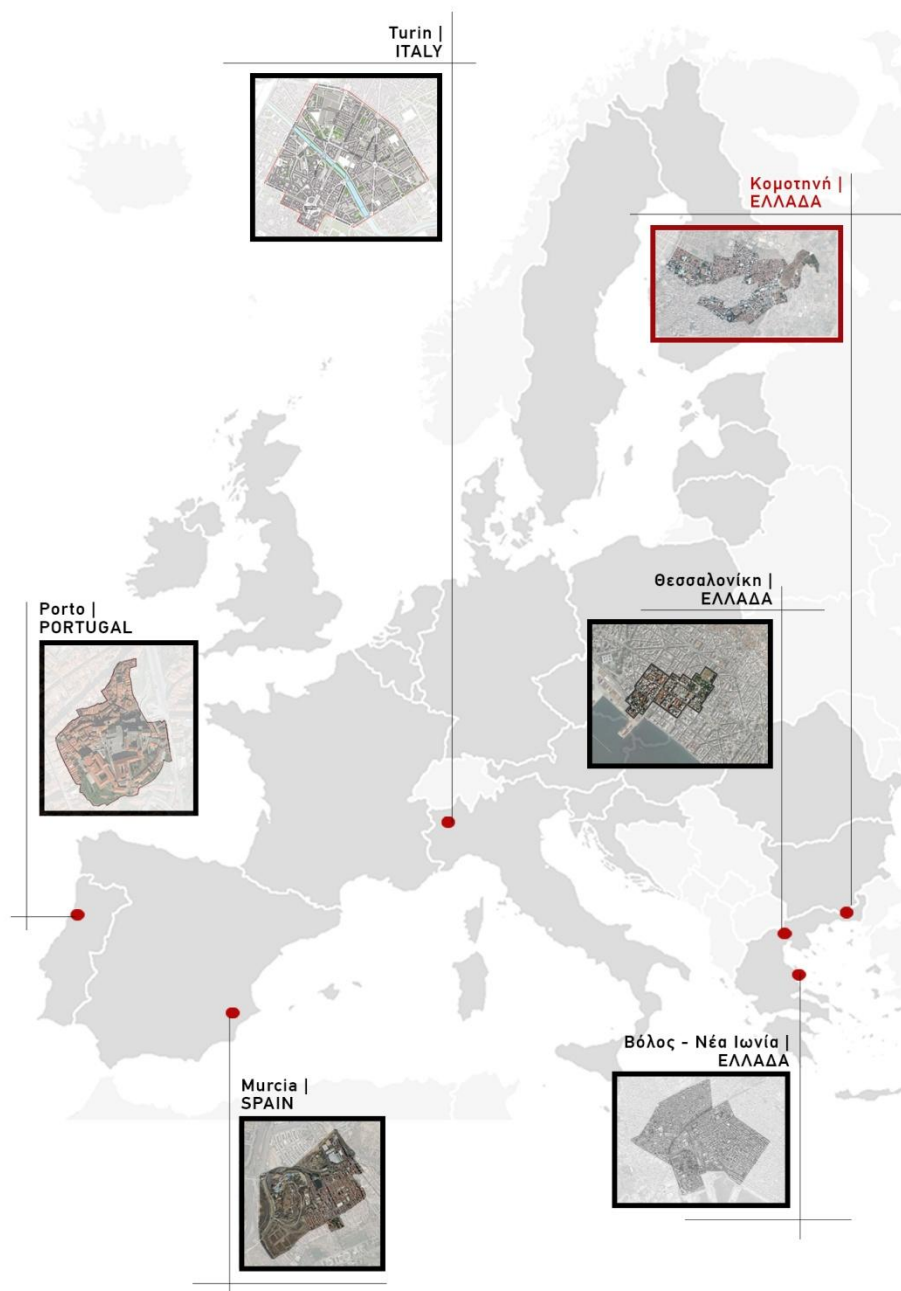
Εικόνα 3.8 Μανώλα – Γκούντρα Κυριακή, 2007, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN» Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Αθήνα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/5995790-Koinotiki-protovoylia-urban-politikes-gia-ton-astiko-horo-ka-i-efarmoges.html>

Εικόνα 3.9 Μανώλα – Γκούντρα Κυριακή, 2007, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN» Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Αθήνα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/5995790-Koinotiki-protovoylia-urban-politikes-gia-ton-astiko-horo-ka-i-efarmoges.html>

Εικόνα 3.10 Μανώλα – Γκούντρα Κυριακή, 2007, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN» Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Αθήνα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/5995790-Koinotiki-protovoylia-urban-politikes-gia-ton-astiko-horo-ka-i-efarmoges.html>

Εικόνα 3.11 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση

Εικόνα 3.12 Ανδρικοπούλου Ελένη, Γιαννακού Αθηνά, Καυκαλάς Γιώργος, Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μάγδα, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Κριτική, 2η αναθεωρημένη έκδοση



ε.4.1. ενότητα 1 _ ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση

Ευρύτερη Περιοχή

Η Κομοτηνή, μια από τις πόλεις της Ευρώπης που παρουσίαζαν χαμηλή οικονομική ανάπτυξη, είχε 52.659 κατοίκους (Απογραφή 2001). Πρόκειται για μια πόλη, η οποία συγκεντρώνει τις εμπορικές και διοικητικές χρήσεις στο κέντρο της και απαρτίζεται από πληθυσμό διαφορετικών θρησκευτικών και πολιτισμικών πεποιθήσεων (CEC, 2004).

Προβλήματα ευρύτερης περιοχής

Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η πόλη της Κομοτηνής σχετίζονταν με ζητήματα κυκλοφορίας οχημάτων και πεζών, κακές συνθήκες στέγασης καθώς και υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, ένα σημαντικό ποσοστό των κατοίκων αποτελούσαν από μουσουλμάνους και αθίγγανους, οι οποίοι πλήττονταν από φαινόμενα ανεργίας, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και κοινωνικού αποκλεισμού (Γκούντρα Α.-Α., 2008).

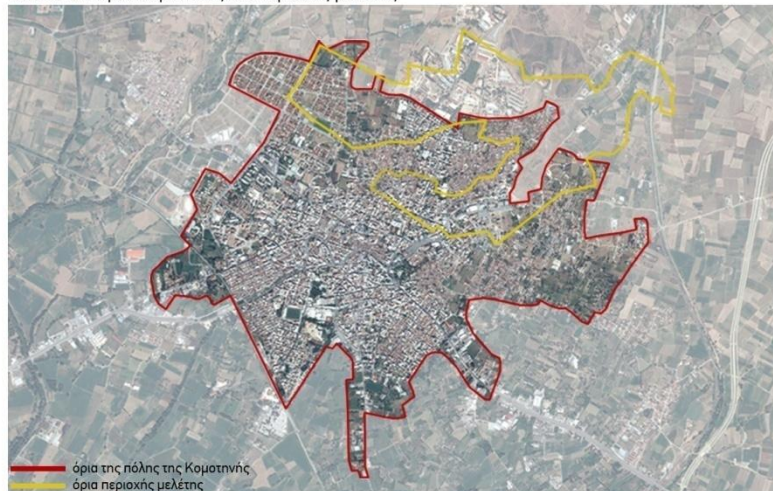
Περιοχή Μελέτης

Τα έργα ανάπλασης τα οποία προβλέπονταν στο πλαίσιο του προγράμματος, αφορούσαν περιοχή έκτασης 180 εκτάρια, με πληθυσμό 20.000 κατοίκους (Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάβα Μ, 2014).

Προβλήματα Περιοχής Μελέτης

Η περιοχή μελέτης, όπως και πόλη της Κομοτηνής, αντιμετώπιζαν παρόμοια προβλήματα. Συγκεκριμένα, η περιοχή επέμβασης χαρακτηριζόταν από ζητήματα ανεργίας, φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού των θρησκευτικών μειονοτήτων και υποβαθμισμένου περιβάλλοντος (Λεβέντ Α., 2015).

Εικόνα 4.1 Όρια Κομοτηνής και περιοχής μελέτης



ε.4.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

Φορείς Ανάπλασης

Το 2000, με φορέα το δήμο Κομοτηνής, στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II, ξεκίνησε η υλοποίηση του προγράμματος με τίτλο «Κομοτηνή: Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001-2006», προκειμένου να αναβαθμιστεί ο δημόσιος χώρος της περιοχής, να ενισχυθεί η τοπική οικονομία και να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η δράση αυτή έλαβε, συνολικά, χρηματοδότηση 10.866.667 εκατ. ευρώ κατά τη χρονική περίοδο 2000-2006, εκ των οποίων τα 8.150.000 εκατ. ευρώ προήλθαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και τα 2.716.667 εκατ. ευρώ από χρηματοδότηση του κράτους (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006).

Συμμετοχικός σχεδιασμός

Στα πλαίσια του προγράμματος URBAN II της Κομοτηνής, ένα στοιχείο που χαρακτήριζε την ανάπλαση της περιοχής επέμβασης ήταν η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων από την έναρξη των διαδικασιών. Πραγματοποιήθηκαν δημόσιες διαβουλεύσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των κατοίκων και κυρίως των μειονοτήτων στην διεξαγωγή του έργου. Στην περίπτωση της Κομοτηνής, η αντιμετώπιση της διαφορετικής κοινωνικό-οικονομικής αλλά και πολιτισμικής ταυτότητας των κατοίκων ήταν μία από τις βασικές προκλήσεις της διαδικασίας διαβούλευσης. Επιπλέον, για την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με την υλοποίηση του έργου δημιουργήθηκε μία βάση δεδομένων που περιλαμβάνει πληροφορίες που αφορούν τη μορφή της περιοχής πριν την ανάπλαση και μετά απ' αυτή. Με αυτόν τον τρόπο ο ρόλος των κατοίκων ήταν ενεργός κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος, μέσω της ισότιμης συμμετοχής όλων των πολιτών (CEC, 2002).

Στόχοι Ανάπλασης

Οι στόχοι του προγράμματος σχετίζονταν με την αναβάθμιση του αστικού ιστού, με την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας καθώς και με την αντιμετώπιση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού.

Βασικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1 | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Το πρόγραμμα εστίασε σε επεμβάσεις προς όφελος του υφιστάμενου αστικού περιβάλλοντος και ενίσχυσε τον οικολογικό χαρακτήρα των αστικών χώρων.

Στόχος 2 | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη

Το πρόγραμμα ανάπλασης στόχευε στην αποκατάσταση κτιρίων, στην οικονομική ανάπτυξη και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην περιοχή.

Στόχος 3 | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

Το πρόγραμμα προέβλεπε την αναβάθμιση των υπηρεσιών του δήμου της πόλης, αλλά και στην πραγματοποίηση δράσεων για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής των κατοίκων της πόλης.

Στόχος 4 | Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Μέσω της χρήσης της τεχνολογίας, το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών καθώς και στην κατάρτιση των κατοίκων σε μια προσπάθεια ενθάρρυνσης για εύρεση θέσεων εργασίας (CEC, 2004).

— ανάλυση εφαρμογών προγράμματος ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 4.2)

_Ανάπλαση δημόσιων χώρων της περιοχής της Εκτενεπόλ (Εικόνα 4.3)

Το πρόγραμμα ανάπλασης αφορούσε στη δημιουργία χώρων πρασίνου και παιδικής χαράς, σε συνολική έκταση 2.700 τ. μ., στην περιοχή του Οικοδομικού Τετραγώνου 22 της Εκτενεπόλ (εικόνα 4.3.α) αλλά και τη διαμόρφωση χώρου πλατείας και παιδικής χαράς έκτασης 5.531 τ. μ. στην περιοχή της Εκτενεπόλ, μπροστά από την εκκλησία του Κοσμά του Αιτωλού (Εικόνα 4.3.β) (Δήμος Κομοτηνής).

_Ανάπλαση οδού Εγνατίας - πρώην κοίτη ποταμού Μπουκλουτζά (Εικόνα 4.4)

Στα πλαίσια της πρωτοβουλίας προβλεπόταν η αποκατάσταση της πρώην κοίτης ποταμού Μπουκλουτζά, η οποία είχε επικαλυφθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και είχε μετατραπεί σε οδικό άξονα, προκειμένου να συνδεθεί η περιοχή μελέτης με το κέντρο της πόλης. Το πρόγραμμα περιλάμβανε τη διαμόρφωση του δημοσίου χώρου κατά μήκος της οδού Εγνατίας, που διασχίζει τη γειτονιά των Μουσουλμάνων. Πραγματοποιήθηκε διαπλάτυνση και ανακατασκευή πεζοδρομίων, νέα ενιαία πλακόστρωση και φύτευση κατά μήκος των πεζοδρομίων, εφαρμόστηκαν μέτρα ήπιας κυκλοφορίας, δημιουργήθηκαν 200 θέσεις για στάθμευση καθώς και αναβάθμιση του αστικού εξοπλισμού κατά μήκος του άξονα της πρώην κοίτης (Λεβέντ Α., 2015).

_Αποκατάσταση παλιάς χωματερής του Δήμου Κατερίνης (Εικόνα 4.5)

Στα πλαίσια του προγράμματος πραγματοποιήθηκε η μετατροπή της παλιάς χωματερής, σε αστικό άλσος, έκτασης 82 στρεμμάτων, με στόχο την αναβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων της περιοχής αλλά και ολόκληρης της πόλης. Κατά την δημιουργία του αστικού άλσους δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο σχεδιασμό της φύτευσης και στην χρήση ήπιων μορφών ενέργειας για την εξοικονόμηση ενέργειας, δίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο οικολογική διάσταση στην επέμβαση (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008).

Ανάπλαση του Άλσους Αγίας Παρασκευής (Εικόνα 4.6)

Η επέμβαση αφορούσε έργα ανάπλασης των δημόσιων χώρων του Άλσους Αγίας Παρασκευής. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε αναβάθμιση των χώρων πρασίνου του Άλσους, εκσυγχρονισμός του αστικού εξοπλισμού και των συστημάτων ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης, καθώς και η εξ' ολοκλήρου ανακαίνιση των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Επιπλέον δημιουργήθηκαν χώροι, που στεγάζουν χρήσεις εστίασης και αναψυχής. Προκειμένου το πάρκο να μετατραπεί σε έναν χώρο προσιτό για τους κατοίκους, δημιουργήθηκαν ξύλινες κατασκευές, οι οποίες εξασφαλίζουν το σκιασμό καθώς και την καλύτερη λειτουργία των χώρων εστίασης (Μανώλα-Γκούντρα Κ., 2007).

Δημιουργία οδών ήπιας κυκλοφορίας (Εικόνα 4.7)

Η επέμβαση αυτή αφορούσε τη μετατροπή των οδών Φωκίωνος (Εικόνα 3), Γραβιάς, Ξενοφώντος, Νικαίας και της οδού Ιωαννίνων (Εικόνα 4) σε δρόμους ήπιας κυκλοφορίας μέσω της ανακατασκευής του πλακόστρωτου οδοστρώματος, της αναβάθμισης των στοιχείων φωτισμού και της διαπλάτυνσης των πεζοδρομίων (Δήμος Κομοτηνής).

Δημιουργία οδού ήπιας κυκλοφορίας στη δημοτική αγορά (Εικόνα 4.8)

Η δράση περιλάμβανε τη διαμόρφωση του δρόμου της παραδοσιακής αγοράς της πόλης με την ανακατασκευή του πλακόστρωτου οδοστρώματος, τον εκσυγχρονισμό του φωτισμού και τη διαπλάτυνση των πεζοδρομίων (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006).

Δημιουργία Λεωφορειακής γραμμής για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής επέμβασης

Η επέμβαση στόχευε στη δημιουργία αστικής λεωφορειακής γραμμής, η οποία εξυπηρετεί τους κατοίκους της περιοχής επέμβασης, καθώς και στον καθορισμό του απαιτούμενου αριθμού στάσεων (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008).

Εικόνα 4.2 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου



Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη (Εικόνα 4.9)

Αποκατάσταση του κτιρίου της Δημοτικής Αγοράς (Εικόνα 4.10)

Η επένδυση αυτή αφορούσε στην αποκατάσταση του κτιρίου της Δημοτικής Αγοράς της περιοχής, προκειμένου να διευκολυνθούν οι μετακινήσεις των πελατών της αγοράς. Παράλληλα, για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας της αγοράς, το πρόγραμμα προέβλεπε την κατασκευή μεταλλικής πέργκολας (Δήμος Κομοτηνής)

Εικόνα 4.9 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Μορφολογική Αποκατάσταση



Εικόνα 4.10



Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού (Εικόνα 4.11)

Πολυλειτουργικό κέντρο κοινωνικών υπηρεσιών (Εικόνα 4.12)

Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός Πολυλειτουργικού κέντρου, στην περιοχή της πρώην κοίτης του ποταμού Μπουκλουτζά. Το νέο κέντρο περιλαμβάνει κοινωνικές υπηρεσίες για την υποστήριξη των νέων και των ηλικιωμένων (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008).

Δημοτικός Διαπολιτισμικός παιδικός σταθμός (Εικόνα 4.13)

Το έργο αφορούσε στην κατασκευή ενός διαπολιτισμικού παιδικού σταθμού, προκειμένου να συμβάλει στην αλληλεπίδραση των κατοίκων και στην ομαλότερη ένταξη των μεταναστών στο κοινωνικό σύνολο (Δήμος Κομοτηνής).

Πρόγραμμα Εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας και καταπολέμησης του αναλφαριθμητισμού

Στα πλαίσια διεξαγωγής του προγράμματος, προβλεπόταν η πραγματοποίηση της δράσης εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο του αναλφαριθμητισμού (Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006).

Δημιουργία υποδομών κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ανεργίας, το πρόγραμμα ανάπτυξης αποσκοπούσε στην παροχή προγραμμάτων κατάρτισης, που αφορούσαν στους νέους άνεργους, στο γυναικείο πληθυσμό καθώς και στην εξειδίκευση τεχνιτών στον τομέα των αστικών αναπλάσεων. Ταυτόχρονα, το έργο ανάπτυξης αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός παρατηρητηρίου, για την υποστήριξη των επιχειρήσεων.

Τέλος, προκειμένου να διευκολυνθεί η εξυπηρέτηση και η ενημέρωση των πολιτών, δημιουργήθηκαν συστήματα στάσεων, τα οποία τοποθετήθηκαν σε διάφορα σημεία στην πόλη και παρείχαν πληροφόρηση στους κατοίκους και στους επισκέπτες της περιοχής.

Εικόνα 4.11 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Κοινωνική ενσωμάτωση



Εικόνα 4.12



•Εικόνα 4.11



ε.4.3. Ενότητα 3: Αξιολόγηση του προγράμματος

Μετά το τέλος του προγράμματος, το 2006, διαπιστώθηκε πως μόνο ένα μέρος των δράσεων πραγματοποιήθηκε. Για την αξιολόγηση του προγράμματος διεξήχθη έρευνα μέσω ερωτηματολογίων των κατοίκων της περιοχής.

Όσον αφορά τον πρώτο στόχο, για την ανάπλαση του δημόσιου χώρου, τα αποτελέσματα κρίθηκαν θετικά. Τα περισσότερα έργα ανάπλασης πραγματοποιήθηκαν. Σύμφωνα με τους κάτοικους της περιοχής, η εικόνα στα σημεία των επεμβάσεων βελτιώθηκε αισθητά. Μια από τις πιο σημαντικές δράσεις ήταν η δημιουργία μιας λεωφορειακής γραμμής, που διευκόλυνε τις μετακινήσεις από τις βόρειες περιοχές στο κέντρο, ειδικότερα για τις γυναίκες μπουσουλμάνες. Σημαντικό έργο, στα πλαίσια της αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, ήταν η αποκατάσταση της οδού Εγνατίας, δημιουργώντας χώρους πρασίνου και αναβαθμίζοντας τον αστικό εξοπλισμό (Γκούντρα Ά. – Ά., 2008).

Σχετικά με την ενθάρρυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων η δημιουργία παρατηρητηρίου κοινωνικό-οικονομικών μεγεθών δεν υλοποιήθηκε. Οι δράσεις κατάρτισης πραγματοποιήθηκαν εν μέρει. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων που συμμετείχαν σε αυτήν τη δράση ανήκαν σε κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες. Παρόλο που εκπαιδεύτηκαν 85 άτομα, ήταν δύσκολη η εύρεση θέσεων εργασίας τους καθώς το αντικείμενο της κατάρτισης ήταν γενικό και δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες της αγοράς εργασίας (Λεβέντ Α., 2015).

Στα πλαίσια του τρίτου στόχου, για την κοινωνική συνοχή των πολιτών, πραγματοποιήθηκαν δύο έργα, το Πολυλειτουργικό κέντρο κοινωνικών υπηρεσιών και ο Διαπολιτισμικός Παιδικός σταθμός. Θετικό κρίνεται το γεγονός της συγκέντρωσης τέτοιου είδους υπηρεσιών σε μια περιοχή, όπου το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απαρτιζόταν από Αθίγγανους. Παρόλα αυτά, η έλλειψη κατάρτισμένου προσωπικού, δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αντίστοιχα, όσον αφορά στον παιδικό σταθμό, όμοια προβλήματα μη εξειδικευμένου προσωπικού, δεν συνέβαλλαν στη σωστή λειτουργία (Γκούντρα Ά. – Ά., 2008).

|Αποτελέσματα

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής του 2011, διαπιστώθηκε πως το επίπεδο της ανεργίας διπλασιάστηκε. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε πως ο αριθμός των αναλφάβητων κατοίκων συνέχισε να υφίσταται. Από τα παραπάνω προκύπτει το γεγονός πως οι δράσεις του προγράμματος δεν κατόρθωσαν να επιτελέσουν τους επιδιωκόμενους στόχους τους (Αχμέτ Λεβέντ, 2015).

Μετά την διεξαγωγή έρευνας το 2015, τα στοιχεία που προέκυψαν σχετικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις, υπέδειξαν πως λίγοι είναι οι κάτοικοι που έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή μελέτης μετά το 2000. Ωστόσο δεν υπάρχουν λεπτομερή στοιχεία για την μεταβολή του πληθυσμού καθώς μετά την πραγματοποίηση του προγράμματος δεν διεξήχθη έρευνα αξιολόγησης κοινωνικών επιπτώσεων της ανάπλασης στην περιοχή μελέτης (Δήμος Κομοτηνής, 2019).

Ταυτόχρονα από την έρευνα διαπιστώθηκε στην πόλη της Κομοτηνής δεν κατάφερε να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή των κατοίκων της περιοχής (Αχμέτ Λεβέντ, 2015).

Συνοψίζοντας, στην αδυναμία της επίτευξης των αρχικών στόχων του προγράμματος, καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η διεξαγωγή μεμονωμένων δράσεων. Παράλληλα, ο φορέας διαχείρισης του προγράμματος, δεν διέθετε την απαραίτητη τεχνογνωσία και εξειδίκευση, προκειμένου να φέρει εις πέρας το συγκεκριμένο έργο. Επιπλέον, ανασταλτικός παράγοντας για την υλοποίηση του έργου αποτέλεσαν θεσμικά ζητήματα τα οποία παρουσιάστηκαν.

ε.4.4. ενότητα 4 _ Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Λατινοπούλου-Πιτσιάδα Μ, 2014, Πόλη και Πολεοδομικές πρακτικές, για μία βιώσιμη ανάπτυξη, 2η αναθεωρημένη έκδοση. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Αχμέτ Λεβέντ, 2015, Ιανουάριος, Χωρο-κοινωνικές ανισότητες, εθνο-θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και αστικές παρεμβάσεις: Η εμπειρία του προγράμματος URBAN II στην πόλη της Κομοτηνής, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Γκούντρα Άννα – Άνθη, 2008, Οι επιπτώσεις της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN στην πόλη της Κομοτηνής, Μάθημα: Γεωγραφικές δυναμικές και σύγχρονοι μετασχηματισμοί του ελληνικού χώρου, Διατμηματικό πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Αθήνα

Δήμος Κομοτηνής, Έργα Υποδομής, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.komotini.gr/domimeno-astiko-perivalon/erga-ypodomis>

Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://slideplayer.gr/slide/1986415/>

Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN II, Ετήσια Έκθεση, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.thessalia-stereaeallada-hpeiros.gr/elibrary/Etisia_Ekthesi_2007_Urban_Komotini.pdf

Μανώλα – Γκούντρα Κυριακή, 2007, «Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN» Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Αθήνα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/5995790-Koinotiki-protonoylia-urban-politikes-gia-ton-astiko-horo-kai-efarmoges.html>

Commission of the European Communities (CEC) (2002), Πρόγραμμα Urban II: Η Ευρωπαϊκή Ένωση χορηγεί 8 εκατ. EUR για αστική ανάπλαση στην Κομοτηνή, Ελλάδα, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-02-131_el.htm

Commission of the European Communities (CEC) (2004), Urban II Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/atlas/programmes/2000-2006/european/urban-ii-community-initiative-programme-for-komotini

ε.6.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 4.1 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 4.2 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 4.3 Αχμέτ Λεβέντ, 2015, Ιανουάριος, Χωρο-κοινωνικές ανισότητες, εθνο-θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και αστικές παρεμβάσεις: Η εμπειρία του προγράμματος URBAN II στην πόλη της Κομοτηνής, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Εικόνα 4.4 Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URABN II, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://slideplay-er.gr/slide/1986415/>

Εικόνα 4.5 Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2006, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URABN II, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://slideplay-er.gr/slide/1986415/>

Εικόνα 4.6 Πηγή: <http://wikimapia.org/3856252/eI/%CE%86%CE%BB%CF%83%CE%B-F%CF%82-%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE%CF%82>

Εικόνα 4.7 Αχμέτ Λεβέντ, 2015, Ιανουάριος, Χωρο-κοινωνικές ανισότητες, εθνο-θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και αστικές παρεμβάσεις: Η εμπειρία του προγράμματος URBAN II στην πόλη της Κομοτηνής, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Εικόνα 4.8 Αχμέτ Λεβέντ, 2015, Ιανουάριος, Χωρο-κοινωνικές ανισότητες, εθνο-θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και αστικές παρεμβάσεις: Η εμπειρία του προγράμματος URBAN II στην πόλη της Κομοτηνής, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη

Εικόνα 4.9 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 4.10 Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URABN II, Ετήσια Έκθεση, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.thessalia-stereaeallada-hpeiros.gr/elibrary/Etisia_Ekthesi_2007_Urban_Komotini.pdf

Εικόνα 4.11 Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, 2008, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, «Κομοτηνή Βιώσιμη Πόλη για όλους 2001 – 2006» Της κοινοτικής πρωτοβουλίας URABN II, Ετήσια Έκθεση, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Κομοτηνή, τελευταία πρόσβαση στις 10/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.thessalia-stereaeallada-hpeiros.gr/elibrary/Etisia_Ekthesi_2007_Urban_Komotini.pdf

Εικόνα 4.12 Αχμέτ Λεβέντ, 2015, Ιανουάριος, Χωρο-κοινωνικές ανισότητες, εθνο-θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και αστικές παρεμβάσεις: Η εμπειρία του προγράμματος URBAN II στην πόλη της Κομοτηνής, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Και Ανάπτυξης Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη



ε.5.1_Ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση

_Ευρύτερη Περιοχή

Το Πόρτο (Εικόνα 5.1) αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη, σε έκταση και πληθυσμό, της Πορτογαλίας. Ο πληθυσμός του ανερχόταν στους 263.131 κατοίκους (Απογραφή 2001) (Encyclopaedia Britannica, 2019).

_Ιστορικό Κέντρο

Το ιστορικό κέντρο του Πόρτο, τοποθετημένο κατά μήκος των εκβολών του ποταμού Douro και με πληθυσμό 13.218 κατοίκους (Απογραφή 2001) έχει ανακηρυχτεί ως Μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO από το 1996. Αποτελεί το εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο του Πόρτο (Encyclopaedia Britannica, 2019).

_Προβλήματα Ιστορικού Κέντρου

Η μείωση του πληθυσμού του ιστορικού κέντρου του Πόρτο άρχισε από το 1930 και μετά, φαινόμενο το οποίο παρατηρήθηκε πιο έντονο στις δεκαετίες που ακολούθησαν. Μέχρι το 2001, στο ιστορικό κέντρο του Πόρτο σημειώθηκε μείωση του αρχικού του πληθυσμού κατά 70% (από 42.000 σε 13.000 κατοίκους). Ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία 1980 με 1990 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού του κατά 35%. Οι λόγοι απομάκρυνσης των κατοίκων από το ιστορικό κέντρο ήταν η αλλαγή της χρήσης της κατοικίας σε εμπόριο και υπηρεσίες, η μετακίνηση των οικονομικών λειτουργιών (βιομηχανία, βιοτεχνία) σε άλλα μέρη της πόλης και η πολιτική για τη στέγαση, η οποία επιβλήθηκε κατά τη δικτατορία του Salazar, για το πάγωμα των ενοικίων με στόχο την άρση του φαινομένου της φτώχειας.

Εικόνα 5.1: Η πόλη Πόρτο και το ιστορικό της κέντρου



— Ιστορικό Κέντρο του Πόρτο
— Πόρτο
— Ευρύτερη Περιοχή

Εικόνα 5.2 : Το ιστορικό Κέντρο του Πόρτο και η περιοχή Morro da Se



— Ιστορικό Κέντρο του Πόρτο
— Περιοχή Morro da Se

Μετά την κατάρρευση της δικτατορίας το 1974, το κόστος ζωής αυξήθηκε λόγω του της έντονης συσσώρευσης του πληθυσμού, ενώ οι τιμές των ενοικίων ήταν πολύ χαμηλές, με αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες να έχουν χαμηλά κέρδη και να αδυνατούν να συντηρήσουν και να αποκαταστήσουν τις ιδιοκτησίες τους (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

Με την εισχώρηση της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1986, εφαρμόστηκαν προγράμματα που αφορούσαν τη στέγαση και τις κοινωνικές συνθήκες. Παρά τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν, δεν επιτεύχθηκε η αντιστροφή του φαινομένου της υποβάθμισης.

Η κατάσταση αυτή ενισχύθηκε από τον αυξημένο αριθμό κενών κτιρίων. Περίπου το 27% των 3.000 κατοικιών ήταν κενές, ενώ το 38% ήταν σε κακή κατάσταση. Αυτή η υποβάθμιση των κτιρίων, τα ζητήματα της ρύπανσης, του θορύβου καθώς και το φαινόμενο περιθωριοποίησης του πληθυσμού ήταν ιδιαίτερα εμφανείς στην περιοχή του Morro da Sé, στο ιστορικό κέντρο του Πόρτο (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

Περιοχή Μελέτης | Morro da Se

Η ιστορική συνοικία Morro da Se (Εικόνα 5.2) ήταν μια από τις πιο υποβαθμισμένες περιοχές του Πόρτο. Βρίσκεται στο κέντρο της μεσαιωνικής πόλης και είχε πληθυσμό 840 κατοίκους (Απογραφή 2001) (Genin S., 2018).

Προβλήματα Περιοχής

Η περιοχή Morro da Se αποτελούνταν από ένα μεγάλο μέρος υποβαθμισμένων κτιρίων, της τάξεως του 69%, τα μισά εκ των οποίων βρίσκονταν σε κακή κατάσταση, λόγω του ότι ήταν παλιές κατασκευές αλλά και λόγω των χαμηλών τιμών των ενοικίων. Πάνω από το 40% των κτιρίων κτίστηκαν πριν το 1919 και το 36% μεταξύ 1919 και 1945. Από το σύνολο των κτιρίων της περιοχής Morro da Sé περίπου το 80% μισθωνόνταν (Εικόνα 5.3) και το 20% απλώς χρειαζόταν ως κατοικία στις οικογένειες των ιδιοκτητών.

Ταυτόχρονα, από τις ενοικιαζόμενες κατοικίες της γειτονιάς Morro da Se, το 73% μισθωνόταν σε τιμές κάτω των 100 ευρώ και το 24% κάτω από 35 ευρώ. Για το υπόλοιπο 3% των κτιρίων δεν υπήρχαν πληροφορίες όσον αφορά τις τιμές ενοικίασης.

Από το σύνολο του κτιριακού αποθέματος, το 30% αφορούσε σε χρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών, ενώ το 70% αποτελούσε κατοικίες. Συγκεκριμένα όσον αφορά τις χρήσεις του οικονομικού τομέα, υπήρχαν 35 υπηρεσίες, 19 χώροι αναψυχής και 21 χρήσεις εμπορίου.

Η συνοικία Morro da Sé ήταν μια περιοχή κατοικίας, που απαρτιζόταν από 11 συγκροτήματα κτιρίων και 285 κτίρια, με λίγες χρήσεις εμπορικού χαρακτήρα και με προβλήματα παράνομων δραστηριοτήτων. Λόγω της ιδιαίτερης μορφολογίας του ανάγλυφου, έντονη κλίση και στενοί δρόμοι, δημιουργούνταν προβλήματα κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων, σε συνδυασμό με την έλλειψη χώρων στάθμευσης.

Κατά τα τέλη του 19ου, η περιοχή της Morro da Se ξεκίνησε να εγκαταλείπεται καθώς οι εύπορες ομάδες, όπως οι έμποροι, μετεγκαταστάθηκαν σε άλλες περιοχές της περιφέρειας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η γειτονιά σταδιακά να υποβαθμίζεται, καθώς απομακρύνονται τα υψηλά κοινωνικά στρώματα, τα οποία είχαν την οικονομική δυνατότητα να αποκαταστήσουν τις ιδιοκτησίες τους.

Οι νέοι κάτοικοι, που εισέρχονταν στην πόλη, μίσθωναν πολύ μικρές κατοικίες, οι οποίες είχαν προκύψει από τον διαχωρισμό κατοικιών σε μικρότερες μονάδες, λόγω του ότι διέθεταν λίγους πόρους σε συνδυασμό με το γεγονός πως αναζητούσαν θέσεις εργασίας στον βιομηχανικό τομέα.

Ο υπερπληθυσμός ήταν επίσης πρόβλημα, καθώς δημιουργήθηκαν νέες κατασκευές σε ανοιχτές αυλές για να φιλοξενήσουν νέους κατοίκους. Η πύκνωση του ιστού είχε ως αποτέλεσμα στενούς και σκοτεινούς δρόμους, έλλειψη καθαρού αέρα και εγκαταστάσεων υγιεινής με αποτέλεσμα η περιοχή να μετατραπεί σε ένα ανθυγιεινό μέρος για να ζήσει κανείς, με πολύ χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

Κατά τη δεκαετία του 80', η γειτονιά κατέληξε να είναι ένα κέντρο ανάπτυξης παράνομων δραστηριοτήτων. Η εμπλοκή των κατοίκων με τις παράνομες δραστηριότητες συνέβαλλε στην απομάκρυνσή τους από τις οικονομικές δραστηριότητες παραδοσιακού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της περιοχής Morro da Se (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

Χαρακτηριστικά των κτιρίων της περιοχής Morro da Se

Σχετικά με τα κτίρια της περιοχής επέμβασης, το 47% ήταν σε κακή κατάσταση και έχριζε σημαντικών επεμβάσεων, το 23% ήταν σε μέτρια κατάσταση ενώ μόνο το 4% ήταν σε καλή κατάσταση (Εικόνα 5.3). Το 40% των κτιρίων της γειτονιάς αποτελούσε ιδιοκτησία του Δήμου, τα περισσότερα εκ των οποίων βρισκόνταν σε κακή κατάσταση (PORTO VIVO, SRU, 2007).



Εικόνα 5.3 Μίσθωση κτιρίων της περιοχή Morro da Se

ε.5.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

Φορείς Ανάπλασης

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων και για την αναζωογόνηση της περιοχής, πραγματοποιήθηκε το Πρόγραμμα Αστικής Αποκατάστασης το 2007. Στα πλαίσια του Προγράμματος πραγματοποιήθηκε ένα πρόγραμμα μετεγκατάστασης, όπου 19 οικογένειες μεταφέρθηκαν σε κοινωνικές κατοικίες του δήμου, προκειμένου να αποκατασταθούν 26 κτίρια (PORTO VIVO, SRU, 2007).

Φορέας διεξαγωγής του προγράμματος ήταν η Εταιρεία Αστικής Αποκατάστασης της BaixaPortuense SA (Porto Vivo, SRU), η οποία απαρτιζόταν από το IHRU - Ινστιτούτο Οικισμού και Αποκατάστασης Αστικών Περιοχών και το Δημοτικό Συμβούλιο Πόρτο. Στα πλαίσια του προγράμματος, η ιδιωτική κατασκευαστική εταιρία NOVOPCA υπέγραψε συμφωνία με την Εταιρεία Αστικής Αποκατάστασης (Porto Vivo, SRU), προκειμένου να συμμετάσχει στη διαδικασία ανάπλασης (JESSICA 4 Cities , 2010).

Το πρόγραμμα έλαβε χρηματοδότηση από το δημόσιο και τον ιδιωτικό φορέα. Συγκεκριμένα, ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ήταν 40 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων το 36% προέρχονταν από το δημόσιο φορέα, το 45% από τον ιδιωτικό (Χρηματοδοτικό εργαλείο Jessica) και το 19% από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο συγκεκριμένο έργο οι επεμβάσεις χρηματοδοτήθηκαν και από τους ιδιοκτήτες των ιδίων των κτιρίων. Η ευθύνη του κράτους περιορίστηκε στην αναγέννηση του δημόσιου χώρου και της αστικής υποδομής (JESSICA 4 Cities , 2010).

Συμμετοχικός σχεδιασμός

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του προγράμματος δεν πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις, προκειμένου οι κάτοικοι να έχουν ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση του. Ωστόσο, στα πλαίσια του προγράμματος, δόθηκαν φορολογικά και οικονομικά κίνητρα στους κατοίκους της περιοχής. Το σημαντικότερο φορολογικό πλεονέκτημα ήταν η αλλαγή του φόρου προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.) για όλα τα μέτρα αποκατάστασης στο πλαίσιο του προγράμματος, από 20% σε 5%. Μια επιπλέον διευκόλυνση που παρείχαν στους κατοίκους ήταν η απαλλαγή από τον φόρο σχετικά με τις ιδιοκτησίες ακινήτων τους, καθώς και απαλλαγές από φόρους που αφορούσαν την αγορά και τη μεταβίβαση της περιουσίας τους, σε περίπτωση που επρόκειτο να αποκαταστηθούν (PORTO VIVO, SRU, 2009).

Στόχοι Ανάπλασης

Ο βασικός στόχος του προγράμματος αναγέννησης για την περιοχή Morro da Sé ήταν η αποκατάσταση του δομημένου περιβάλλοντος, μέσω της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων της περιοχής καθώς και η κοινωνικοοικονομική αναζωογόνηση της γειτονιάς. Το πρόγραμμα ανάπλασης, μέσω της εισροής νέων πληθυσμιακών ομάδων, είχε σκοπό να αντιμετωπιστεί η μείωση του πληθυσμού και να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή των κατοίκων. Επιπλέον, το πρόγραμμα στόχευε στην προσέλκυση πληθυσμού νεότερης ηλικίας και στην καθιέρωση νέων εμπορικών δραστηριοτήτων (JESSICA 4 Cities , 2010).

Βασικοί στόχοι του Προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1 | Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Το πρόγραμμα στόχευε στην ανάπλαση του δημοσίου χώρου, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Στόχος 2 | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη

Με την αποκατάσταση του κτιριακού αποθέματος, το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην προσέλκυση νέων κατοίκων, στην αύξηση της προσέλευσης επισκεπτών και στην ενίσχυση της οικονομίας της περιοχής, μέσω της ενθάρρυνσης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των μικρο - μεσαίων επιχειρήσεων.

Στόχος 3 | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

Η δράση στόχευε στη μείωση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού των ηλικιωμένων και στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

_ ανάλυση εφαρμογών προγράμματος ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 5.4)

_ Αποκατάσταση της οδού D. Hugo Street και της πλατείας της εκκλησίας D. Pedro Victorino

Η αποκατάσταση περιλαμβάνει την εκ νέου πεζοδρόμηση της οδού D. Hugo Street (Εικόνα 5.5) καθώς και τον εκσυγχρονισμό του αστικού εξοπλισμού της. Για την επίλυση του προβλήματος των ανεπαρκών χώρων στάθμευσης δημιουργήθηκαν θέσεις στάθμευσης (Εικόνα 5.6), προκειμένου να εξυπηρετούνται καλύτερα οι κάτοικοι της περιοχής. Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκε ανάπλαση της πλατείας της εκκλησίας D. PedroVictorino, τοποθετώντας νέα πλακόστρωση (Εικόνα 5.7). Παράλληλα, υλοποιήθηκαν εργασίες εκσυγχρονισμού των υποδομών του αστικού εξοπλισμού της κεντρικής πλατείας (Εικόνα 5.8). Επιπλέον, κατά μήκος της Αποοδού D. Hugo Street οργανώθηκαν οι πράσινοι χώροι (Εικόνα 5.9) (European Investment Bank, 2009).



Εικόνα 5.7



Εικόνα 5.9



Εικόνα 5.5



Εικόνα 5.8



Εικόνα 5.5



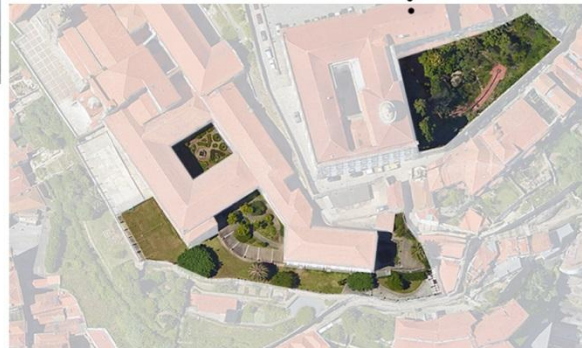
Εικόνα 5.4 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Ανάπλαση δημοσίου χώρου



Εικόνα 5.5



Εικόνα 5.6



Εικόνα 5.9

Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη (Εικόνα 5.10)

Δημιουργία φοιτητικών κατοικιών (Εικόνα 5.11)

Πρόκειται για μια δράση που στόχο είχε να αποκαταστηθούν κτίρια προκειμένου αφενός να εγκατασταθούν άτομα νεότερης ηλικίας και αφετέρου να προσελκύσουν οικονομικές δραστηριότητες (European Investment Bank, 2009).

Δημιουργία μονάδας τουριστικών καταλυμάτων (Εικόνα 5.12)

Για το σκοπό αυτόν αποκαταστάθηκαν κτίρια είτε εγκαταλελειμμένα είτε χωρίς χρήση, με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών στην πόλη και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

Αποκατάσταση 29 κτιρίων (Εικόνα 5.13)

Στα πλαίσια αυτής της δράσης δημιουργήθηκαν 71 κατοικίες (11 μονόχωρα διαμερίσματα, 29 διαμερίσματα ενός υπνοδωματίου, 25 διαμερίσματα δύο υπνοδωματίων και 6 διαμερίσματα τριών υπνοδωματίων) και 19 εμπορικοί χώροι (PORTO VIVO, SRU, 2007).

Ίδρυση γραφείου υποστήριξης ιδιοκτητών

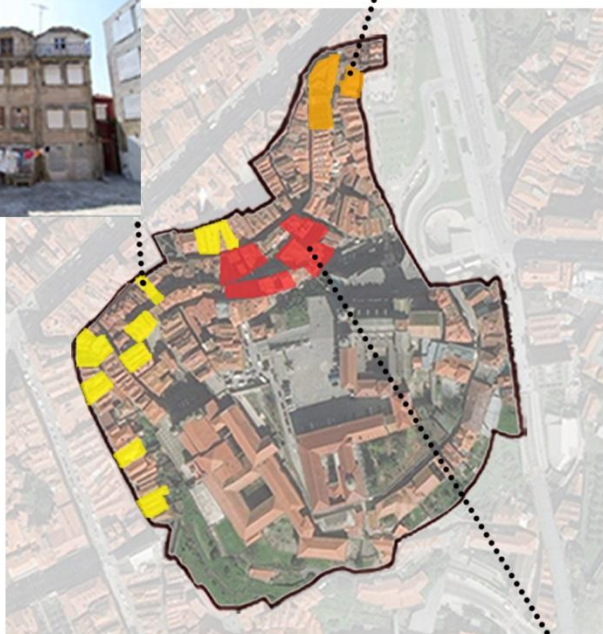
Η συγκεκριμένη δράση αποσκοπούσε να προσφέρει υποστήριξη στους ιδιοκτήτες της περιοχής μελέτης σχετικά με την αποκατάσταση των κτιρίων, ενθαρρύνοντας τους να καταθέσουν αίτηση για υφιστάμενα προγράμματα οικονομικής βοήθειας (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).



Εικόνα 5.12



Εικόνα 5.13



Εικόνα 5.10 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Μορφολογική αποκατάσταση και οικονομική ανάπτυξη



Εικόνα 5.11

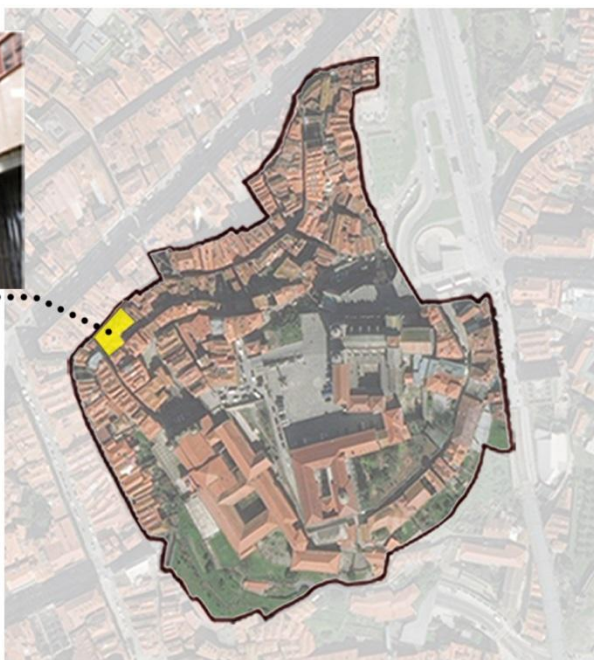
Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού (Εικόνα 5.14)

Επέκταση της μονάδας υποστήριξης για ηλικιωμένους (Εικόνα 5.15)

Η δράση αυτή περιλαμβάνει την αναβάθμιση των υποδομών της μονάδας υποστήριξης για τους ηλικιωμένους (Εικόνα 3.1) (JESSICA 4 Cities , 2010).



Εικόνα 5.15



Εικόνα 5.14 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

ενότητα 3_Αξιολόγηση του προγράμματος

Μετά το τέλος του προγράμματος αποκατάστασης, το 2012, ένα μέρος των επεμβάσεων πραγματοποιήθηκε. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα ανάπλασης, το οποίο επικεντρώθηκε κυρίως στη μορφολογική αποκατάσταση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της υποβάθμισης καθώς και να ενθαρρυνθεί η διαδικασία επανακατοίκησης της περιοχής μελέτης.

Σχετικά με τον πρώτο στόχο, την ανάπλαση του δημόσιου χώρου, η τοπογραφία και η δομή της περιοχής κατέστησαν δύσκολες τις διαδικασίες αναγέννησης. Ωστόσο η δημιουργία χώρων πρασίνου και η αποκατάσταση των πλατειών αναβάθμισαν την περιοχή, αναδεικνύοντας την πολιτιστική ταυτότητα της. Επιπλέον η δημιουργία θέσεων στάθμευσης συνέβαλλαν στην διευκόλυνση των κατοίκων της περιοχής.

Όσον αφορά στην μορφολογική αποκατάσταση, έχουν καταβληθεί αρκετές προσπάθειες αποκατάστασης υποβαθμισμένων κτιρίων στην περιοχή μελέτης, προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της. Στα πλαίσια του προγράμματος αποκατάστασης, θεσπίστηκε νομοθεσία σύμφωνα με την οποία οι ιδιοκτήτες των ακινήτων της περιοχής υποχρεούνταν να αποκαταστήσουν τις ιδιοκτησίες τους, με δικές τους δαπάνες. Το ύψος των δαπανών αυτών, καθίσταντο υψηλότερο καθώς η περιοχή είχε ανακηρυχθεί μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Όπως έχει αναφερθεί, τα οικονομικά και φορολογικά κίνητρα που δόθηκαν στους ιδιοκτήτες, παρείχαν σημαντική υποστήριξη. Ωστόσο, σε μία περιοχή, όπως η Morro da se, οι κάτοικοι αδυνατούσαν οικονομικά να στηρίξουν μια διαδικασία αποκατάστασης, λόγω των πολύ χαμηλών ενοικίων, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν κάτω των 10 ευρώ. Έτσι, η αποκατάσταση των κτιρίων της περιοχής κρινόταν δύσκολη, έως και αδύνατη, καθώς οι ιδιοκτήτες επιβαρύνονταν από πολύ υψηλές δαπάνες, της τάξεως των 50.000 ευρώ. Εξάλλου, για τον λόγο αυτόν από τα 285 κτίρια της περιοχής μελέτης αποκαταστάθηκαν μόνο τα 29 κτίρια

Σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα στις διαδικασίες αποκατάστασης, αποτελούσαν και οι ρυθμίσεις στις τιμές των ενοικίων, όπου οι αυξήσεις ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθούν έπειτα από πέντε χρόνια. Ωστόσο στην περίπτωση όπου οι μισθωτές ήταν ηλικιωμένοι, ή είχαν χαμηλό εισόδημα, ή το κτίριο δεν χρησιμοποιούταν ως κατοικία, η τιμή του ενοικίου μπορούσε να προσαρμοσθεί στην τρέχουσα αξία του ανά δεκαετία (Ramos Lobato I., Alves S., 2012).

Παράλληλα, το υψηλό κόστος που προέκυπτε από τις εργασίες αποκατάστασης μπορούσε να αποζημιωθεί μόνο μετά από δέκα χρόνια. Σε περίπτωση που οι ιδιοκτήτες αδυνατούσαν οικονομικά να ανταποκριθούν στα μέτρα αποκατάστασης, υπήρχε η πιθανότητα της απαλλοτρίωσης της ιδιοκτησίας τους. Γι' αυτόν το λόγο, πολλοί από αυτούς, έχασαν τις ιδιοκτησίες τους και οι μισθωτές τους μεταφέρθηκαν σε κοινωνική κατοικία στην περιφέρεια. Η απαλλοτρίωση των υποβαθμισμένων κτιρίων και η επανεγκατάσταση των μισθωτών σε άλλα μέρη του Πόρτο, χωρίς την άμεση αγορά του κτιρίου, από νέους ιδιοκτήτες, συνέβαλαν εξίσου στην αύξηση του αριθμού των κενών κτιρίων, και επομένως στην υποβάθμιση της περιοχής.

Οι παραπάνω συνθήκες δεν καθιστούσαν την περιοχή ελκυστική για τους ιδιώτες επενδυτές (European Investment Bank, 2009). Το πρόβλημα της έλλειψης ζήτησης εντεινόταν λόγω των προβλημάτων παράνομων δραστηριοτήτων που συνδέονταν με την περιοχή. Παρά τις διευκολύνσεις που παρέχονταν λόγω της εφαρμογής των φορολογικών και οικονομικών κινήτρων, η νέα νομοθεσία δεν κατόρθωσε να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Το γεγονός αυτό σχετίστηκε με την αβεβαιότητα της επίτευξης των διαδικασιών αποκατάστασης, όσον αφορά τα κτίρια, τη χαμηλή υλοποίηση των σχεδίων και προγραμμάτων σε περιόδους μειωμένης δημόσιας χρηματοδότησης, καθώς και με το φαινόμενο της εγκληματικότητας, γεγονός που δεν εγγυόταν την ασφάλεια των ιδιωτών επενδυτών. Παρόλα αυτά, από το 2006 η ζήτηση αυξήθηκε, λόγω της δημιουργίας της μονάδας τουριστικών καταλυμάτων.

Επομένως, σε μια περιοχή όπως η Morro da Sé, όπου η αύξηση των τιμών των ενοικίων είναι αναγκαία για την κάλυψη του υψηλού κόστους αποκατάστασης, γεγονός που ήταν αδύνατο λόγω των ρυθμίσεων που προστάτευαν τους μισθωτές, τίθεται απαραίτητη η μεγαλύτερη χρηματοδοτική στήριξη από το πορτογαλικό κράτος.

Αναφορικά με τον τρίτο στόχο, την κοινωνική ενσωμάτωση, το μοναδικό έργο το οποίο συνέβαλλε στην βιωσιμότητα της περιοχής ήταν η αναβάθμιση της μονάδας υποστήριξης για τους ηλικιωμένους. Συνολικά, στην περιοχή Morro da Se δεν επιτεύχθηκε η κοινωνική συνοχή, καθώς οι μισθωτές που χρειάστηκε να μετεγκατασταθούν σε κοινωνικές κατοικίες κατά τη διάρκεια του προγράμματος, δεν επέστρεψαν στην περιοχή μετά την ολοκλήρωσή του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του πληθυσμού της γειτονιάς και επομένως τη δημογραφική του γήρανση (JESSICA 4 Cities , 2010).

Εξάλλου η διαδικασία αναγέννησης επικεντρωνόταν περισσότερο στην μορφολογική αποκατάσταση για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης της περιοχής και λιγότερο στις κοινωνικές επιπτώσεις που θα επέφερε το σχέδιο ανάπλασης μετά την ολοκλήρωσή του. Συνεπώς το πρόγραμμα αποκατάστασης στόχευε στην προσέλκυση νέων κατοίκων στην περιοχή, προκειμένου να αντιστραφεί η παραπάνω κατάσταση υποβάθμισης και να αλλάξει ο χαρακτήρας της περιοχής, γεγονός που υποδηλώνει πως ο εξευγενισμός δεν αποτελούσε πρόβλημα στη διαδικασία.

ε.5.4. ενότητα 4 _ Βιβλιογραφικές αναφορές

Encyclopaedia Britannica, 2019, Porto Portugal, τελευταία πρόσβαση στις 10/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.britannica.com/place/Port-of-Leixoes>

European Investment Bank, 2009, Jessica Evaluation Study, Final report, τελευταία πρόσβαση στις 11/06/2019, Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.eib.org/attachments/portugal-evaluation-study.pdf>

JESSICA 4 Cities , 2010, How cities can make the most from Urban Development Funds, Porto Vivo contribution. Tuscany: Porto Vivo SRU ,(2009),JESSICA Evaluation Study – Final Report,European Union

PORTO VIVO, SRU, 2007, τελευταία πρόσβαση στις 10/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:http://www.portovivosru.pt/morro_se/eng/index9db6.html?m=2

Porto Vivo SRU (2009) Incentivos à Reabilitação Urbana, τελευταία πρόσβαση στις 10/06/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:http://www.portovivosru.pt/sub_menu_6_14.php?from=incentivos

Ramos Lobato Isabel, Alves Sonia, 2012, Urban decay in porto – strengths and weaknesses of portuguese regeneration programmes. ENHR 2012 Conference Housing: Local Welfare and Local Markets in a Globalised World. Norway, Lillehammer: Isabel Ramos Lobato, Sónia Alves.

Soraya Genin . (2018). Technical evaluation report on the conservation state of the site inscribed in the world heritage list of Unesco .Lisbon: ICOMOS Portugal.

ε.5.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 5.1 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 29, 2019

Εικόνα 5.2 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 29, 2019

Εικόνα 5.3 Ramos Lobato Isabel, Alves Sonia, 2012, Urban decay in porto – strengths and weaknesses of portuguese regeneration programmes. ENHR 2012 Conference Housing: Local Welfare and Local Markets in a Globalised World. Norway, Lillehammer: Isabel Ramos Lobato, Sónia Alves.

Εικόνα 5.4 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 29, 2019

Εικόνα 5.5 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 29, 2019

Εικόνα 5.5 α,β Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.6 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 30, 2019

Εικόνα 5.7 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 30, 2019

Εικόνα 5.8 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.9 α, β Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Ιούλιος 30, 2019

Εικόνα 5.10 Google earth, Προσωπική επεξεργασία, Αύγουστος 8, 2019

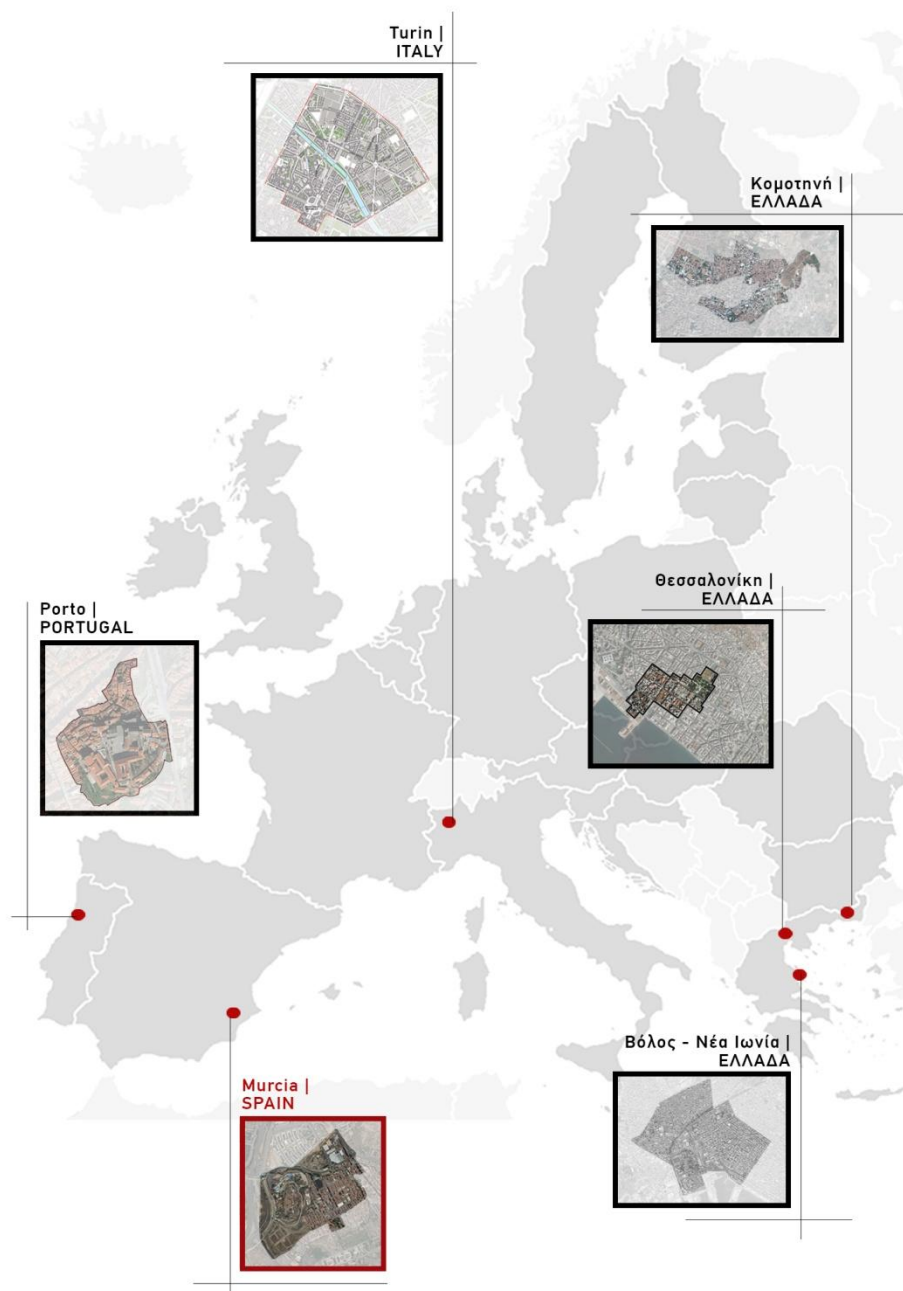
Εικόνα 5.11 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.12 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.13 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.14 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.

Εικόνα 5.15 Paulo de Queiroz Valença, 2015, Porto Morro da Sé: um passado para o future, Εκδόσεις Porto Vivo, SRU Sociedade de Reabilitação Urbana da Baixa Portuense, S.A.



ε.6.1. ενότητα 1 _ ανάλυση της περιοχής πριν την ανάπλαση

Ευρύτερη Περιοχή

Η πόλη της Murcia (Εικόνα 6.1) αποτελεί την έβδομη μεγαλύτερη πόλη της χώρας από άποψη πληθυσμού, με πληθυσμό 370.74 κατοίκους (Απογραφή 2001). Είναι μια πόλη της νοτιοανατολικής Ισπανίας, με παράδοση στην γεωργία, λόγω της παραγωγής και εξαγωγής φρούτων, λαχανικών και λουλουδιών (Region de Murcia digital).

Περιοχή Μελέτης | EspiritoSanto

Η γειτονιά Espirito Santo (Εικόνα 6.2) αποτελεί τμήμα της πόλης Espinardo. Η πόλη της Murcia είναι διοικητικά διαιρεμένη σε 27 συνοικίες, μια εκ των οποίων είναι και η Espinardo (EspiritoSanto, IniciativaUrbana). Η περιοχή μελέτης βρίσκεται βορειοδυτικά της πόλης Murcia και είχε πληθυσμό 3.827 κατοίκους (Απογραφή 2006), εκ των οποίων το 30% ήταν τσιγγάνοι (HelenLaurenRich, 2016).

Προβλήματα Περιοχής

Η γειτονιά Espirito Santo, χαρακτηριζόταν από φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, λόγω της αυξημένης εισροής μεταναστών και από προβλήματα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, ανεργίας, έλλειψης κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού και φτώχειας. Τα ποσοστά των αναλφάβητων κατοίκων υπερέβαιναν τον αριθμό των ατόμων με ανώτατη εκπαίδευση. Η περιοχή ήταν γνωστή για τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας και την εμπορία ναρκωτικών. Επιπλέον χαρακτηριζόταν από υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον, συγκεκριμένα παλιό κτιριακό απόθεμα, έλλειψη χώρων πρασίνου, πλατειών και χώρων στάθμευσης (Espirito Santo, Iniciativa Urbana(E)).

Εικόνα 6.1: Όρια Murcia, Espinardo και περιοχής μελέτης



— Όρια πόλης Murcia
— Όρια πόλης Espinardo
— Όρια περιοχής μελέτης Espirito Santo

Εικόνα 6.2: Όρια περιοχής μελέτης



ε.6.2. ενότητα 2 _ εφαρμογή προγράμματος

Φορέας Διαχείρισης

Το 2007, ξεκίνησε η υλοποίηση της πρωτοβουλίας με τίτλο 'Αστική Murcia EspirititoSanto από το Δήμο της Murcia για την αναζωογόνηση της συνοικίας EspirititoSanto. Η διαδικασία ανάπλασης ολοκληρώθηκε το 2013 (Urbact (re)makingthecityIntegrated).

Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανερχόταν στα 10.745.651 ευρώ, εκ των οποίων το 20% προερχόταν από την πόλη της Murcia και το υπόλοιπο 80% από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) μέσω του έργου «Τοπική και αστική βιώσιμη ανάπτυξη» του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Murcia (CEC, 2014).

Συμμετοχικός σχεδιασμός

Στα πλαίσια του προγράμματος κεντρικό ρόλο στην υλοποίηση του έργου ανάπλασης είχε η δημιουργία ενός φόρουμ συμμετοχής των πολιτών. Μέσω του φόρουμ αυτού πραγματοποιούνταν διαβουλεύσεις μεταξύ των πολιτών και της Δημόσιας διοίκησης προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των πολιτών στην διεξαγωγή του έργου. Επιπλέον σημαντική ήταν η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία της ανάπλασης, μέσω συναντήσεων και ερωτηματολογίων που διεξήχθησαν, τα οποία οδήγησαν στη δημιουργία ενός σχεδίου πρότασης. Ο διάλογος που υπήρξε με τους πολίτες και η αλληλεπίδραση οδήγησαν και στη διόρθωση και περαιτέρω βελτίωση του σχεδίου δράσης (Urbact (re)makingthecityIntegrated).

Στόχοι Ανάπλασης

Το πρόγραμμα ανάπλασης αποτελούσε μέρος του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της περιόδου 2007-2013 για την περιοχή Murcia, στόχος του οποίου ήταν να ενισχύσει τις τοπικές επεμβάσεις σε υποβαθμισμένες γειτονιές. Σκοπός του προγράμματος ανάπλασης της περιοχής μελέτης ήταν η αναβάθμιση της γειτονιάς EspirititoSanto μέσα από μια ολοκληρωμένη προσέγγιση η οποία περιλάμβανε δράσεις για την αναζωογόνηση του δημόσιου χώρου καθώς και του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (CEC, 2014).

Βασικοί στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

Στόχος 1|Ανάπλαση Δημόσιου Χώρου

Στόχος του προγράμματος ήταν η βελτίωση της ελκυστικότητας και υγιεινής της περιοχής καθώς η προστασία του περιβάλλοντος. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, το πρόγραμμα προέβλεπε την υλοποίηση έργων αναδιαμόρφωσης του χώρου της Πλατείας Συντάγματος (Lauren Rich H., 2016).

Στόχος 2|Οικονομική ανάπτυξη

Για την οικονομική αναζωογόνηση της περιοχής μελέτης, το πρόγραμμα προέβλεπε την δημιουργία ενός κέντρου κατάρτισης και ενός καλλιτεχνικού κέντρου, την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης για τους ανέργους της περιοχής, την ενίσχυση των υφιστάμενων οικονομικών δραστηριοτήτων καθώς και την ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων (CEC, 2014).

Στόχος 3 | Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού

Προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή και να μειωθούν τα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού ευάλωτων ομάδων, το πρόγραμμα στόχευε στην κατασκευή κέντρου αθλητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων για τους κατοίκους της περιοχής. Επιπλέον, το έργο ανάπλασης προέβλεπε την υλοποίηση προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης καθώς και δράσεων προώθησης της ισότητας και της συνύπαρξης των ατόμων (CEC, 2014).

— ανάλωση εφαρμογών προγράμματος ανάπλαση δημόσιου χώρου (Εικόνα 6.3)

— Πλατεία Συντάγματος (Εικόνα 6.4)

Το έργο ανάπλασης περιλάμβανε το σχεδιασμό και την κατασκευή της πλατείας Συντάγματος, προκειμένου να δημιουργηθεί ένας χώρος για τη συγκέντρωση των κατοίκων της περιοχής και τη διεξαγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Υλοποιήθηκαν εργασίες πλακόστρωσης του χώρου της πλατείας, δενδροφυτεύσεις, χώροι παιχνιδιού καθώς και εργασίες εκσυγχρονισμού των υποδομών του αστικού εξοπλισμού. Παράλληλα, αναβαθμίστηκε και επεκτάθηκε το σύστημα φωτισμού για την εξοικονόμηση ενέργειας και τοποθετήθηκαν υπόγειοι κάδοι συλλογής αποβλήτων προκειμένου να βελτιωθεί η ελκυστικότητα και οι συνθήκες υγιεινής της περιοχής (Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (A)).

Εικόνα 6.4.α



Εικόνα 6.5.α



Εικόνα 6.5.β



Εικόνα 6.5.γ

Εικόνα 6.4.β



Εικόνα 6.4.γ



Εικόνα 6.4.δ



Οικονομική ανάπτυξη (Εικόνα 5.6)

Κατασκευή κέντρου κατάρτισης (Εικόνα 6.6)

Δημιουργήθηκε κέντρο κατάρτισης με υπηρεσία επαγγελματικού προσανατολισμού για την ενίσχυση της απασχόλησης στην περιοχή και την παροχή υποστήριξης και συμβουλών σε επιχειρηματίες για τη δημιουργία μικροεπιχειρήσεων και τη βελτίωση των υφιστάμενων (Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (B)).

Κατασκευή πολιτιστικού κέντρου (Εικόνα 6.5)

Στα πλαίσια του προγράμματος προβλεπόταν η κατασκευή ενός καλλιτεχνικού κέντρου, προκειμένου να φιλοξενήσει επαγγελματίες καλλιτέχνες. Ωστόσο, το συγκεκριμένο έργο δεν πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του προγράμματος (Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (B)).



Εικόνα 6.6



Εικόνα 6.7



Εικόνα 6.5 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Οικονομική ανάπτυξη

Κοινωνική ενσωμάτωση - καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού (Χάρτης 6.8)

Κατασκευή κέντρου πολλαπλών χρήσεων (Εικόνα 6.9)

Πραγματοποιήθηκε η κατασκευή ενός κτιρίου το οποίο διαθέτει εγκαταστάσεις αθλητικού και πολιτιστικού χαρακτήρα.

Προσαρμογή αιθουσών του σχολείου Salzillo (Εικόνα 6.10)

Πραγματοποιήθηκαν εργασίες αναδιαμόρφωσης των αιθουσών του σχολείου προκειμένου να μπορούν να υποστηρίξουν εκπαιδευτικά προγράμματα εκμάθησης χορού, θεάτρου, μουσικής, βίντεο και κεραμικής.

Δημιουργία ενός πολιτιστικού κέντρου (Εικόνα 6.11)

Κατά την διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος κατασκευάστηκε ένα πολιτιστικό κέντρο και μια πλατεία με χώρο αμφιθεάτρου προκειμένου να φιλοξενηθούν δραστηριότητες για την ενίσχυση της βιωσιμότητας της γειτονίας.

Άλλες Δράσεις

Στα πλαίσια του προγράμματος, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο αποκλεισμού των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων κατά τη διάρκεια του προγράμματος δημιουργήθηκε πρόγραμμα οικογενειακής στήριξης και βελτίωσης της συνύπαρξης μέσω της προώθησης του διαλόγου και της ισότητας. Επιπλέον πραγματοποιήθηκαν εκθέσεις και δημιουργικές δραστηριότητες για τους νέους, προκειμένου να ενισχυθεί η σημασία των εκπαιδευτικών μονάδων.

Ταυτόχρονα, για την ενίσχυση του ρόλου της πλατείας Συντάγματος το πρόγραμμα προέβλεπε τη διεξαγωγή δημιουργικών δραστηριοτήτων στο χώρο της (ζωγραφική στους τοίχους που την περιβάλλουν) προκειμένου να επιλυθεί το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού και να οικειοποιηθούν οι πολίτες το χώρο της πλατείας. Σχετικά με τη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών, πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, όσον αφορά την ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση αποβλήτων αλλά και τη μείωση κατανάλωσης ηλεκτρισμού και νερού.



Εικόνα 6.8 Σχέδιο Γενικής Διάταξης | Κοινωνική ενσωμάτωση



Εικόνα 6.9



Εικόνα 6.11



Εικόνα 6.10

ε.6.3. ενότητα 3 _ Αξιολόγηση προγράμματος ανάπτυξης

Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη και συμμετοχική αστική ανάπτυξη, που προσέφερε σαφείς και εφικτές λύσεις, οι οποίες ήταν εύκολο να προσαρμοστούν και να εφαρμοστούν, προκειμένου να επιτευχθεί η αιφόρος ανάπτυξης.

Όσον αφορά τον πρώτο στόχο, για την ανάπτυξη του δημόσιου χώρου, τα αποτελέσματα κρίθηκαν θετικά. Συγκεκριμένα ολοκληρώθηκε επιτυχώς η ανάπτυξη της πλατείας Συντάγματος, γεγονός το οποίο αναβάθμισε την εικόνα της περιοχής. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, από περιβαλλοντικής άποψης, αποτέλεσε η εγκατάσταση υπόγειων κάδων αποβλήτων, η τοποθέτηση πλιακών συλλεκτών και θερμικών εγκαταστάσεων και ο δημόσιος φωτισμός χαμηλής κατανάλωσης για την εξοικονόμηση ενέργειας. Συνολικά, οι επεμβάσεις αυτές στο δημόσιο χώρο συνέβαλαν στη μείωση της εγκληματικότητας και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών(Urbact (re)making the cityIntegrated,).

Όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες για τη δημιουργία του κέντρου κατάρτισης των απασχολούμενων, γεγονός που συνέβαλε στη βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των κατοίκων της περιοχής και στην προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος. Ωστόσο, παρατηρήθηκε πως η περιοχή μελέτης συνέχιζε να παρουσιάζει υψηλά επίπεδα ανεργίας, της τάξεως του 35.8%, σύμφωνα με στοιχεία του 2010. Μάλιστα το 2012, μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, το πρόβλημα συνέχιζε να είναι έντονο, καθώς σύμφωνα με έρευνες, από τους 100 κάτοικους οι 89 ήταν άνεργοι(Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (E)).

Στα πλαίσια του τρίτου στόχου, για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, πραγματοποιήθηκαν δράσεις ευαισθητοποίησης για τη συνύπαρξη μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων καθώς και προγράμματα που αφορούσαν την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με θέματα ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων(Urbact (re)making the cityIntegrated). Επιπλέον πραγματοποιήθηκαν δραστηριότητες ζωγραφικής, εκδηλώσεις χορού και φεστιβάλ μουσικής στην πλατεία Συντάγματος, όπου μπορούσαν να συμμετέχουν οι κάτοικοι της περιοχής, προκειμένου να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή, να μειωθεί το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και η περιοχή μελέτης να γίνει πιο προσιτή και ελκυστική για όλους τους κατοίκους, ώστε να μην την εγκαταλείπουν (Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (D)).

Ωστόσο σύμφωνα με στοιχεία του 2011, ο πληθυσμός μειώθηκε κατά 3.1% σε σχέση με το 2006. Παρατηρήθηκε πως οι κάτοικοι ηλικίας μεταξύ τριάντα και πενήντα χρονών έτειναν να εγκαταλείπουν την περιοχή. Αντιθέτως στην περιοχή υπερτερούσαν οι κάτοικοι με ηλικία άνω των εξήντα χρονών, με αποτέλεσμα η γειτονιά EspirituSanto να οδηγηθεί στη δημογραφική γήρανση. Ταυτόχρονα, την περίοδο 2006-2011, ενώ παρατηρήθηκε μείωση του πληθυσμού των ομογενών κατοίκων, σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών κατά 17.7%, οι οποίοι συνέχιζαν να αντιμετωπίζουν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού(Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (E)).

ε.6.4. ενότητα 4 _ Βιβλιογραφικές αναφορές

Citypopulation, 2018, Murcia (Murcia, Spain) population statistics, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.citypopulation.de/php/spain-murcia.php?cityid=30030>

Commission of the European Communities (CEC) (2014), Urbana Espíritu Santo: Neighbourhood regeneration through social and cultural development, 2014, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/spain/urbana-espiritu-santo-neighbourhood-regeneration-through-social-and-cultural-development

EspirituSanto, Iniciativa Urbana (A), τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://espiritusanto.proeuropeos-murcia.net/iniciativa_urbana/

EspirituSanto, Iniciativa Urbana (B), Programas de Actuación, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://espiritusanto.proeuropeos-murcia.net/programas_actuacion/

Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (C), Zona de Actuación, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://espiritusanto.proeuropeos-murcia.net/zona_actuacion/

Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (D), Evaluacion, Informes sobre la consulta de base personal realizada en el barrio de Espíritu Santo, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://espiritusanto.proeuropeos-murcia.net/evaluacion/>

Espiritu Santo, Iniciativa Urbana (E), Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPIRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Lauren Rich Helen, 2016, “URBAN Murcia Espíritu Santo Neighbourhood” URBAN Initiative, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://slideplayer.com/slide/10804973/>

Pérez López Rebeca, 2017, November 17, Urban DNA and the birth of Urban Acupuncture Therapy: Story from Murcia, Spain, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.blog.urbact.eu/2017/11/story-from-murcia-spain/>

Region de Murcia digital, Municipio de Murcia, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.regmurcia.com/servlet/s.SI?sit=a,87>

Urbact (re)making the city, Integrated And Participative Urban Regeneration, Murcia, Spain, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://remakingthecity.urbact.eu/integrated-and-participative-urban-regeneration-murciaspain--75.case>

ε.6.5. ενότητα 5 _ Εικονογραφική τεκμηρίωση

Εικόνα 6.1 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.2 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.3 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.4.α,β,γ,δ Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPIRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Εικόνα 6.5.α,β,γ Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.6 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.7 Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPÌRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Εικόνα 6.8 Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPÌRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Εικόνα 6.9 Πηγή: Google Earth, Προσωπική επεξεργασία

Εικόνα 6.10 Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPÌRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Εικόνα 6.11 Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPÌRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

Εικόνα 6.12 Πηγή: Espiritu Santo, Iniciativa Urbana, Good Practice Summary URBAN MURCIA –ESPÌRITU SANT, τελευταία πρόσβαση στις 19/07/2019, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://urbact.eu/sites/default/files/489_Murcia_GPsummary.pdf

ενότητα στ' _ συμπεράσματα

Τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι περιοχές κατά την περίοδο αυτήν, παρουσίαζαν ομοιότητες με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Ωστόσο, κατά την περίοδο 1997 – 1999 παρουσιάστηκαν στις περιοχές επέμβασης προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης και διαχείρισης αποβλήτων.

Συγκριτικά με την πρώτη φάση εφαρμογής των Αστικών πιλοτικών σχεδίων, μειώθηκε ο αριθμός των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν, από 33 σε 26, καθώς και η χρηματοδότηση. Επιπλέον, στην δεύτερη φάση των πιλοτικών σχεδίων ορίστηκε ως κριτήριο επιλογής περιοχών επέμβασης ο πληθυσμός άνω των 100.000 κατοίκων.

Μετά το πέρας των Αστικών πιλοτικών σχεδίων φάσης I αλλά και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της Φάσης II, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέπτυξε μια νέα σειρά προγραμμάτων, παρότι τα αποτελέσματα των πρώτων ήταν θετικά. Συγκεκριμένα, μέσω της δημιουργίας της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN I, οι περιοχές επέμβασης δεν αντιμετωπίζονταν μεμονωμένα, αλλά ήταν ενταγμένες σε ένα πιο ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης.

Κατά την περίοδο αυτή, τα προγράμματα συνέχιζαν να επικεντρώνονται σε θέματα κοινωνικού και οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η φτώχεια και η ανεργία, καθώς και σε ζητήματα περιβαλλοντικής αναβάθμισης.

Συγκριτικά με τη δεύτερη φάση των Αστικών πιλοτικών προγραμμάτων, παρατηρήθηκε πως ενώ ο πληθυσμός των περιοχών μελέτης μειώθηκε κατά το ένα τέταρτο περίπου, η χρηματοδότηση αυξήθηκε 8 φορές παραπάνω.

Η αποτελεσματικότητα των εφαρμογών της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN I, οδήγησε και στη συνέχεια της δεύτερης φάσης της, στη δημιουργία της πρωτοβουλίας URBANII, την περίοδο 2000 – 2006. Κατά την περίοδο αυτήν, οι στόχοι των προγραμμάτων παρέμειναν ίδιοι. Ωστόσο οι δράσεις εστίασαν στην αποκατάσταση των κτιρίων, στην ενθάρρυνση της χρήσης μέσων μαζικής μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον, στην καθιέρωση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς και στη βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης. Απώτερος σκοπός των δράσεων της περιόδου αυτής ήταν η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των περιοχών επέμβασης καθώς και η συμμετοχή των τοπικών φορέων κατά τη διαδικασία της υλοποίησης.

Σχετικά με την χρηματοδότηση της περιόδου αυτής, υπήρξε μια μικρή μείωση σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, και ταυτόχρονα ο πληθυσμός των περιοχών μελέτης από 27.000 μειώθηκε σε 20.000 κατοίκους.

Παράλληλα με τη λειτουργία της εφαρμογής URBANII, δημιουργήθηκε το δίκτυο URBAC-TI. Το συγκεκριμένο δίκτυο είχε ως στόχο τη συλλογή των διδαγμάτων που αποκομίσθηκαν από τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, ώστε να αποτελέσει τη βάση για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων επεμβάσεων σε μελλοντικά έργα.

Τα αστικά κέντρα της Ευρώπης, διαχρονικά, αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής φύσεως. Ειδικότερα, όπως έχει αναφερθεί, η συσσώρευση του πληθυσμού στις πόλεις, μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ενέτεινε την εμφάνιση τέτοιου είδους προβλημάτων, υποβαθμίζοντας με τον τρόπο αυτόν τα αστικά κέντρα της Ευρώπης.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα προβλήματα των περιοχών αυτών ταυτίζονταν. Συγκεκριμένα, από κοινωνικής άποψης, οι αστικές περιοχές παρουσίαζαν ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού, εγκληματικότητα και παράνομες δραστηριότητες. Όσον αφορά τον οικονομικό τομέα, σημαντικό πρόβλημα αποτελούσε η αυξημένη ανεργία, η έλλειψη κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού καθώς και το χαμηλό επίπεδο οικονομικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον η υποβάθμιση του αστικού ιστού, η έλλειψη χώρων πρασίνου και η κακή ποιότητα των υποδομών αλλά και η κυκλοφοριακή συμφόρηση συνιστούν προβλήματα που έπλητταν τις αστικές περιοχές της Ευρώπης.

Η ανάγκη αναβάθμισης των αστικών κέντρων, οδήγησε την Ευρωπαϊκή Ένωση στην καθιέρωση πολιτικών ανάπτυξης, από το 1989 μέχρι και σήμερα. Στόχος των πολιτικών αυτών, ήταν η υιοθέτηση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, στόχευαν στην επίλυση των προβλημάτων των πόλεων σε όλους τους τομείς, μέσω πρακτικών ανάπτυξης που δρούσαν σφαιρικά και όχι αποσπασματικά.

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας μελετήθηκε η διαχρονική εξέλιξη των προγραμμάτων ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 1989 μέχρι το 2013. Συγκεκριμένα διερευνήθηκαν τα Αστικά πιλοτικά προγράμματα φάσης I και II, η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN I και II, η πρωτοβουλία URBACT II και το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA. Μέσω αυτής της έρευνας, επιδιώκεται να γίνει αντιληπτή η διαφοροποίηση των πρακτικών ανάπτυξης, ανάλογα με την περίοδο εφαρμογής τους, και κατ' επέκταση η εξέλιξη αυτών μέσα στην πάροδο του χρόνου.

Κατά την πρώτη περίοδο εφαρμογής των προγραμμάτων ανάπτυξης 1989-1993, τα προβλήματα που καλούσαν τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια Φάσης I να αντιμετωπίσουν, αφορούσαν στην περιβαλλοντική υποβάθμιση, στην οικονομική κάμψη, στον κοινωνικό αποκλεισμό, στην υποβάθμιση του βιομηχανικού κτιριακού αποθέματος και των ιστορικών κέντρων.

Οι δράσεις των προγραμμάτων επικεντρώθηκαν στους τομείς του περιβάλλοντος, της οικονομίας και της κοινωνίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αναβάθμιση των ιστορικών κέντρων καθώς και στην μείωση των φαινομένων της φτώχειας και της ανεργίας.

Κατά τη δεύτερη περίοδο εφαρμογής των Αστικών πιλοτικών προγραμμάτων 1997 – 1999, τα προγράμματα ανάπτυξης στόχευαν εξίσου στην επίλυση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων των περιοχών επέμβασης. Σκοπός των προγραμμάτων αυτών ήταν να αναβαθμίσουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και η αειφόρος ανάπτυξη.

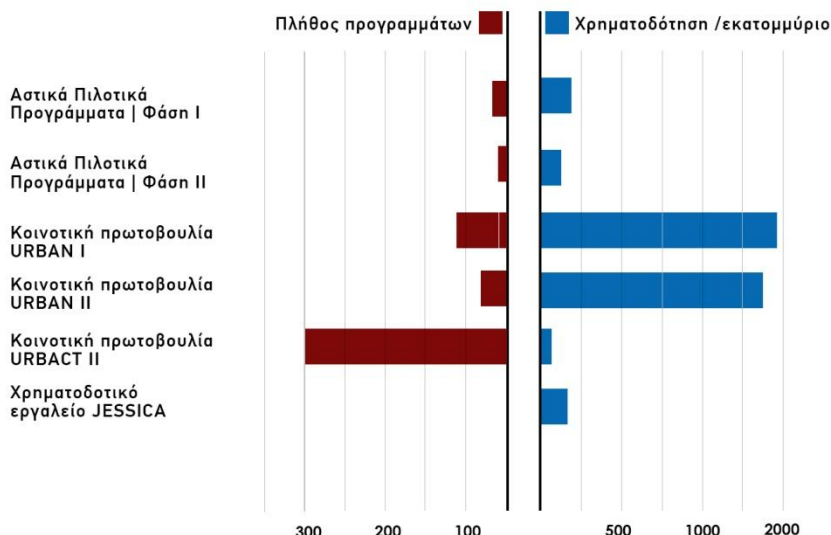
Κατά την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013 συστάθηκε η πρωτοβουλία URBACT II. Τα προγράμματα της περιόδου αυτής, διευρύνθηκαν όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής τους, καθώς απευθύνονταν, εκτός από τις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις περιοχές της Νορβηγίας και της Ελβετίας.

Σκοπός της πρωτοβουλίας URBACT II ήταν η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των πόλεων και η βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών επέμβασης, δίνοντας περισσότερη έμφαση στον οικονομικό τομέα, με την επίλυση των προβλημάτων της απασχόλησης. Ταυτόχρονα, στόχευε στην αντιμετώπιση προβλημάτων του κοινωνικού περιβαλλοντικού τομέα, κάνοντας τις πόλεις πιο ελκυστικές και βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Σε σύγκριση με τις προηγούμενες περιόδους η χρηματοδότηση μειώθηκε κατά πολύ, ενώ ο πληθυσμός δεν αποτέλεσε κριτήριο επιλογής για τις περιοχές επέμβασης.

Την ίδια περίοδο, 2007 – 2013, παράλληλα με την πρωτοβουλία URBACT II αναπτύχθηκε η πρωτοβουλία JESSICA. Τα προγράμματα της είχαν τους ίδιους στόχους με τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους. Η διαφορά αυτής της πρωτοβουλίας έγκειται στη συμβολή του ιδιωτικού τομέα στην εφαρμογή των πρακτικών ανάπτυξης. Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA είχε το μεγαλύτερο συνολικό προϋπολογισμό, σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους. Ο πληθυσμός δεν αποτελούσε κριτήριο για την επιλογή των περιοχών μελέτης.

Από τα παραπάνω, διαπιστώνεται πως οι περιοχές επέμβασης παρουσίαζαν κοινά προβλήματα, καθ' όλη τη διάρκεια εφαρμογής προγραμμάτων ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το λόγο αυτόν, οι στόχοι των προγραμμάτων δεν διέφεραν ιδιαίτερα, απλώς οι δράσεις τους προσαρμόζονταν στις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής μελέτης, προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξή της.

Αντιθέτως, όπως παρατηρείται και στο παρακάτω γράφημα, όσον αφορά στο πληθυσμιακό κριτήριο των περιοχών μελέτης και στη χρηματοδότηση, υπήρχαν μεταβολές από το ένα πρόγραμμα στο άλλο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, πως κατά την περίοδο εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN I, αυξήθηκε σε σημαντικό βαθμό η χρηματοδότηση ανά πρόγραμμα ανάπτυξης, γεγονός το οποίο συνέβαλλε στο να είναι πιο ολοκληρωμένες οι επεμβάσεις.



Προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητή η διεξαγωγή των προγραμμάτων και τον αντίκτυπο αυτών στις περιοχές επέμβασης, μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία έξι πρακτικές ανάπλασης, μια από κάθε προγραμματική περίοδο. Στα Αστικά Πιλοτικά προγράμματα Φάσης Ι, μελετήθηκε η περίπτωση του Τορίνο, ενώ στη Φάση ΙΙ μελετήθηκε το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Όσον αφορά την πρωτοβουλία URBAN, στην πρώτη φάση διερευνήθηκε περιοχή της πόλης του Βόλου, ενώ στη δεύτερη μέρος της πόλης της Κομοτηνής. Από τα προγράμματα που διεξήχθησαν κατά την περίοδο 2007 – 2013 στα πλαίσια εφαρμογής της πρωτοβουλίας URBACT II, επιλέχθηκε να αναλυθεί περιοχή της πόλης Murcia. Αντίστοιχα, για την πρωτοβουλία JESSICA, επιλέχθηκε τμήμα του ιστορικού κέντρου του Πόρτο. Οι περιοχές μελέτης επιλέχθηκαν με κριτήριο τη γεωγραφική τους θέση, καθώς όλες ανήκαν στο μεσογειακό χώρο αλλά και βάση της έκτασής τους.

Μελετώντας τις παραπάνω περιοχές, διαπιστώθηκε πως σχεδόν όλες αντιμετώπιζαν προβλήματα οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης, με εξαίρεση την περίπτωση του ιστορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, το οποίο αντιμετώπιζε προβλήματα αστικού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την περίπτωση της Θεσσαλονίκης, παρότι οι στόχοι του προγράμματος επικεντρώνονταν στην περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής, δεν πραγματοποιήθηκαν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, κυρίως λόγω των θεσμικών ζητημάτων που παρουσιάστηκαν. Ταυτόχρονα, η έλλειψη παρακολούθησης και διεξαγωγής ελέγχου σε συνδυασμό με την μη τήρηση των κανονισμών των χρήσεων γης, οδήγησε στην μονολειτουργικότητα της περιοχής των Λαδάδικων του ιστορικού κέντρου.

Σχετικά με την περιοχή μελέτης στο Τορίνο, το πρόγραμμα στόχευε στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της. Ωστόσο, κατόρθωσε να πραγματοποιήσει τους στόχους του μόνο στον οικονομικό και στον περιβαλλοντικό τομέα, παρότι πραγματοποιήθηκαν και δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα. Τα έντονα φαινόμενα των κοινωνικών ανισοτήτων δεν κατάφεραν να επιλυθούν, με αποτέλεσμα η περιοχή να οδηγηθεί στον εξευγενισμό, με τον εκτοπισμό του τοπικού πληθυσμού.

Στην περίπτωση της περιοχής επέμβασης στο Βόλο, το πρόγραμμα ανάπλασης στόχευε σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, την οποία και πέτυχε, επιλύοντας τα ζητήματα οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής φύσεως. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η υψηλή χρηματοδότηση που αποδόθηκε για την υλοποίηση των προγραμμάτων ανάπλασης της πρωτοβουλίας URBANI, είχε όντως θετικό αντίκτυπο στην περιοχή μελέτης του Βόλου, καθώς συνέβαλλε σημαντικά στην βιώσιμη ανάπτυξη του σε όλους τους τομείς.

Στις υπόλοιπες τρεις περιπτώσεις, δηλαδή στην Κομοτηνή, στη Murcia και στο Porto, ενώ τα προγράμματα είχαν προβλέψει δράσεις για να επιλύσουν τα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, κατάφεραν να πραγματοποιήσουν τους επιδιωκόμενους στόχους τους, μόνο όσον αφορά το αστικό περιβάλλον.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε, πως μια ανάπλαση για να θεωρείται ολοκληρωμένη, θα πρέπει να πετύχει όλους τους επιδιωκόμενους στόχους της, οι οποίοι είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους. Για να επιτευχθεί όμως αυτό, θα πρέπει να διατίθενται και τα απαραίτητα μέσα. Σημαντικό ρόλο σε μια ολοκληρωμένη επέμβαση έχει η επαρκής χρηματοδότηση των επιμέρους δράσεων. Επιπλέον, καθοριστικό παράγοντα στην υλοποίηση των έργων αποτελεί η ύπαρξη συνέργειας των φορέων διαχείρισης, καθώς και η συμμετοχή των κατοίκων καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής του, προκειμένου μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες να επωφελείται ο τοπικός πληθυσμός. Τέλος, προκειμένου να υλοποιηθούν οι επιδιωκόμενοι στόχοι μιας επέμβασης αλλά και να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των περιοχών αυτών μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων ανάπλασης, είναι αναγκαίο να υπάρχει παρακολούθηση κατά τη διάρκεια διεξαγωγής, αλλά και συστηματικός έλεγχος μετά την ολοκλήρωσή τους.